SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

రామానుజరావు, సోమరాజు

దానవీరకర్ణ

రాజమండ్రి, 1925

Record no. 431

Rāmānujarāvu, Sōmarāju

Dānavīrakarṇa

Rājamaṇḍri, 1925

Record no. 431

Bibliographic Record Target

రామానుజరావు, సోమరాజు.

దానవీరకర్ణ : 7 అంకముల నాటకము / సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపఁబడినది.- 1. కూర్పు.- రాజమండ్రి : బ్రహ్మజోస్యుల వేంకటసుబ్బారావు, 1925.

122 p. ;22 cm.

Record no. 431

Rāmānujarāvu, Sōmarāju.

Dānavīrakarṇa : 7 aṃkamula nāṭakamu / Sōmarāju Rāmānujarāvugāricē raciyimpam̐baḍinadi.- 1. kūrpu.- Rājamanḍri : Brahmajōsyula Vēṅkaṭasubbārāvu, 1925.

122 p. ;22 cm.

Record no. 431

ప్రవేశ సంఖ్య... 500.

శ్రీ

సారస్వత నికేతనము, వేటపా

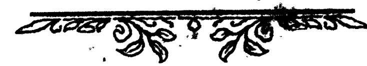
ఇండ్లకు గ్రంథముల గొనిపోవుట కొరకైన దరఖా

పాఠకుని ~~పాఠకురాలి~~ పేరు. Rangaurapu Krishnamu

తండ్రి లేక భర్త పేరు. pedu Venkateswarlu

వయస్సు 22 కులము. Brahmin వృత్తి. Kar

దానవీరకర్ణ.

(7 అంకముల నాటకము.)

ఇది, స్వరాజ్యరథాది బహుగ్రంథకర్తయు

భద్రాచల పురవాసియు నగు

శ్రీయుత-సోమరాజు రామానుజరావు

గారిచే రచింపఁబడినది.

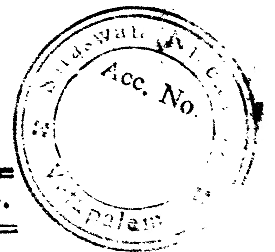
ప్రకాశకులు

బ్రహ్మజోస్యుల వేంకటసుబ్బారావు

సోమరాజు రామానుజరావు

శ్రీకృష్ణా బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

చిత్రపు నాగరాజు పంతులుగారి

రాజన్ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది.

రాజమండ్రి.

1925.

 [వెల 1—౸—0

మకుటము.

—:♦:—

కృష్ణుఁడు—

"నరవర! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుండు నీల్గె నార్వురిచేతన్."

చాటువు. పుట **114.**

పీఠిక.

రంగూనుపురమునందలి, "మాంసా"గారి, "ఎంపైర్ పార్సీ థియేటరు" వారిచే నీనాటకము, గుజరాతీభాషలో ప్రదర్శింపఁబడఁగా నిందలికథాసంవిధానమున కాశ్చర్యపడి, నేను దీని నాంధ్రమున రచియింపవలెనని యుత్సాహపడి, తదనంతర మొక వత్సరమునకు దీనిని పూర్తి చేయఁగలిగితిని. గుజరాతీభాష నాకంతగా తెలియకున్నను, భావమునుగ్రహించికొంతయూహించికొంత వ్రాయుటచేత "మాంసా" గారినాటకపు రసమిందు విశేషముగ లోపించియుండును. ఈనాటకమును రచించునెడ నాకింతకన్న శక్తిచాలదయ్యె. భీముఁడుదుశ్శాసనుని చంపునెడభీతియు కర్ణునిదానములఁగాంచునెడ శరీరమునపులకాంకురములును, గలిగి మహానందమునకు లోనగుచుంటిని. నేనీ నాటకమును ప్రదర్శించినపుడెల్ల తప్పక వీక్షించుచుండువాఁడను. కర్ణమరణకాలమున, కుంతి సంభాషించి దుఃఖముతోఁ జనునప్పుడు, కర్ణుఁడావంక కే చూచుచు—"ఔరా! మాతృప్రేమయందలితీపి!" అనిపలికినప్పుడొడలుగగుర్పొడవని రసజ్ఞులుండరు. "నాటకముల మార్కెట్టు" చౌకయైన యీసుభిక్షపుదినములలో నా "దానవీరకర్ణ" నాటకమును కన్నెత్తి యెవ్వరైనఁ జూచిరసగ్రహణముచేసినచో. నావ్రాతకు ఫలముగలిగెనని యానందింతును, ముఖ్యముగ నటకులు, దీనిని గమనించి రంగస్థలమునకెక్కింతురని ప్రార్థించుచున్నాను. ఇందుగల ముద్రణాప్రమాదములను సందర్భమునసరించి దిద్దుకొందురుగాక! ముఖ్యముగ ద్వితీయాంకము ౧వ దృశ్యమున 12వ పంక్తిలో లలితవచనమున "సూర్యపుత్రుఁడును" అనుటకుమారు "సూతపుత్రుఁడును" అని చదువుకొనవలెను.

గ్రంథకర్త.

ఇందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

1. కర్ణుఁడు.
2. కృష్ణుఁడు.
3. ధర్మరాజు.
4. భీముఁడు.
5. అర్జునుఁడు.
6. నకులుఁడు.
7. సహదేవుఁడు.
8. దుర్యోధనుఁడు.
9. ధృతరాష్ట్రుఁడు.
10. విదురుఁడు.
11. భీష్ముఁడు.
12. ద్రోణుఁడు.
13. కృపుఁడు.
14. అశ్వత్థామ.
15. ఇంద్రుఁడు
16. సూర్యుఁడు.
17. పరశురాముఁడు.
18. కర్ణమంత్రి.
19. శల్యుఁడు.
20. పౌరులుకొందఱు.
21. సంజయుఁడు.

సందర్భానుసారముగ సారథిమొదలగువారు వత్తురు,

స్త్రీలు.

22. కుంతి.
23. ద్రౌపది.
24. ప్రభావతి.
25. లంకిని,
26. శంకిని.
27. లలిత.
28. కుముద.
29. కైశికి.

దానవీరకర్ణ.

ప్రథమాఙ్కము.

దృశ్యము-కౌరవశిబిరము
శరవిద్యాప్రదర్శనము.

[ఒకవంక పాండవులు-ఒకవంక కౌరవులు-ధృత, విదు, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, అశ్వ, కర్ణులు—ప్రవేశము.]

అశ్వ—జనకా! శస్త్రవిద్యకై నిర్ణయింపఁబడిన వీరపుంగవులందఱును విచ్చేసిరి. అస్త్రపరికరములును సేకరింపఁబడినవి. సమయము నైనది.

ద్రో—అవును. ఇఁక తడయఁగూడదు. (లేచి) ఓకురుపాండవబాలవీరాగ్రేసరులారా! యదార్థకథననిర్వచనమాత్రస్తుతి కాక పోయినచో, మీరందఱును మదీయశిష్యులని, వచించి, గర్వించుచున్నాను. నాయంతరంగపు కీర్తిగన్న మీ శస్త్రాస్త్రవిద్యాకౌశల మెటులుండునో పరీక్షింప నేఁడీ విశాలసమప్రదేశమున, నీసమావే

శముగావింపఁబడినది. దీనిఫలితం బెటులుండునో—తెలిసుటకై వృద్ధమహారాజునుఁదత్తరపడుచున్నవాఁడు. ఇందు శరశరాసన, గదామల్లఖడ్గభల్ల్యాది సాధనసంగ్రామంబులనారితేరిన వీరాధివీరులుగలరు. నేఁడీవీరపూజ మన కెల్లర కమితానందప్రదమే! దీనిఫలిత మునయితము మంగళాంతమగుఁగాక !

భీష్మ—వత్సలారా! మాకాలములు గడచిపోయినవి! జరాభరంబున శ్మశానము నేడో, రేపో, యనికాచియున్నవారము. మత్పౌత్రులిట్టివారని కన్నులారఁగాంచియానందింతుము.

అశ్వ—జనకా! సమయుద్ధంబునకు వీరులంబిలువ జాలమేల?

ద్రో—ఏమియును లేదు. (భీమ ॥ దుర్యో ॥ ను ముందునకుఁదెచ్చి) కుంతిసుతమధ్యమ! —భీమసేనా! గాంధారీప్రథమతనూభవ! సుయోధన! ఇది కేవలము మీసామర్థ్యంబుల నెఱుంగ నేర్పరచినవిద్యాపరీక్షగాని వాస్తవము గాదు. మీబలంబు నెల్లరు దర్శించి పెల్లు సంతసిల్ల మల్లయుద్ధంబు సల్పుఁడు.

(భీమ ॥ దుర్యో ॥ మల్లయుద్ధముచేతురు.)

ద్రో—(నిలిపి) సెబాస్! కుమారవీరులారా! సెబాస్! మీసమయుద్ధచాతుర్యంబు మాకెల్లఱకు నానందమునుఁ గల్పించెను. మీయిరువురియందుఁ దారతమ్య మేర్పరుప మాతరము గాదు. ఈవీరపూజామహోత్సవంబున మీ రిఱువురు సమానముగఁ గృతార్థులైతిరని నేను తీర్మానించుచున్నాను.

(ఇరువురకుఁ బుష్పహారములు వేతురు. అందఱు కరతాళధ్వనులు చేయుదురు.)

అశ్వ—శస్త్రవిద్య యిప్పుడు పరీక్షింపఁదగినది.

ద్రో—అవును—(అర్జునుని ముందునకుఁ దెచ్చి) [illegible] సభ్యులారా !

గీ. వీఁడె కృతహస్తుఁ డఖిలాస్త్రవిద్యలందు
వీఁడె యగ్రగణ్యుఁడు ధర్మవిదులలోన
వీఁడె భరతవంశంబెల్ల వెలుఁగఁ గుంతి
కడుపుచల్లఁగాఁ బుట్టినఘనభుజుండు.

ఈనాప్రియశిష్యుఁ డర్జునుఁడు తనసంగ్రామకేళిచే మనకానందముఁ గూర్చుఁగాక !

(పాండవపక్షజనము "జయము ధనంజయునకు జయము" అని కోలాహలముచేయుదురు.)

ధృత—విదురా! ఇది యేమికోలాహలము?

విదు—మహారాజా! విధివశంబున నీకుఁ గన్నులులేకపోయెఁ గాని, మహానందకరముగ వీరపూజోత్సవము జరుగుచున్నది. నీకుమారులపరాక్రమప్రదర్శనమున మాతనువులు పరవశము లగుచున్నవి. ఇప్పటికోలాహల మేమంటివేని వినుము—

క. భూరిభుజుం డర్జునుఁ డతి
శూరుఁడు దనయస్త్రవిద్యఁ జూపఁగ రంగ
త్ప్రారంభుఁడైన నతని న
వారితముగఁ బొగడుజనరవం బిది యధిపా.

కర్ణ—(అప) మిత్రమా! సుయోధన! ఈపాడుద్రోణుఁడు భట్టువలె నర్జును నెటు పొగడుచుండెనో వింటివా?

దుర్యో—(అప) వినుటమాత్రమే కాదు. ఇది మనకు మహావమానము. పరాభవాగ్ని నాశల్యములం గాల్చుచున్నది.

కర్ణ—(అప) తొందరపడకుము. వీని శృంగభంగము చేసెదను.

అర్జు—గురూత్తముల ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నాను.

ద్రో—అది ఇంతవఱకే యయినది,

(అర్జునుడు విడిచినప్రథమశరమునకు మంటలుగల్గి రెండవశరమునకు వృక్షము లాకాశమున కెగురును. అందఱు "ధనంజయునకు జయము" అని కరతాళములు చేయుదురు.)

కర్ణ—సభాసదులారా! శాంతింపుఁడు. శాంతింపుఁడు. ఎందుల కీకోలాహలము? ఎందుల కీజయనాదము. వీరకర్మ మొక్కని మొగమున వ్రాయఁబడి యుండలేదు. ఇది సకలవీరసమర్థతాసూచకమగు సభ గాని యభిమానప్రేరిత స్తుతిపాఠపాత్రము గాదు. ఈయర్జునుఁడు సల్పినశరలీల గావింపఁగలశూరు లీసభలో ననేకులు గలరు. ఇంతమాత్రమునకే మీ రేల మొగములు తెలతెలఁబోవఁ నద్భుత మందెదరు! మీ కెల్లఱకు విస్మయప్రదంబుగ నే నింతకన్న నధికచాతుర్యముం బ్రదర్శింతును. ఓనిజకథానక స్తుతిమాత్ర కర్ణనప్రమోద! పార్థ!

ఆ. నేనె ఘనుఁడ నంచు మానసమున గర్వ
భావ మందవలదు; నీవు నేర్చి
నట్టివిద్య నేర్చినట్టి మహాఘను
లిచటఁ గలరు సుమ్మ నేకమంది.

దుర్యో—గురువరా! ఇది వినోదకరంబుగదా! అట్లుగావింప నిచ్చుట కాటంక మేమి?

ద్రోణు—అట్లే చేయవచ్చును.

(కర్ణుఁడు శరము విడువ పర్వతము పగులును. అందరు "వీరకర్ణునకు జయము" అందురు.)

దుర్యో—(కర్ణుని గౌఁగిలించుకొని) భళీ! కర్ణా! నీపరాక్రమంబు మాకానందముఁ గలిగించె! నీ వీదినము మొదలు మాకాప్తుండవై కురుకులంబునకు మేలు సేయుము.

కర్ణ—రారాజునాజ్ఞ కెవ్వాఱు విధేయులు కారు?

ధృత—విదురా! ఈకర్ణుఁ డెవ్వరోయి?

విదు—రారాజా! నేనే నీ కిది వచింపనుంటిని. వినుచుంటివి గదా ప్రవర్తిల్లు కృత్యములు? నీకుమారుఁడు శూద్రపుత్రుం డగు నీకర్ణుని చెలిమి వాటించె. రారాజై మహీచక్రం బెల్లఁ బాలింపవలసినయుత్తమక్షత్రియున కీనీచునితో చెలిమి యేమి?

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు మించినదేమి? ఇందఱిలో వాని మనంబు చిన్నబుచ్చనేల? ఏకాంతమున వీని మనంబు మరలింతము. బాల్యము గదా?

విదు—ఎప్పటి కప్పుడిట్లే యనుచుందువు. ఇది యెం దెట్లు పరిణమించునో?

ద్రోణు—భీమదుర్యోధను లెట్లు సమసంగ్రామము సల్పి సమానవీరు లైరో అటులే కర్ణార్జునులును సమవీరులని మేము నిర్ణయించుచున్నారము. (పుష్పహారములు వేయఁబోవును.

కృపు—(ద్రోణుని వారించి) ధనురాచార్యా! నీనిర్ణయ మధర్మపోషితము. కర్ణార్జును లెవ్వఁడును సమవీరులు కాఁజాలరు. భీమదుర్యోధనులు సుక్షత్రియులు. ప్రత్యక్షసంగ్రామపరీక్షోత్తీర్ణులైరి. కర్ణుఁడు సూతపుత్రుఁడు. అర్జునుఁడు క్షత్రియుఁడు. సంగ్రామమూ జరుగలేదు. సమవీరు లెటులగుదురు?

ద్రో—అవును. మీయాదేశమే యనుసరింపఁ బడుఁగాక! కర్ణార్జునులారా! సమాన శరవిద్యాచతురులగు మిమ్ములం జూడ నా కానందము గలిగినది. మీ రిరువు రన్యోన్యసంగ్రామ మాచరింప వీక్షింపవలయునని బుద్ధిపొడమె. కావున నాచార్యుండనగు నాయాదేశ మిదిగో! (కర్ణుని మెడలో పుష్పహారము వేసి అర్జునునకు వేయఁబోవును.)

[కుంతి పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనలారా! ఇదియేమి కోలాహలము?

భీము — ఏమిది ? తల్లిగారిటు లేల వచ్చెను ?

విదు — అమ్మా ! కుంతీదేవి! అంతఃపురమువదలి యిటురానేల? ఇది కాంతలకిరవగు ప్రదర్శనము కాదు, శరవిద్యాదర్శనము.

కుంతి — ఇప్పు డీసంగ్రామ మెవ్వరికి ?

విదు — కర్ణార్జునులకు,

కుంతి — కర్ణుఁ డెవ్వఁడు ?

విదు — (వ్రేలితోఁజూపి) ఈతఁడే; రాధాపుత్రుఁడు.

కుంతి — రాధాపుత్రుఁడా ! ఈతఁడేనా కర్ణుఁడు ?

విదు — అట్లు కన్నుల నీరేల గార్చెదవు ?

కుంతి — ఏమియును లేదు. నాతండ్రి బిడ్డలకును వైరమా ?

విదు — నీతండ్రి బిడ్డ లెవ్వరు ?

కుంతి — ఎవ్వరును లేరు. విధిప్రాతికూల్యము............ విదురా! ఈసంగ్రామ మాపఁబడదా ?

విదు — అటు లేలజరుగవలెను? శరవిద్యాదర్శనముగదా !

కుంతి — హా! పరమేశ్వరా! నేనే పాపాత్మురాలను.

(మూర్ఛిల్లును.)

ధర్మ — ఏమీ చిత్రము ?

భీము — ఇట్టియున్మాదము మాయమ్మకుఁ గలుగునే ?

అర్జు — విదురా ! ఇ దేమైయుండును ?

విదు — ఏదియో వ్యాధిలక్షణమని తలంతును. మీజనకుని మరణానంతరము నీమె కప్పుడప్పు డిట్టియున్మాదము గల్గుచుండునని మీరే వచించియుంటిరిగదా !

ధర్మ — అవును.

విదు — ఓసీ ! కైసికీ !

కైసి — (ప్ర) ఏమిసెలవు ? (నేలపైఁజూచి) అయ్యో ! పూజ్యురాలగు కుంతీదేవి —

విదు — ఈమె నంతిపురికిఁ గొనిపోయి చికిత్స చేయింపుము.

కైసి — (కుంతితోఁ నిష్క్ర)

విదు — ధనురాచార్యా! ఇఁక వీరగోష్ఠి యారంభము గావచ్చును.

ద్రోణ — ధనంజయా ! ఇదె పుష్పహారము కర్ణునితో సమయుద్ధ మొనరింపుము— (మెడలో వేయఁబోవును.)

అర్జు — (ఆటంకపఱచి) ఆచార్యా ! క్షమింపుము.

ద్రోణ — ఏమి ?

అర్జు — కర్ణునితోడ సమయుద్ధము నాకు సరిపడదు.

ద్రోణ — ఏమి ? అతఁడు శౌర్యవిహీనుఁ డనియా ?

అర్జు — కాదు.

ద్రో — సమానుఁడు కాఁ డనియా ?

అర్జు — కాదు.

ద్రోణ — శరవిద్యాచతురుఁడు కాఁడనియా ?

అర్జు — కాదు.

ద్రోణ — ఇంకేమి ?... ఉత్తమవంశీయుఁడు కాఁ డనియా ?

అర్జు (ఊరకుండును).

ద్రోణ — ఓహో ! తెలిసె. సూతపుత్రుఁ డగుకర్ణుతోడ రణ మొప్పమి నీ విట్లు పలికియుందువు. పార్థా అంతేకదా !

అర్జు — చిత్తము.

ద్రో — అట్లయిన నేను నాయాదేశమును మరల్చుకొనుచున్నాను.

కృ — కర్ణా !

గీ. కురుకులంబునందు గొంతికి తనయుఁడై
భవ్యజాతుఁడైన పార్థుతోడ
రణము సేయ నీకు మనసయ్యె నేని నీ
కులము దెలిపి పిదపఁ గొనుము శరము.

దుర్యో—ఆచార్యా! అవమానపూరితంబులగు నీపోటుమాట లేమిటికి? క్షత్రియులు దక్క సంగ్రామ మొనరించుమానవు లధమకులంబుల లేరా? వారలు రాజులకు సాయంబుగారా? క్షాత్త్రంబునలుపు నెడల కులగోత్రవిచార మేటిన్యాయము?

విదు—ఓయీ! సుయోధనా! పెద్దలు చెప్పినచొప్పునఁ బ్రవర్తించుటే నినుబోటివారికి హితంబుగాని యీరీతి నొకయల్పుని కొఱకై తాతలం దృణీకరించుట నీతికాదు. కులగోత్రంబు లెఱుంగక నీవు రాధేయునితో స్నేహంబు సల్పితివిగాక! సంగ్రామ మొనర్ప పెద్ద లనుమతింతురే?

దుర్యో—విదురా! గురివెందగింజసామ్యముగ నీ వేల లేని పెద్దరికంబు వహించి పరిహసింపఁబడెదవు? నాతండ్రితో నెయ్యంబు సలుప నీవుమాత్రము శూద్రుఁడవుగాక—క్షత్రియుండ వైతివి కాఁబోలునేను?

కర్ణ—సుయోధనా! నాకొఱకై నీ కేల శ్రమ. (సవినయముగ పుష్పహారముందీసి) ఆచార్యా! పుష్పహారము నిష్ఫలమైనది. ఇది సూతపుత్రునిశరీరస్పర్శచే కళంకితమైనది. (అగ్నిలో వేయును.)

దుర్యో—కర్ణా! శాంతింపుము. సూతజాతావమానదుఃఖమున పవిత్రపుష్పహారము నగ్నిహోత్రమున వైచెదవేమి?

కర్ణ—మిత్రుఁడా! సుయోధనా! ఏల వైచితినా? ఏల వైచినో నీవు గ్రహింపఁ జాలవా? కురుపాండవ యోధవీరాగ్రసర, సమధిష్ఠితమహాసభామధ్యంబునం గల్గినయవమానభరంబున వైచితిని. నీచకులసంభవదుర్యశోత్పన్నమగుమహాగ్ని శరీరము నాపాదమస్తకమునం గాల్చినందున వైచితిని. శాత్రవ పరిహాసప్రతీకారమున కీసభలో లేశమైన నెడము లేక పరితాపదుఃఖమును కంఠము ననే దిగమ్రింగి వైచితిని. నిరర్థకములగు శరచాపంబులం దాల్చినపౌరుషహీనునకు పుష్పహారాలంకార మేటికని వైచితిని. మిత్రమా! కురురాజా! వేయేల? నీకు మిత్రుండనుగా నుండఁదగనని వైచితిని.

దుర్యో—(రోషముతో) ఆఁ! కర్ణా! ఏమంటివి? కౌరవసామ్రాజ్యధురంధరుఁడ నగునాకు ప్రియమిత్రుండవైన నీ కవమానమా! నీచకులసంభవమహాదుఃఖాగ్నియా! నీశరచాపములు నిష్ఫలములా? నీవు నాకు మిత్రుండ వేఁ దగవా? ఛీ ఛీ అట్లే యయినచో నాజీవితంబువలన లాభ మేమి? నామైత్రికి ఫలమేమి? అశేషరాజ్యవిభవపట్టభద్రుఁడు—కౌరవరాజ్యలక్ష్మీధురంధరుఁ డీ సుయోధనుండు—స్వల్పమైన తనప్రాణమిత్రునియవమానదుఃఖము దీర్పఁ జాలఁడా? ఓసభాసదులారా! ఓభీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురాదులారా! పాండవులారా! మీరందఱు నాలకింపుఁడు

గీ. నృపకులోదయుఁ డగుపార్థు నెదిరి పోర
నృపుఁడె వలయు నటం చెద నొంతురేని
యంగరాజ్యదానమున నాయనుఁగుమిత్రు
నధిపుఁ జేసితి నందఱియెదుట నిపుడె.

ఏనామిత్రుఁడు నీచవంశసంభూతుఁడనియు రాజన్యునితోడ నన్యోన్య శరసంగ్రామమున కనర్హుఁడనియు నీసభలో స్పష్టమయ్యెనో యాకర్ణునకు నేనిదే సామ్రాజ్యదానముఁగావించి రాజుం జేసితిని. నాయంగరాజ్యము నీతఁడు పాలించుఁగాక!

(శిరమున కిరీటముంచును. కరతాళములు)

క—(వినయముతో) రాజాధిరాజా! దుర్యోధనా!

మ. చతురంభోనిధిమేఖలాఖిలమహాసామ్రాజ్యరాజన్యభూ
షితకౌరవ్యసభాస్థలంబున మహాస్నేహంబు వాటించి, సం
తతసౌఖ్యప్రదమై నృపాలసముదాత్తంబైనరాజ్యాధికా
రతరశ్రీల నొసంగితౌర! యనివార్యంబైన దర్పంబునన్.

ఇందులకుఁ బ్రతిగా నీకేమిసమర్పింతును?

దుర్యో—నిరుపమానమైన నీవాల్లభ్యముచాలును. ఈదినంబు మొదలు నా కిష్టసఖుఁడ వై యుండుము.

కర్ణ—మహాప్రసాదము

వి—ఓయాంబికేయ! క్షత్రియపుత్రవిరుద్ధంబుగ నీకుమారుం డొనరించునీనింద్యకర్మంబును నీ వెట్లుసహించుచున్నావు? నీసుతున కీకర్ణునితో మైత్రియే నీకులంబునకు నాశనంబును సూచించుచున్నది. అన్నదమ్ములవిరోధంబులు పెంపొందింప మూలకందమై యీమైత్రి సంఘటిల్లె ఇంకనైన నీదురాగతంబు వారించి నీకులముం గాపాడు కొనుము.

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు వలదంటినిగాదా!

విదు—చేతులు కాలినపిదప నాకులతో పనియేమి?

భీము—(కర్ణునిఁజూచి సాక్షేపణముగ) ఓరోరిరాధేయా! రథకారహీనకులసంభవ! నీవెంటరా సుయోధనునకు నేస్తకాఁడవు? ఈకురుకులంబుం గాపాడుభారము మే మందఱముండఁగా నీపైఁ బడియెఁగా? ఎంతపాపకాలము సంభూతమైనది? అర్జునుని గెల్చునది నీవా? భళీ భళీ!

గీ. నీకులంబున కిరవగునీతిచేత
నొకప్రతోదముఁ గొనివేడ్క నొగలమీఁద
సూతకృత్యంబు సలుపుము; నీతిమాలి
పార్థుతోఁ బోరు సలుపు దుర్భావ మేల.

అదిగాక,

గీ. ఉత్తమనృపాలకప్రవరోపభోగ్య
మైనరాష్ట్రపాలనము నీ కర్హ మగునె?
మంత్రపూతమై గురుయజమానభక్ష్య
గురుపురోడాశమును దిన కుక్క కగునె?

కర్ణ—(తలవంచును.)

దుర్యో—వృకోదరా! మేరమీఱి వైరంబు పెంచుట నీకు తగవుగాదు. నరహస్తగతంబగుపౌరుషంబును సాటిగా నెంచవలయుఁ గాని జాతమున కేమి? అది దైవాధీనము. దేవేంద్రాయుధమై వృత్రనాశక హేతుభూతంబైన వజ్రము దధీచియెమ్మునం గలిగెను. అదియుఁగాక అట్టిదివ్యతేజఃకలితుం డధమాన్వయుం డని పలుకుటకు నయితము నాకు నోరువచ్చుటలేదు.

విదు—ఓదుర్యోధన! సాధుత్వంబు వదలి వాదంబున కియ్యకొనుచుంటివి. ఇందఱు పెద్దలుండ నందఱ నిరాకరించి పిన్నతనంబని తలంపక పెద్దతనంబుపైకొని రాజ్యదానంబులు సల్పుట నీమేలునకు గాదు. నాహితము పాటింపుము. మొక్కగానున్నపుడే వంచవలయుఁ గాని చెట్టయినపిదప ఛేదింపలేము. హీనజాతుల నందలమెక్కించినం దువలనఁ గలుగుదుష్ఫలంబు భవితవ్యంబున నీవలన ననుభూతంబగు. పడుచుదనంపుగర్వంబున నెంతదోఁచిన నంత గావింపకుము.

దుర్యో—ఓదాసీపుత్ర! కర్ణునకు మారుగ నిన్నేల మాయింటనుండి వెడలఁగొట్టఁగూడదు. నీ కేటి కీయోర్వలేమి? మాపై జనకునితో లేనిపోనికొండెములం బల్కునీవు శిక్షార్హుండవు. అంగరాజ్యమే కాదు. ఈ సమస్తరాజ్యంబును నే నీకర్ణున కిచ్చినను నన్ననువాఁ డెవ్వఁడు? కర్ణా! ఓర్వఁజాలనితులువలు కన్నులుపోడుచుకొనిచచ్చినఁ జావనిమ్ము. నే నున్నంతవఱకు నీకు భయములేదు. మన మిందుండఁ జనదు రమ్ము. (సభ్యులం జూచి దర్పముతో కర్ణునిఁ గౌఁగలించుకొని నిష్క్రమించును.)

ధృత—విదురా! ఈయలజడికి శిరోబాధగల్గుచున్నది. నన్ను మందిరాంతరమునకుఁ గొనిపొమ్ము.

విదు—చిత్తము (ధృతరాష్ట్రునితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

భీష్మ—నేఁటి కీయానందము చాలును. మనమును పోవుదము రండు. (అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దానవీరకర్ణ.

ద్వితీయాఙ్కము.

—♦—

౧వ దృశ్యము—ఉద్యానము.

(ప్రభావతి చెలులతో ప్రవేశించును.)

ప్రభా—చెలీ! లలితా! తూర్పుదిక్కునఁ బరికింపుము. బాలభానుపుత్రుఁడు ప్రాచీదిశాసింహాసనపట్టభద్రుఁడై లోకజైత్రయాత్రార్థము జగన్మంగళకరముఁగ బయలుదేఱుచున్నవాఁడు.

మ. అదిగో! లోకజనుప్రమోదతరచండాదిత్యతేజంబు; స
ర్వదిశావిశ్రుతసారసద్విజకులారావంబు లాశీస్సులై
ముదమేపార వినంగ సమ్మోహనకిరణామ్మార్ధస్వరత్నావళీ
సదృశంబై యుడుకోటి యొక్కొకటిగా జాఱెన్ ధరామండలిన్.

లలి—అమ్మా! నీపలుకులు సూర్యపుత్రుఁడును నీపతియు నగు రాధేయునివిజయమును సూచించుచున్నవి.

కుముద—సాధ్వీశిరోరత్నమవగు నీనోట నసంబద్ధవచనములు రాఁజాలవు.

లలి—అందుచేత సుయోధనాత్మీయుఁడగు నీపతివిజయముతోడను విభవముతోడను హస్తినాపురమునుండి వచ్చునని తోఁచుచున్న

ప్రభా—చెలులారా! తెల్లవాఱుజామున స్వప్న మిటులే వచ్చినదిసుఁడీ!

లలి—శుభస్వప్నముల కదియే మంచిసమయము. ఏమని స్వప్నము గంటివి?

ప్రభా—సుప్రసన్నదరహాసభాసురముగు ప్రాణేశ్వరుఁడుముఖమండలమున శిరఃకలితదివ్యమకుటస్థనవరత్నకాంతిపుంజములు దీపించుచు వింతసొంపునిచ్చుచుండ శ్వేతవర్ణమందేభము నధిరోహించి దివ్యకుసుమాలంకారశోభితుఁడై పురవీధుల నరుగుదెంచుచున్నటులును సౌధాగ్రసీమలయందు పురంధ్రీలలామలు నిలచి లాజాక్షతలచే తన్మూర్ధము నభిషేకించుచున్నటులును పార్శ్వయుగళంబున నాత్మీయపరివారములు నిలచి ఛత్రచామరంబులు బట్టుచున్నటులును కలగంటిని.

(తెరలో కాహళధ్వనియగును.)

లలి—ప్రభావతీ! ప్రభావతీ! నీయదృష్ట మసమానము. రాజలాంఛనమగు కాహళ మప్పుడే మ్రోగుచున్నది! నీపతి తప్పక రాజ్యాధికారప్రాప్తి నందివచ్చుచున్నవాఁడు.

ప్రభా—ఓసీ! యీపరిహాసములు చాలింపుఁడు.

కుము—లలితా! మనయూహ నీమె పరిహాసముగ భావించుచున్నది. కావున మన మీశుభనన్నివేశవాస్తవకథను పరిపూర్ణముగ నెఱింగి నిర్వర్తితసంశయులమై వచ్చెదము గమ్మా.

లలి—అటులే కానిమ్ము.

ఇరువురు నిష్క్ర—)

ప్రభా—(నిమిత్తమును సూచించి) అయ్యారే! ఏమి యీనిమిత్తము? మంగళభావిసూచక మగు నీనిమిత్తమునకును చెలులయూహకును నాస్వప్నమునకును వినఁబడినజయనినాదమునకును సరి

పోయినది హృదయేశ్వరునిజాతకమున రాజ్యపాలనప్రాప్తి లిఖింపఁబడియుండు టిదివఱకే జ్యోస్యులవలన వింటిని అదిగాక ;

ఉ. సూతుఁడు గాడు నావర విశుద్ధకులీనుఁడు గాని, రాజితా
రాతివిదారణాసమపరాక్రమవీరుఁడుగాని సేవక
వ్రాతముఖుండుగాఁడు; బుధరంజితగుప్తము తచ్చరిత్ర; వి
ఖ్యాతము గాఁగ నెప్పుడో బయల్పడకుండునె? చిత్రవైఖరిన్.

(లలి, కుము సంభ్రమమున ప్రవేశింతురు.)

లలి—కుముదా! ఈశుభవార్తచే లభించుబహుమానము నీకు సగము. నాకు సగము.

కుము—అటులయిన వార్తానివేదనము నటులే యుండవలయు.

లలి—సరే రమ్ము. నీవు సగము, నేను సగము నివేదింతము.

ప్రభా—చెలులారా! ఏమైనది?

కుము—నీ మొగము చేటంత యైనది!

లలి—అంగరాజ్యము నీమగనికైనది!

కుము—నీవు దాసికి రాణివైతివి!

లలి—నీమగఁడు దాసికి రాజయ్యెను.

ప్రభా—ఏమి? మీరు నిజము చెప్పుచున్నారుగదా!

లలి—నిజానిజములమాట నీవు స్వయముగా తెలిసికొనవచ్చును. కాని యిప్పుడు తడవులేదు రమ్ము.

ప్రభా—ఎక్కడికి?

కుము—ఉత్తమగజంబు నవతరించి మందిరాంతరమునకు రాఁబోవునీమగని నెదుర్కొని సన్మానించుటకై పుష్పమాలికలును నీరాజనములును గొనినత్తము రమ్ము. (అని లాగుచున్నారు.)

ప్రభా—నన్నట్లు పడలాగెదరేల? నేనే వచ్చెద నుండుఁడు.

కుము—నీ యాలస్యమునకు తగినవిరామము లేదు నిన్ను లాగుకొనియే పోవుదము రమ్ము.

లలి—రేపు రాణివైనపిదప మమ్మెట్లు సన్మానింతువో? స్వతంత్రము గలిగినపుడే మాచనువులు సాగించుకొందుము.

(ఇద్దఱు ప్రభావతిని లాగుకొనిపోవుదురు.)

[తరువాత సేవకద్వితీయుఁడగుకర్ణుఁడు ప్రవేశము.]

కర్ణ—సేవకా! నామనస్సీయాడంబరోత్సవములను గోరుట లేదు. కొంతతడవు నేను శాంతముగ నుందును. పరివారమును దూరముగఁ బొమ్మని చెప్పుము. మంగళవాద్యములను నిలుపుమని పలుకుము.

సేవ—మహాప్రసాదము. (నిష్క్ర.)

కర్ణ—(విచారముతో) పౌరుషవంతుఁ డెప్పుడును శాత్రవకృతావమానమును భరింపఁజాలఁడుగదా!

శా. రెండే దారులు వీరలోకమున కుర్వీశ శత్రురాజన్యు ను
ద్దండోగ్రాహవభూమి గూల్చి జయసంధానంబు గన్గొంటయో
ఖండింపంబడి సారవీరసురసౌఖ్యశ్రీలనుం గాంచుటో
యొండౌరీతి మహావమాన మగుచో నొప్పు స్వయంనాశమే.

ఏమిచూచుకొని పాండవులు గర్వించి నను తృణీకరించిరి? రాజ్యమా రాదు! బలగమా లేదు. భీముఁడు తనయొడలిబలము చూచుకొని పొంగెనుగా? పార్థుఁడు శరవిన్యాసములకు గర్వించెఁగా? పార్థునిగర్వ మణంచితిని! కాని భీమునిపోటుమాటలు మనంబును బాయవయ్యె! సమయుద్ధమునకు సమ్మతింపనిపార్థునిత్రుళ్ళిపాటు సహించియుందును. కాని హీనకులప్రశంసతో సగము గ్రుంగితి! సుయోధనాంగరాజ్యదానంబున విరోధులు మాఱిప్పడి నోరు మెదల్పఁజాలకపోయిరనుమాటయే కాని నామనంబునందలిపరిభవాగ్ని చల్లారదయ్యె. బహుజనపరివేష్టితసభామధ్యమున కులీనుండను గానని నిరాకరింపఁబడియు మొండివలె జీవించితి. ఛీ! ఛీ! ఈవైభవంబులు నిరర్థకములు. ఈరాజ్య మపూజ్యము! రథకారకులంబున జనించి రాజ

నామము దాల్ప నాచేతము సమ్మతించుట లేదు. ఈ యవమాన మునకన్న నాకు మరణమే శ్రేయము! తీవ్రనిజఘాతసదృశములగు శత్రువాక్యాహతులచే నిదివఱకే శిరచ్ఛేదము చేయఁబడిననాకు మృతిచింత యేల? ఇట్టి నిరర్థకజీవనమును దాల్చి రాజనైననా కేటి కీర్తి? సూతరాజాధముండని పలువు రాడుటకన్న నాకవమాన మేమున్నది? కావున నీచంద్రాయుధముచే మరణించెదఁ గాక! (పొడుచుకొనఁ బోయి మరల శాంతించి) విబుధు లాత్మహత్య పాప మని చెప్పుదురు. బుద్ధిపూర్వకముగ నే నింతదనుక నొనరించిన పాప ములు లేవు. నేఁటి కీదుర్ఘటఘటన మేలగలుగవలయు? పరమేశ్వరా! ఈయవమానదుఃఖనివారణమున కేదియేనిమార్గము దోపఁజేయుము.

ప్రభా—సేవకుని మాటలను బట్టి చూడ నాథుని హృదయ మాకులమైయున్నట్లు తెలియుచున్నది. అంగరాజ్యప్రాప్తపరితృప్తులైన యార్యపుత్రులకు విచారమును గలిగించినమహత్కార్య మేమో తెలిసికొందును. [చాటున నుండును]

కర్ణు—(తలపంకించి)

గీ. తగుసభాపూజనములందఁ దగినవాఁడె
మానవంతుఁడౌ; నాతఁడే మానవుండు
మానహీనుని భరియింపఁ బూనునెడల
భార మవనికి మాతృగర్భంబునకును.

ఇట్టిజీవితమును భరించి జీవించుటకన్న నాత్మహత్య దోషము కాదు. కరవాలమా! కర్ణజీవితకళంకమును జీవితములతోఁ బాపి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుము. (పొడుచుకొనఁ బోవును)

ప్రభా—(కరవాలము వారించి పుష్పహారముచే నలంకరించి) నాథా! ఇదేమిసాహసము? శాంతింపుఁడు! శాంతింపుఁడు.

కర్ణు—ఎవరు నన్ను వారించునది?

ప్రభా—మీహృదయేశ్వరి ప్రభావతి.

క—ఏటికి వారించితివి?

ప్రభా—నామాంగల్యమును నిలుపుకొనుటకు.

క—ఈపుష్పహార మేమిటికి?

ప్రభా—అంగరాజ్యలాభమునందినమీకంఠసీమ నలంకరించి సన్మానించుటకు.

క— ఛీ! నాకిఁక సన్మానమా?

క. మానముఁ బాసిన నను స
న్మానము గావింపఁ దలఁతు మానిని! యో యీ
ప్రాణము ఘనముటవె? తృణస
మానముఁ గాదగదె దురవమానము గాఁగన్.

ప్రభా—ఇట్టియవమానము మీకేటికి గలిగెను?

క—ఏల కలుగదగదు? ఒకచేత గాలమును వేఱొకచేత వలయు ధరించి చేపలుబట్టుకొని జీవింపవలసిన జాతముగల నేనుతగుదునని శరశాపములు ధరించి పదువురిలో దిరుగుటయే యవమాన కారణము.

ప్రభా—ఇట్టి మీకులధర్మనిరూపణమొనరించి యవమానించినయభిజాతునినామధేయమును వినఁ దలఁతును.

క—ఎవరున్నారు? పాండవులు.

ప్రభా—ఆహాహా! పాండవుల యాభిజాత్య మడుగవలయునా?

ఉ. ఏవురుభర్తలం గనినయింతికి కుంతికిఁబుట్టి యొక్కొకం
డేవురుతండ్రులం గనుట హీనతగాక కులీనులంట రా
ధావనితాకుమారులయి తల్లిని దండ్రిని గల్గినట్టిమీ
రీవిధిహీనులంట! భళిరే! యిక నేమనిచెప్ప ధర్మమున్.

ఇందులకా మీ రీయాత్మహత్యాయత్న మొనరించుట! చాలుచాలు! ఎవరైన విన్న నవ్విపోయెదరు!

క—జీవితేశ్వరీ! నీవు పాండవుల నైచ్యమును ప్రకటింపఁగలవు గాని నాజన్మము నుత్కృష్టమొనరింపలేవు గదా! అది గాక పదువురిలో నాకవమానము జరిగిపోయినది. అందుచే మనమెంత సమర్థించుకొన్నను నామనంబు శాంతివహింపదు.

ప్రభా—నాథా! గంధసింధురసార మేయన్యాయముగ పాండవులు మిమ్ము మాటలచే నవమానపఱచుట మీకుచిన్నతనము గాదు. పౌరుషమునకు జాతియు కారణము గాదు.

గీ. జగము లన్నియు వెలిగింపఁ జాలి మింట
నున్నతుం డైన భాస్కరుఁ డుష్ణదీప్తి
తృణము నైననుఁ దా వెలిగింపఁ గలఁడె?
జగములను గాల్ప దీపంబు చాలుఁ గాదె?

గురివెందగింజ తన నలు పెఱుఁగనట్లు పాండవులు మిమ్ము కులము తక్కువవారని దూషించిరా? మీజనని రాధవలె కుంతి నిష్కళంకచరిత్రయా!

కర్ణ—కుంతి ధర్మసంతతి గాంచుట దోషరహితమని వ్యాసాదులు సమ్మతింపలేదా? అట్లైనచో కురుకులం బెల్ల నిటులే యగును.

ప్రభా—ధర్మసంతానదాత యగువ్యాసుఁ డట్లు సమర్థించుటలో తప్పేమున్నది?

క—ప్రేయసీ! అట్లు పలుకుట మహాదోషము. తెలియమిచే నీ వట్లంటివి. వేదవ్యాసుఁడు ధర్మాతిక్రమణ మొనర్పఁడు. కుంతిపాతివ్రత్యమున దోషము లేదు.

ప్రభా—నాథా! అట్లు కుంతి పతివ్రతయే యగునేని పాండవులవలె మీరును సత్కులీనులే యని నాయంతరాత్మ బోధించు

చున్నది. హీనకులీయు లెన్నఁడును మీవంటివారు కాఁజాలరు. జగత్సాక్షియై నభంబు వెలిగించు భాస్కరుఁడే యిందులకు సాక్ష్యము.

(ఆకాశమున సూర్యుఁడు దృశ్యమగును.)

సూర్య—కుమారా! కర్ణ! నీసతియగు ప్రభావతి మహాపతివ్రత. ఆమె భావన మన్యథా కాఁజాలదు. నీవు హీనకులుండవు కావు. కుంతికిని నాకును జన్మించి జలంబుల విడువఁబడి, రాధకు పెంపుడుబిడ్డఁడ వైననీవు పాండవాగ్రజుండ వగుదువు. నీకు చింతకు గాని, యాత్మహత్యాయత్నమునకుఁ గాని కారణము లేదు. దానకర్ణుఁడ వైననీవు జగద్విఖ్యాతి నందఁగలవు. నీకు శుభమగుఁ గాక.

కర్ణ & ప్రభా—దేవా! కృతార్థుల మైతిమి.

(నమస్కరింతురు.)

[తెరవ్రాలును.]

4 దృశ్యము—పరశురామాశ్రమము.

[కర్ణుఁడు సాలోచనముగ ప్రవేశించును.]

క—(తనలో) ఇదియే యుక్తమని నామదికిఁ దోఁచినది. ఏమనిన,

గీ. ధర్మమో, యధర్మమొ, యథార్థంబొ, కాక
కల్లయో, విద్య నార్జింపఁ గడఁగువాని
కరమరగఁ జింతసేయ నక్కఱయె లేదు
కార్యనిర్వాహణమె భువి ఘనతరంబు.

కావున, నబ్రాహ్మణుఁడ నయ్యు, నీదృశబ్రాహ్మణవేషంబున నేను భార్గవుండగుపరశురాముని వంచించి శరవిద్యాభ్యాసము చేయుట అకార్యంబు గాదని సమర్థించుకొనుచున్నాఁడను. అయినను యీమహానుభావుని క్రోధానలంబున భస్మీభూతులైన క్షత్రియలోకకథానకంబు నామదిఁ జొచ్చి యప్పుడప్పుడు భీతిఁ గొల్పుచుండును. అయినను భయములేదు.

క. వేషం బెంతటి కపటమొ
భాషణములు నంతకన్న బటుకపటములై
యీషణ్మాత్రం బేయు
దోషము దోషింపవయ్యొ దురితములయ్యెన్.

(తెరలో)

కౌండిన్యా! కౌండిన్యా! గురుపాదులకు నిద్రాసమయమయినది. శిష్యు లెవ్వరును సమీపమున లేరు.

క—ఓహో! గురులయెడ నపచారము జేసితిని. దాండాయనా! ఇదె వచ్చితిని. (నిష్క్రమించును.)

[పటాక్షేపమున నింద్రుడు ప్రవేశించును.]

ఇంద్రు—ఓరీ! కపటాత్మా! కర్ణ! ఎందుబోయెదురా? గురుద్రోహీ! పూజ్యుడగు భార్గవుని వంచించితినని మురియు నీయెగసిపా టణంప నింద్రుండనగు నేన వచ్చితిని. శూద్రునకు దేశికుండనుగానను ప్రతినగల పరశురామునివంచింప విప్రవేషంబు బూనితి వటరా పాపీ! చూడు మిదె నీగుట్టు బట్టబయలుగానున్నది. ఈ యత్న మంతయు నాతనయు బార్థు బరిమార్చుటకె గా? త్రిలోకాధిపతినగు నాతనయు డర్జునుండు సూతకులాధముండవగు నీచే వధింపబడునే! (అటు నిటు జూచి) అల్లదే? పరశురామ దేశిక సహితుండగు కర్ణుడు. నే నిం దుండరాదు. ఇప్పు డీపరశురాముడు కర్ణునితొడపై బరుండి సుఖనిద్ర జెందును. నే నొకపిపీలికాకృతి దాల్చి కర్ణుని యూరుభాగము దొలచుచుండెద. ఆ బాధను సహింప గల వీడు విప్రుడుగాడని పరశురామునకు సులభముగ నెఱుంగ నగును. [నిష్క్రమించును.]

[కర్ణ పరశురాములు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పర—వత్సా! ప్రకృతి వ్యత్యస్తముగ మారి పోయినది. కావుననే తత్పరాక్రమ మిప్పుడు నశించిపోయినది. వీరలోక మేగొడ్డుపోయినది. అందుచే నీవు నాకడ నేర్చిన శరవిద్య యంతయు నిరర్థకమయిపోవును సుమా!

క—(స్వగత) అశ్లీలము హతమగుగాక! ఏమిది దేశికుడిట్లనుచుండెను. (ప్రకా) విప్రోత్తమా! (తనలో) అయ్యో! తప్పాడితివి. (ప్రకా) గురూత్తమా! ఇటులాడ నేల?

పర—ఇటులాడితినన్న దప్పేమున్నది?

ఉ. కూళ యొకండు తండ్రితల గోయ చలంబున రాజగూప చం
డాలుర నెల్ల దారుణరణంబున గూల్చితి నెత్తుటేర్లు గా
కేలను గాజు లట్టె తొడిగించుక దూరిరి వంటయిండ్లలో
బాలక! నాటనుండి ఘనపౌరుషవంతు డొకండు పుట్టెనే?

క—(తనలో) ఓహో! ఈతని నోడించిన శ్రీరామచంద్రుడును, భీష్ముడును క్షత్రియులైరి కారు కాబోలును? (ప్రకా) తమ పరాక్రమము దిగంతంబుల నిండి నిబిడీకృతమైనదియే.

పర—నన్ను గెలువలేక యోడిన క్షత్రియాధములవంటి నడపీనుంగులైన నిప్పు డొక్కడైనను గలడా? పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమునన ట్లీనృపకీటకములకొఱకా బ్రాహ్మణుడవైన నీకీశరవిద్య!

క—(తనలో) బ్రాహ్మణుడవైన అనుట నాకపటాకృతిని గుర్తించియె యుండునా! కాదు. కాదు. ఇది నావిభ్రాంతి. (ప్రకా) దేవా! పరశురామశిష్యు డఖిలాస్త్రవేదియనుకీర్తికొఱకే కాని యీశరవిద్యాభ్యాసము నాకొఱకు కాదు.

పర—అటులయిన మా కానందమే! నిరుపయోగములే

యయినను సర్వవిద్యలు నీవు నేర్చుకొంటివని ఖ్యాతిచే నేను ముదిత హృదయుఁడ నైతిని. (ఆవులించి) ఇప్పుడు నాకన్నులనిండ నిద్ర వచ్చుచున్నది.

క — నాయంకభాగమునఁ దలనిడి నిద్రింపుఁడు.

పర — (యథోక్తముగ నిద్రించును.)

క — (తనలో) ఔరా? బ్రాహ్మణేతరులన్న నీ భార్గవున కెంత దురాగ్రహము! ఈతనికడ నావిద్యాభ్యాసము వ్యాఘ్రగృహాంతరాళనివాసితహరిణశాబకముఁబోలియున్నది. ఈతఁడు నేను శూద్రుఁడనని గురుతింపకమున్నిచ్చటినుండి కదలుట క్షేమము. సమస్తవిద్యా రహస్యంబులను బ్రాహ్మణవేషంబున నేర్చుకొంటిని. ఈతఁడు నిద్దుర లేచిన వెంటనే కొండొకనెపంబుఁ గల్పించుకొని వెడలిపోయెదఁ గాక!

ఇంద్రుడు — (ప్రవేశించి) తిరస్కరిణీవిద్యచే నే నిప్పు డెవ్వరికిం గనఁబడుటలేదు ఇఁక నాపనియుం నుండెద. (నిష్క్రమించును.)

క — (బాధ నభినయించుచు) ఔరా! ఏమిది; నాకాలిక్రింద నేదియో పురుగు ప్రాఁకుచున్నది. ఓహో? ప్రాఁకుటయే గాదు. తొలుచుచున్నది. అబ్బా? వృశ్చికాఘాతమట్లిది క్షణక్షణమును వృద్ధియై నఖశిఖపర్యంతమును భగ్గుభగ్గున మండుచున్నది. ఇది యల్ప కీటకమాత్రంబైన నిటు లుండునా?

గీ. పాదమూలంబు కదలిన భార్గవుండు
నిద్ర చెడె నని నాపై నుదగ్రకోప
తామ్రలోచనుఁ డగు; శాంతిదాల్తు నన్న
భగ్గుభగ్గున మండు నా పాదతలము.

అరరె! ఏమాశ్చర్యము! ఒకపురుగేమి? ఘనభుజాసారుండ నగు నా ధైర్యంబు చెడఁగొట్టఁ గుట్టుటేమి? ఇది నాశరీరంబునం దూరి రక్తమాంసములను బయటకు గ్రక్కించుచున్నది. శల్యాశల్యాంతర

ములం దూరి మూల్గుల నాహారించుచున్నది, ఏమిచేయుదును? ఓహో! నెత్తురేరును ప్రవహించుచున్నది. ఈరక్తంబుచే దేశికుని వస్త్రంబులు తడిసినవి. ఏమైన సరియే కాలు కదలనీయను.

క. సాయకతుల్యము కీటక
మా? యిది? కడతేర్చె రక్తమాంసంబుల నీ
మాయ యనూహ్యంబై దుర
పాయంబై తోఁచె తీరుభంగి యెటులొకో.

(గురువుం జూచి) ఔరా? ఈమహాత్ముఁడు లేచుచున్నటు లున్నది. పౌరుషంబుననో, గురునిపై భక్తిపెంపుననో, శాపభయంబుననో, ఎటులైననేమి? ఇంతవఱ కీగునపంపుటాఘాతంబుమీఱు కీటకబాధ సహించితిని కాని, యీతఁడు లేచినవెనుకఁ దనశరీరంబు రక్తపంకిల మగుట కెంతదురాగ్రహము బూనునో యని నామనంబు డోలాందోళితమగుచున్నది.

పర — (కదలును)

క — గురూత్తమా! నిదురింపుఁడు.

పర — (శయ్యయంతయు తడవుచుండును,)

క — (తనలో) ఓహో! ఈతఁ డప్పుడే రక్తముం బసికట్టినాఁడు.

పర — (విస్మయముతో లేచి శయ్యఁజూచును.)

క — (లేచి) మహాత్మా! ఏమిది! ఆశ్చర్యకలితులై నిద్దురలో లేచితిరి! ఏదైన దుస్స్వప్నము మీమనంబును కలఁతపఱచి యుండునా?

పర — ఇదియేమి? ఈరక్త మెక్కడిది?

క — (భయపడుచు) తెల్పుటకు నోరు రాకున్నది!

పర — ఛీ! దురాత్ముఁడా! గురుద్రోహీ!

చ॥ జనవరహీనశోణితవిశాలతటంబు శమంతపంచకం
బును వెలయించి క్షత్రియులపొంగడగించినకాలమూర్తియా
రణతలరుద్రుఁడీపరశురామునిశౌర్య మెఱింగి నిద్రలో
ననె వధియింపఁగా దలఁచినాఁడవుగా గురుజీవనాశనా.

క—హరిహరీ! ఈయభాగ్యునకు బ్రాహ్మణ వధాఘం బొక్కటె తక్కువయా ?

పర—కాకున్న నింతశోణితము నాశరీరముఁ శంకపఱుప నేల?

ఆ. ఇరువదొక్కమారు లిలపతులను గూల్చి
విసువు గాంచి యీపవిత్రమతముఁ
గోరియున్న నాశరీరంబు నిట్లు గ
శంకపఱచినావె శంక లేక,

క—నిద్రాభంగ మగునని మిమ్ము లేపక యిన్నకున్న నాతప్పు సైరింపవలయును.

పర—ఛీ! అసత్యవాదీ! క్షాత్రరక్తప్రవాహములం దడసిన నా చేతులను మరలనీదారుణకార్యమునం బ్రవేశపెట్టఁజూచుచుంటివా?

కర్ణ—నాతప్పు గావలయును.

పర—ఇందు నీతప్పేమి? ఈరక్త మెట్లు గలిగినది?

కర్ణ—దేవరవారు తలగడగా శయనించిననాయంకభాగము నొకపురుగు తొలిచినది.

పర—నాకేల తెలుపవైతివి?

కర్ణ—నిద్రాభంగమగునని భీతిల్లితినని విన్నవించియుంటిని గదా!

పర—(గాయమును చూచి నిలువున తలపంకించి) ఈరక్తంపు మడుగు లేర్పడునంతవఱకీబాధను నీవే సహించితివా?

కర్ణ—అన్నియు నెఱింగినమీ కేమిచెప్పఁగలను?

పర—ఏమీ! బ్రాహ్మణునకా! ఇంతసహనమా! ఓరీ కపట బ్రాహ్మణవేషధారీ! నన్నింత మోసగించితివిరా! పాపీ!

గీ. ప్రళయదావానలము చల్లఁబడఁగవచ్చు
దుర్విషంబైన మధురమై తోపవచ్చు
వరసుధారస మర్కుండు గురియవచ్చు
విప్రునిసహిష్ణుతనుఁ గన వినఁగ లేదు.

ఛీ! నీ వా బ్రాహ్మణుఁడవు?

కర్ణ—(పాదములంబడి) స్వామీ! మహాపరాధముచేసితిని! ఆగ్రహించిన ననుగ్రహించిన నీవే! నన్ను రక్షింపుము. విద్యాసక్తిచే నిట్లు కపటరూపంబు దాల్పవలసివచ్చినది.

పర—(ఆలోచించి) ఆహా! నీసత్యచరిత్ర మిపుడు గదా తెలిసె! సూతకులాధమా! నీశరీరస్పర్శచేత నేకాక విశేషించి నీమలినరక్తస్పర్శచే కళంకమైననాశరీర మేప్రాయశ్చిత్తముచే పవిత్రము కాఁగలదు?

కర్ణ—సర్వజీవులను పవిత్రులనుగాఁ జేయఁజాలినమీ కపవిత్రతయును లేదు. అందులకు ప్రాయశ్చిత్తమును నక్కఱలేదు.

పర—ఓరీ యనృతాలాపీ! నిత్యమహాకలుషవర్తీ! ఇట్టిగురుద్రోహివగు నిన్ను సంహరించినను పాపములేదు. కాని—

మ. బుధలోకోన్నతరాజకంఠశతసంభూతారుణంబైన త
ద్రుధిరాస్వాదనమత్తచిత్తయగు మద్రుద్రాయుధేంద్రంబుచే
నధమంబౌ రథకారశోణితము నాహారింపఁగాఁ జేసి మ
త్కధనంబుల్ సకళంకమౌవిధమునం గావింపఁగా నేర్తునే.

నాకడ నీవు కపటవేషంబున నేర్చినవిద్య నిష్ఫలంబగునట్లు శపించితి పొమ్ము.

కర్ణ—హా! హతాశుఁడ. మహానుభావ! దయామతిపై నీపాలఁబడిన నన్ను రక్షింపుము.

పర—నీదురాచరణముచే నాపాదమస్తకమును భగభగ మండుకొనిపోవుచున్నది. నాయాగ్రహాగ్ని మండి నిన్ను భస్మీభూతునిఁ జేయుదనుక నామ్రోల నుండక శీఘ్రముగ నిచ్చటనుండి తొలఁగి పోయెదవా! రక్షింపఁబడెదవు; కానిచో నీ కిదే వినాశసమయము.

ఆ. నాశమయ్యె మున్ను నాకోపభరమున
క్షత్రియాన్వయము లసంఖ్య గలవి
శూరహితముగాదు; శూద్రవధంబు నా
తలను గట్టకింక తొలఁగి పొమ్ము.

కర్ణ—పవిత్రబ్రాహ్మణకులాధారుఁడవు. అకల్మషుఁడవు; పుణ్యమూర్తివి. శాపచాపంబుల నేకపరాక్రమంబులఁ బోషించినప్రతాపశాలివి. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడవు. దయాస్వరూపుఁడవు. నీపాదాంగుష్ఠంబులంబట్టి వేఁడుకొందును. నన్ను శపియింప నేఁ జేసినయపరాధం బేమియును లేదు. నిర్మలమానసంబున యోచించి నన్ను పాలింపకున్న నన్యగతి లేనివాఁడను. విద్యాభిలాష తీవరింప విప్రులకుఁ దక్క తమకడనున్నశరవిద్య దుస్సాధ్యంబని యెఱింగి యీబ్రాహ్మణవేషంబున మిమ్ముఁగొలిచితి. ఈనాకపటప్రవర్తనంబున నాత్మలాభంబుగోరితిగాని పరనాశంబు గోరినవాఁడను గాను. నన్ను రక్షింపుము. శరణన్నవాని శపించుట మీవంటి యుత్తమబ్రాహ్మణుల కుచితంబుగాదు.

(పాదములఁ బడును).

పర—అబ్రాహ్మణులకు శస్త్రవిద్యోపదేశంబు గావింపనని నాతాల్చినప్రతిజ్ఞను నీ వీకపటరూపంబున భంగపఱచితివి. కావున నీకు శాపమే తగినది! అయినను నీప్రార్థనంబునకు ఫలితంబుగ నాకడ నీవు నేర్చినశరవిద్యయంతయు ముందుసంభవింపఁబోవు కురుపాండవ మహాసంగ్రామంబున నొక్కదినంబున నీకరగతంబై యుండును. పొమ్ము. ఇంక నన్ను విశేషంబుగ పీడింపకుము. కాదు. నేనే నీసమీపమునుండి తొలఁగెదను. (నిష్క్రమించును.)

కర్ణ—(తన) కీడులో మేలయ్యె. కటకటా!

గీ. ప్రథమకబళాన మక్షికాపాత మన్న
రీతి తొలియత్న మిటు నన్ను గోతఁ ద్రోసె;
కర్ణజీవితనవనాటకమున కిటుల
నాంది యయ్యె నింకేగతి ముందు గలదో?

(నిష్క్ర)

౪—దృశ్యము.—హస్తినాపురవీధి.

[శంకిని యను బ్రాహ్మణస్త్రీ ప్రవేశించును.]

శం—"అత్తలేనికోడ లుత్తమురాలు; కోడలులేనత్త గుణవంతురాలు." అనుసామెత మాయింట నిజమైనది. నాపేరు శంకినియైన మాయత్తపేరు లంకిని. మాగుణములను చిన్ననాఁడే కనిపెట్టినట్లు మాపెద్ద లింతచక్కని పేరులు బెట్టిరి. ప్రాతఃసమయము మొదలస్తమయమువఱకు నన్ను సాధించుటే యుద్యోగముగాఁగల మాయత్త ముండదాక లొక్కమాకుగ దగ్గరబడకున్నవిగదా!"అత్త యొకరింటకోడలే"యనుట మఱచినదికాఁబోలును!"వృద్ధనారీ పతివ్రత"యనునట్లు తల తెల్లఁబడిన తలఁపులు చల్లఁబడినవా? నేనునూరాకులు చదివితినో యీగయ్యాళిగంప నూటపది చదివినది. కానీ—కానీ—ఇప్పటికి గడచి గట్టునఁబడినదా? "కోడలా కోకనలిగినదేమనిన అత్తా నీవీఁపున బూడిదయే" మని యడుగనా? పిసినిగొట్టుమామ పిల్లికిపిడుచ వేయనప్పుడు భర్తసంపాదన బండిచక్రమైనప్పుడు ఏపాట్లు బడకున్న నెట్లు గడచును? ఏది యెటులైనఁగానీ నాయత్త ఉండనీ మండనీ ఈదినమున నాకీగిన్నె నిచ్చి మంచినేయి తెమ్మని వీధికిఁ బంపుటచే నాకు పండువగా నున్నది. అందందుదిఱుగు నందగాండ్రు వందలకొలఁది నాకనువిందు చేయుచున్నారు. పదివీధులు తిరిగి తీరికయయినపు డింటికిఁబోవుదును. (నిష్క్ర)

(శరచాపములతో కర్ణుఁడు ప్రి)

క—(స్వగ) పరశురామదత్త మగుదివ్యాస్త్రవిద్య శత్రుసంహారమునకు గాకున్నను మిత్రసమ్మోదమున కీవిధముగా ననుకూలమయినను నామదికి శాంతము గలుగకున్నది.

గీ. పరశురామదత్తబహుశాస్త్రవిదుఁడని
పార్థు గెలుచుమేటిబంటటంచు
రాజవరులయెదుట రారాజు పలుమారు
పొగడ నామనంబు బొగులు మిగుల.

శాపవృత్తాంతంబు రారాజున కొక్కనా డెఱింగింతునా ఊఁ! తొందరయేల ? ఇటులే యభ్యాసము మానకుంటినా ఒకవేళ శాపము వృథయైపోవఁగూడదా ? కావున తొందరపడి యీమాట రారాజున కెఱిఁగింపను. అభ్యాసమును మానను. ఇప్పటివఱ కేదియు మఱపునకురా లేదుగదా? చూతము (శరము వదలుచు నిష్క్రి)

శంకి—(కర్ణునివంక కే చూచుచు నేతిగిన్నెతో ప్రివేశించి రాయితగిలి క్రిందగిన్నెతో పడుచున్నది).

అయ్యయ్యో ! పాడురాయి కాలికిఁదగిలినందునగిన్నెడునేయి యొలికిపోయినది. అందగాఁడగుకర్ణుఁడు కంటఁబడినంతనే నా కేమికనుబడుచున్నదో ఎచ్చటనడచుచుంటినో తెలియరానికామవికారము తలకెక్కెను. అయ్యో ! ఈతఁడు శూద్రుఁడు, నేను బ్రాహ్మణిని. ఈవిచిత్రదాంపత్యమేమి ? ఊఁ ! గొంగళిలో నన్నముతినుచు మెతుకులలో వెండ్రుక లేరనేల ? శూద్రుఁడో బ్రాహ్మణుఁడో నాకంటి కందముగనున్నవాఁడే నామగఁడు. ఆహాహా! ఎంత యందమైనవాఁడమ్మా! సహజకవచకుండలములతో నెట్లు వెలుగుచున్నాఁడు. (మొగమునకు చేయియడ్డముపెట్టుకొని చూచుచు) అయ్యయ్యో పాడుకొంపలొచ్చివచ్చినవి. అమలుపు తిరిగినకనఁబడునేమో (గిన్నెచూచి) అయ్యో

ఇంతకు నేతిమాటయేమి ? గయ్యాళిగంపయగు నాయత్త లంకినితో నేమని చెప్పి దాటుకొందును. ఇందులకే పెద్దలు "రంకాడ నేర్చినది బొంకాడనేర్వవలయు" నని వేదవాక్యముగఁ జెప్పిరి.

లంకి—(ప్రి) సందుమళ్ళినదో సాయంకాలమున కీకదాయిల్లు చేరుట ! దీనిపుట్టినిల్లు బూడిదలో కలసిపోను. దీని పుత్త్రెలోఁబుట్టిన బుద్ధి పుల్లలతోగాని పోవునట్లులేదు. పదిమంది చూచుచున్నారనియైన నదరులేదు. బెదరులేదు. నే నేమైన ననుటకైన—నాబుద్ధిమాత్రము బుగ్గియయి చచ్చినదా ? దాని ననఁబోవఁగా—మనస్సే చెడిపోవుచుండును. పెద్దముండను గనుక యొకరికి దొరుకకుండ రోజులు వెళ్ళబుచ్చుకొనుచున్నాను. పొద్దున నేతికి పంపితిని. రెండుజాములుదాటవచ్చినది. వండిపెట్టినపిండాకూడు చల్లారిపోయినది. దీనిశ్రాద్ధమింకను చెట్టుక్రింద పెట్టుకొనలేదు. ఓసీ ! శంకినీ ! శంకినీ !

శంకి—(స్వగ) శంకినీ శంకినీ యని పిలుచుచు మాలంకిని రానేవచ్చినది. (ఎదురుగ వచ్చి) అత్తా ! రెండుజాములు దాటి యొండలో నెక్కడకుఁ బోవుచున్నారమ్మా ?

లంకి—ఓసీ ! తిరుగుబోతా ! ఇంతసేపేమిచేయుచుంటివే ? నీ కేయుందగాఁడైన దారిలో గనఁబడలేదుగదా !

శంకి—అత్తా ! అత్తా ! పాడుగొల్లముండ—

లంకి—గొల్లముండ గోదావరిలో కలువనీ ! నీకీయాలస్యమేమి ? అంతవిపరీతపుపెత్తనములా ? నేను మాత్రి మొందఱితో మాటలాడిరాలేదు ! రెండుజాములు జేసితినా ?

శంకి—గొల్లముండ.. కాచినవేడినేయి కొలతునన్నది. చల్లారినదాక నిలువుమంటిని. ఆలస్యమయినది.

లంకి—ఏది ? ఏది ? కంపులేదుగదా ! తిన్నగాఁ జూచితివా ? పూసకట్టినదేనా ? కొవ్వుకలిసిన కోమటినేయి కాదుకదా !

శంకి—సరి. సరి. ఈపంచాయతీ వీధిలోననేనా? ఇంటికి పదఁడి. చూపుదును.

లంకి—ఇంటికిపోయినదాక చూడనేకూడదా? చూపనైన జూపు. ఏకంపునేయిఁ దెచ్చితివో? దీనితో పదిరోజులు గడువవలెను.

శంకి—ఆఁ! ఆఁ! ఎంతమాట. కర్పూరమువంటినేయి.

లంకి—ఏది? ఏది?

శంకి—(గిన్నెబోర్లించిచూపును)

లంకి—మండువేసవిలో రెండుజాముల వేళ, నింతగట్టిగా నెట్లు పేరుకొన్నదే! గేదె నేయి కాఁబోలును!

శంకి—సరే లెండు! ఆవునెయ్యి; ఇంతదూరముపోయిగేదె నేయి తెత్తునా?

లంకి—ఏదీ! గిన్నెలోపల చూడనిమ్ము. అట్లు గిరగిరఁద్రిప్పెదవేమి? అంత తెల్లఁగా నున్న దేమే?

శంకి—మీది మరీ విపరీత మమ్మా! రాతి వెండిగిన్నెలో తెల్లఁగానుండక పచ్చగానుండునటమ్మా?

లంకి—అయ్యో! గ్రహచారమా? నేయియుండఁగా, గిన్నె లోపల నెట్లు కనఁబడునే!

శంకి—నేయి యింక గిన్నెలో నట్లేయున్నదా మీకోసరము పట్టిగిన్నెయే.

లంకి—ఓసి నీయమ్మ చచ్చిపోను. ప్రొద్దునెత్తిమీదికి వచ్చినది. ఇంకను నేయితేక, వీధులలో నాడుచుంటివా!

శంకి—ఆఁ! ఆఁ! తిట్టకు; నేను మంచిదానను గాను. నేను వీధివెంట నేయిఁదెచ్చుచున్న ట్లెందటి సాక్ష్యము కావలెను?

లంకి—అయ్యో! నీనాటకము లూరిలో నెటుఁగ వా

రెవ్వరు? ఇట్టి నీకు సాక్ష్యముల కేమి కొదువ? నేనే తెచ్చుకొందును. నీపని పాడైనట్లున్నది. ఆపైక మిటు పారవేయి.

శంకి—పైకము నేయియిచ్చిన గొల్లదాని మొగమునఁ బారవేసితిని.

లంకి— మఱి నేయి యెవ్వతె మొగమునఁ బారఁబోసితివి.

శంకి—భూదేవి మొగమున.

లంకి —జారిపడితివా? అట్లేన్వరాదా! నీవే కన్నులు నెత్తిపైఁ బెట్టుకొనివచ్చిపడితివా? ఎవరైన నడ్డమువచ్చి నీవు పడుటకుఁ గారణమయిరా!

శంకి—ఒక మహాపురుషుఁ డడ్డువచ్చినాఁడు. చెప్పుమందువా?

లంకి—ఎవఁడే నీరంకుమగఁడు?

శంకి—నీవేమన్నను నాకు సంతోషమే! కర్ణుఁడు వచ్చినాఁడు.

లంకి—(కోపముతో) ఓరీ! సూతకులకళంక! కర్ణ! నీయావనమదంబు మావంటిబీదయిల్లాండ్రయెడలనే చూపవలసివచ్చెనా? ఇంతయాగడమా! ఇంతయరాజకమా! ఈహస్తినాపురమున, నీ మిడిసిపాటణంచుపాటిధర్మవేత్తలు లేరనితలఁచితివా! ఇది శ్మశానమనుకొంటివా? ఇట్లన్యాయకార్యములకుపాలయినవీ కన్యాయమరణము దాపురింపకుండునా? నీయాగడములు, పూజ్యులగుబ్రాహ్మణస్త్రీలయెడలనా? మానేయి మాకిమ్ము; లేదా భీష్మద్రోణాదులగు పెద్దలతోనైన, ధృతరాష్ట్రాదిభూపులతోనైనఁ జెప్పి తలవాయఁ బెట్టింతుము.

శంకి—అత్తా! వినువిను; రాజభటు లేమో యనుచున్నారు.

(తెరలో)

ఓవృద్ధబ్రాహ్మణి! నోరు సంబాళించుకొనుము. నీమాట విని, కర్ణుఁ డిటులేవచ్చుచున్నాఁడు.

లంకి—రానిమ్ము. నిలువఁబెట్టి యాతని మొగముననే యడిగెదను.

(కర్ణుఁడు శరచాపయుక్తుఁడై ప్ర.)

కర్ణు—కటకటా! ఉరిసినపుండుపై కారము చల్లినట్లు మరల నిదియేమి?

మ. పరహింసాగుణలేశదూరమగు, మద్భావంబుఁ జింతింపకే,
తరుణీరత్న మొకర్తుసాహసము నాత్మం దాల్చి దూషించెఁ గా
యరరే! గంధగజేంద్రి మెత్తువడ, తిర్యగ్జంతువేదో యఘ
శ్చరణం జేసెనటన్నరీతిగద, మచ్ఛాపాహతిం గాంచఁగన్.

ఆవృద్ధబ్రాహ్మణియందు నేనేమిదోషముగావించితినో కనుఁగొందును.

లంకి—ఓరిదుర్మతీ! ఇంకను నడుగులో నడుగువై చుకొని నడచివచ్చెదవేమి? పాపము చేసినందుననే నీకు మొగము చెల్లుటలేదు.

క—(తన) ఓహో! ఎంతయమానుషసంభాషణము. (ప్ర) అమ్మా! నాయపరాధమేమి?

లంకి—ఇంకను మోసగించి నన్ను కుపితురాలినిగాఁ జేయఁ జూడకుము. నీవు చేసినదాని నింతలోననే మఱచితివా?

కర్ణు—శాపబలంబున నంతయు మఱపునకే వచ్చుచున్నది.

లంకి—శాపబలమా! బ్రాహ్మణులయెడఁ జేసినపాపఫలమా?

కర్ణు—హరహరా! అంత పాప మెవ్వరుచేసిరి?

లంకి—ఎవరోయైన నీప్రస్తావన మెత్తనేల? నీవే

కర్ణు—నేనేమిపాపము చేసితిని? దానికి పరిహారమేమి?

లంకి—కట్టుకొనిపోదగునంతరాజ్యమున్నదే! ఎవరు సంతోషింపవలెనని నీసాములుచట్టుబండలు గారడివానివలె నడివీధినఁ జేసితివి?

కర్ణు—ఆఁ ఏమీ! నాశరకాండములవలన నెవ్వరికైన బాధగలిగెనాయేమి! అమ్మా! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధముసుమా!

ఆ. శరము గుఱినిఁదప్ప శపియించె నొక్కఁడు
ద్విజుఁడఁ గాఁటంచుఁ దిట్టె నొకఁడు
శాపకుంచితములు శస్త్రంబు లివిగో! మీ
కెటుల హానిగూర్చె నీశరములు?

లంకి—ఎంతశాపతప్తములైన నాఁకువారిని బాధింపఁజాలవని తలంచితివా?

క—పూవులవోలె మెత్తనైననా బాణము లెట్లు బాధించును?

శంకి—(తన) ఆపూవుబాణములే నన్ను బాధించినవి!

లంకి—నాకు వేఱుమాటలేల? నానేయి నాకిమ్ము! పోయెదను. నీబాణములు నీయందే యుండనిమ్ము.

క—నేయియేమి?

లంకి—ఈయుత్తమురాలగునాకోడలిని బలాత్కరించి చేతిలోనినేతి వోలుకఁబోసి నేయియేమనుట నీకేమిన్యాయము?

క—(చెవులు మూసికొని) హరహరా! విప్రవధూబలాత్కారపాపం బొకటి నాతలపైఁ బడినదా! ఓయమ్మ! నే నట్టివాఁడను గాను.

ఆ. ఇంటనున్నభార్య నేలుకోలేక నా
యతివ నితరు లేల నప్పగించి
పరులసతులకొఱకు పరితాపపడుముండు
వెంగళప్ప లవని వేనవేలు.

లంకి—ఏమే శంకినీ ఈతఁడు నిన్ను బలాత్కరించినమాట నిజముకాకున్న నేయి యెటులొలికినదే?

శంకి—శరవిద్య నభ్యసించుచున్నయీతనిజూచుచు నడుచున్న నేనే క్రిందఁబడితిని.

క—ఔరా! ఇంతమాత్రమున కా నాకీభూసురశాపవాక్కు?

లంకి—నీ కింతమాత్రముగ నున్న దేమి?

క—పోయినది గిన్నెడు నేయికదా? మూల్యమిమ్మన్న నీయ కుందునా?

లంకి—ఇంత యెండవేళ నాకు మూల్యమిచ్చెదవా? నీమూల్యము మృతనష్టమై పోవును. ఎవ్వరీయెండలో మరలయాదవవాటికకుఁ జచ్చువారు?

క—అమ్మా! కోపమువలదు. నేయి నే యిచ్చెదను. రండు. నేయియొలికినప్రదేశ మెక్కడ?

శంకి—ఇదిగో నిక్కడ! (తనలో) ఒలికిననేతికి బదులుగ నొక్కకౌఁగిలి యీయరాదా?

క—(నేలపిడిచి నేయితీసియిచ్చుచున్నాఁడు) ఓయమ్మలారా! సంతృప్తులైతిరా? ఇఁక మీ సెలవుల కరుఁగుడు.

లం—ఓసీ శంకినీ! నీమూలమున నెంతకష్టమ్ము వచ్చినదో చూఁడు! బలంవతుఁడైనందున మననేయి మనకువచ్చెను. లేకున్న దండుగయేకదా! నీ కెప్పుడింక బుద్ధివచ్చునే?

శంకి—ఇఁక మనకు బుద్ధివచ్చుటెక్కడ? పుల్లలుసిద్ధమైనవుడే పద పద. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

క—కాలము విపరీతంబైనపు డిట్టివేకదా ప్రాప్తములగుచుండును. తమంతట పైఁబడుచున్న యీ శాపవాక్యములు నాజన్మదోషజనితములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. కాకున్న నిటులుండునా?

ఆ. అల్లభార్గవునకు నపరాధ మింతైనఁ
దలపకున్నఁ గల్గె దారుణంబు
విప్రసతులమాట వినినయైన నెఱుఁగ, నిం
కెట్టిఘోరములును బుట్టఁగలవొ!

(తెరలో)

ఓరోరీ దుర్మదాంధకారపరిమత్తహృదయ! సూతకులాధమ! రాధేయ! నిన్ను మిత్రముఁగ, నిరపరాధనగు నన్నుఁ బిండిపీడించి చేరెడు నేయి కొఱకు సర్వంసహాదేవినగు నన్నుఁ సయితము బాధించి, యాగ్రహపూరితఁగాఁ జేసితివిగదా! సంగ్రామకాలంబున, నీరథచక్రము పలుమాఱు నాతోఁ గ్రుంగుఁగాక!

కర్ణ—(విని) కటకటా! తానొకటిదలఁప దైవమొక్కటి తలఁచె. సర్వంభరయగుభూమిదేవియు నాచేష్టను సైరించి భరింపఁజాలకపోయెనుగా! కానిమ్ము. సర్వశాపంబులకు నొడ్డియొగ్గితి! పాండవులే విజయులగుదురని తోఁచుచున్నది! ....ఊఁ! కానిమ్ము. ఆచంద్రతారార్కస్థాయియై. నాదానగుణంబుమాత్రము నాయందునిలచుగాక! శాపంబులచే నాశౌర్యము సమసిన సమయుఁగాక! దానవీరకర్ణవిఖ్యాతిచే. నే మృతజీవితుఁడ నగుదుఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

౨. దృశ్యము—. వేదవ్యాసుని ఆశ్రమము.

(వేదవ్యాసుఁడు జపముచేసికొనుచుండఁగా దివ్యదృష్టిలో లాక్షాగృహదహనము కనఁబడుచున్నది.)

వ్యాసు—(ఆగ్రహముతో లేచి) ఆహా! ఏమి యీయాగడము! ఏమి యీప్రళయకాలము? ఏమి యీవినాశసమయము! దుష్టులగుకురుకుమారులు, శకునిమాయాభిప్రాయప్రేరితులై ధర్మాత్ములగు పాండుకుమారవర్గంబు నెల్లవారణావతముం జేర్చి యాందుకపటంబున నొక్కలక్కయిల్లు నిర్మించి కుంతీసహితులగుపంచపాండవుల నందు దారుణాగ్నికీలామాలికలలోన భస్మీపటలము గావించిరిగా! సింహపరాక్రముండగుభీమసేనుండు, దుర్దమప్రబలభుజాదండంబున మాతాసహోదరపంచకము నావలకుఁ గొనిపోవకుండిన నెంత మోసము వాటి

ల్లియుండును? ఎంతనాశనమై యుండును? ఎంతదుష్కర్మపరిపాక మెసంగియుండును? కృతత్రేతాయుగంబులు తమంతటచల్లగా జరిగినవి. ద్వాపరంబున కంతంబగునీసమయంబున నిట్టి మహోత్పాతంబులు రాఁబోవు కలియుగధర్మంబును సూచించుచున్నవి! ఓ ధర్మదేవతా! తల్లీ! రాత్రించరులు జనించినీకాళ్లువిఱుగఁగొట్టుచుండిరా? ఆహా! పాపులగుకౌరవులమూలమున, నిర్దోషులగుపాండవుల కెట్టియిడుమ లుద్భవిల్లుచున్నవి! (ఆలోచించి) ఇంకను, వీరియాగడంబులను, దివ్యనేత్రంబులఁ దిలకించెదఁ గాక!

[తిరిగి జపముచేసికొనుచుండగా ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణము కనబడును.]

రే! దురాత్ములారా! ద్రౌపదీకేశాంబరాకర్షణమహాపాతకులారా! పాండవవధూకచాకర్షణకలుషాత్ములారా! మీవినాశకాలములు సమీపించినవి లెండు! మీసతులవైధవ్యంబులకు వ్యవధి లేదులెండు! ఓరోరి నిర్భాగ్యసోదరశతకంబులారా! విలయసాగరంబు ఘూర్ణిల్లి జనపదనానావనంబులతోడ, బ్రహ్మాండభాండంబుల ముంచి, లలించి యంతమందించు తెఱంగున, మహాశాంతస్వరూపుఁడగు ధర్మరాజుక్రోధంబు కలఁగి యుప్పెనయై మిమ్ము ముంపకమున్నె మెలకువఁ దెచ్చుకొనుఁడు. సంగ్రామప్రసిద్ధభీమస్వరూపమై యమగదాదండసాదృశభీమగదాదండము మీనూర్వురిశిరములు ఫక్కుఫక్కున బ్రద్దలు సేయకమున్నె మీదురాగతములను మానుఁడు. అర్జునమహోపన్నగము నాలుకలుగోరుచు విషాగ్నులను బుస్సుబుస్సున మీపై విడువకమున్నె సజ్జనవృత్తినవలంబింపుఁడు! వసంతకాలమధ్యమున గలగలలాడు మహారణ్యములందలికారుచిచ్చులవలె చెలరేఁగి, నకుల సహదేవదావానలకీలలు మిమ్ముఁగాల్చి బూడిదసేయకమున్నె, భ్రాతృసమతమును వదలుఁడు. ఆహా నిరాటంకముగ, నిర్భయముగ, నిస్సంశయముగ, మానినియనక, ఏకవస్త్రయనక చీరలొలువ, నాపాంచాలి-

బొటబొటఁ గన్నీరువిడువ, నొక్కొక్కబాష్పబిందు వొక్కొక్కపెనుభూతమై మిమ్ములను జన్మజన్మాంతరములు వదలకుండ, పీడింప నారంభింపకమున్నె గతమునకై ద్విశతకపోలంబులను దాడనముఁ గావించుకొనుఁడు! (స్మృతిగల్గి) హా! ఏమిది? కోపావేశంబున మాటాడుచుంటిని! ఇం దెవ్వఁడును లేరే! ఈదారుణచర్యల నింకనుఁ బరికించెద.

(జపముచేసికొనుచుండ పాండవవనవాసము శమీవృక్షము కనఁబడును.)

హా! ఇఁకేమిసేయుదును? ఎవరినందును? ఎవరిని దూషింతును! ద్యూతప్రియుండగు ధర్మరాజును మాయాదురోదరంబున శకునిచే నోడింపఁజేసి. దురాత్ముఁడగుదుర్యోధనుఁడు వారలకు పండ్రెండేండ్ల వనవాసము నొక్కయే డజ్ఞాతవాసంబును నిర్మించెఁగా? కలుషకర్ముఁడు........ఇఁక ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధియేల? భీమపరాక్రమవినియోగమేమి? అర్జునవీర్యవిజృంభణఫలమేమి? నకులసహదేవసత్త్వంబులేల? ఇఁక ధర్మ మెక్కడ? అధర్మ మెక్కడ? పుణ్యమేది? పాపమేది? ప్రళయకాలంబునఁ జతుర్దశభువనంబు లేకమైన తెఱంగున సర్వప్రపంచమును మాయాసంఛన్నంబయ్యె! దైవము లేఁడే? పాపపుణ్యంబుల విభజించి, ధర్మస్థాపన మొనరింపఁడే? కలిమాయలఁ బటాపంచలుగావింపఁడే? లోకములం బాలింపఁడే? భూభారనివారణార్థము కృష్ణరూపంబున నవతరించిన నారాయణుం డేలకన్నులుమూసెను. ధర్మమూర్తులగు పాండవులను రక్షించి కురుకులంబును శిక్షింపకున్న నింక తా నెందుకు?........ఆహా! కన్నుల నీదురంతములు, వీక్షింపఁజాల! వీక్షించి సహింపఁజాల? కురుకులంబునెల్ల నాశాపాగ్నిచే భస్మీభూతము గావించెద. ఆవలపాపమురానిమ్ము పుణ్యము రానిమ్ము.

[కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

కృ—వ్యాసభగవానుఁడా! శాంతింపుము- శాంతింపుము! ఏటి కీయాగ్రహము! ఏటి కీకోలాహలము!

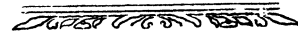
వ్యా—శ్రీకృష్ణా! ఏమి యిది? పాండవకులంబునకు గల్గిన దురంతముల నీక్షింపవే? ఇట్లు నిశ్చింతతో నుండఁదగునా? ఆగ్రహ మేటికని నవనేల? ఇంతకన్న నాగ్రహసమయ మేది?

కృ—వ్యాసమునీంద్రా! ఆగ్రహమన్న నేమనుకొంటిరి? మీరందునది యిదియే, సత్యాగ్రహమనియా మీయభిప్రాయము? పాండుధరాకళత్రునినందనులు, ధర్మపాశబద్ధులై దుఃఖంబు నాత్మను దిగమ్రింగి కష్టములను సహించుచుండిరి. ఇదియే సత్యాగ్రహము! మీరును పరమపూజ్యమగు సత్యాగ్రహముం దాల్చి వేచియుండవలయును. పాండవులు దివ్యసత్యాగ్రహ విశేషమున తమరాజ్యమునందఁ గలరు. వారి యాత్మశక్తిబలంబుననే, కురువంశంబు నిర్మూలమగును. మన ప్రయత్నములు కాలప్రవాహము నెదుర్కొనఁజాలవు! ఏటి కీనిరర్థకాగ్రహమును వహించెదరు!

వ్యా—మహాత్మా! శ్రీకృష్ణదేవ! ధన్యాత్ముఁడనైతిని. సత్యాగ్రహధర్మంబు చక్కగా నుపదేశించితిరి. క్రోధముం దాల్చి వెకలినైతిని. క్షమింపుఁడు. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

దానవీరకర్ణ.

తృతీయాంకము.

---

౧ వ దృశ్యము:—కుంతిగృహము.

(అంతట కుంతి విచారముతో ప్ర.)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! మాలదైవమా! అంతటిపాండురాజున కిల్లాలనై లోకంబులను గడగడలాడించు నేర్పుగల పాండవులకుఁ దల్లినై పరులపంచలఁ బడియుండుమని నానుదుట వ్రాసితివా! నాకు మారులందైన నొక్కనియదృష్టమైన శుభప్రదముగ నుండఁగూడదా? అందరిగీత లొక్కతీరుననే కావలయునా? కృష్ణా! దీనబాంధవ! బాంధవులమైనమమ్ము సుంతైనఁ గరుణింపక పాపాత్ములగుకౌరవులకే యభ్యుదయములఁ గూర్పనుంటివా?

(కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృ—అత్తా! కృష్ణుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కుం—ఆయుష్మంతుఁడవు గమ్ము బాలకా! దీనవత్సలుండ వగు పరమాత్ముఁడవై నకతంబునఁ గదా తలఁచినంతనే ప్రత్యక్షమైతివి? ఇట్టిదయామయుండవగునీకు నీమేనబావలపై నేల కార్కశ్యము సరిపోయె?

కృ—అట్లెవ్వరు చెప్పిరి ?

కుం—చెప్పవలయునా యితరులు? అధర్మద్యూతమున శకుని రెండవమారు నాయగ్రసుతుని పదభ్రష్టునిఁ జేసి పండ్రెండేఁడ్లు వనవాసము నొకయేఁ డజ్ఞాతవాసము ఘటింపనియమించి ధర్మపాశబద్ధునిఁ జేసిపంపుట జూచుచు మిన్నకుంటివిగాని నీచకార్యధంబున కీకౌరవు లెంతటివారు ? అలుకఁ దాల్చినఁ బ్రళయంబు ఘటింపఁ జేయఁజాలు ధర్మప్రవర్త్తియగుయుధిష్ఠిరమూర్త్తియు భుజాదండమాత్ర విచలీకృతసమస్తభువనుఁ డగువృకోదరుఁడును సముంచితధనుశ్శాస్త్ర ప్రవీణుఁడగు పార్థుఁడును శత్రుగజకంఠీరవులగు నకులసహదేవులును నిరర్థకులై కన్నుల నీరునిండ విరోధులానందమున సౌధాగ్రములఁ జూచుచుండఁ దమవెంట పాంచాలి దీనవదనయై దుశ్శాసనుండు నిండుసభలో లాగివిడచినకచభారంబు జీరాడ నడువ నడవులకరుగరే వాసుదేవ! ఈకార్యంబులెల్ల నీయుపేక్షవలన జరిగె ! కాని మనసారఁ దలంచిన నీవలనఁ గలుగనికార్యంబులు గలవె.

[విదురుఁడు ప్రవేశించును]

విదు—చాలును, పాండుమహీశ్వరపట్టమహిషీ ! చాలును నీదుర్వాదము ! పాండవైకజీవనుఁడగు కృష్ణపరమాత్ము నెట్టికపటిగాఁ దలంచితివి ? ఈనిరర్థకనిందాపరిభాషణంబుల కీయదుసింహము తగదు. తగనివిధంబున నీమాధవుఁ బరితోషించుచుంటివేమి ? సదా దయాస్వభావుఁడగునీగోపాలబాలుని తోడునీడ లేనినాడు పాండవపంచకంబు, క్షణక్షణ ప్రాణసంశయసహితమని నమ్ముము. లాక్షాగృహమునఁ జిక్కువడిననీవు నీకుమారపంచకంబుతోడ,పరిరక్షితవగుట యీమహాత్ముని కృపారసంబుననే! పాంచాలీవస్త్రాపహరణంబునలువు నెడల కురుకులంబెల్ల విస్మయభీతచేతస్కమై దిక్కులఁ బార, నక్షయచేలంబులు ప్రసాదించినదియు నీదేవదేవుఁడే! ఎట్టి ఘనవిపత్పరంపరలు చుట్టుముట్టిన, నెట్లు రక్షింపవలయునో తగుసమయము మెఱింగి పాండవులఁ

గంటికి ఱెప్పవలెనరయు నీదయాసముద్రుఁడు నిన్ను దయఁదలంపఁడే?

కుంతి—జ్ఞానవిధురా! విదురా! నీవచించినచందము నెఱుంగని మందురాలనుగాను. అయినను స్వతంత్రుఁడగు మేనల్లుఁడుగావున నించుక నిష్ఠురమాడితి. ఇది యాతనియెడల నపచారంబగునే ? ధర్మపక్షముఁ బూని సత్స్వభావుఁ డగుయశోదాకుమారుఁడే ధర్మము మాననంతదనుక నాకుమారులఁ గావఁ గామధేనువని తెలియనిదాననా ?

కృ—అత్తా ! నీమేనల్లుఁడు తనబావమఱందులపై నపేక్ష గలవాఁడుగాని యుపేక్షగలవాఁడు కాఁడు. పూర్వకర్మఫలం బెంతటి వారికైన ననుభవింపక తప్పునది కాదు. పాండవులుసయితము తమ కర్మఫలానంతరమున సమస్తసుఖభోగంబుల ననుభవించి యీధరాతలంబున ననంతసామ్రాజ్యముం బరిపాలింపఁగలరు. కావున నీవు చింతఁదక్కియుండుము,

కుంతి—గోపాలకంఠీరవా ! ఆగతానాగతవేదివగు నీపల్కులన్యథాయగు టరుదు. ఐనను నేను పాండవవిజయంబునసంశయించుటకుఁ బ్రబలకారణ మొండు వేఱుగాఁగలదు.

కృ—అది యేమి ?

కుంతి—కర్ణునిఁ దలంచి భీతిల్లెద.

కృ—ఔను. అది భయస్థానమే !

కుంతి—అటులైన నాకుమారులు పరాజయముఁ గాంతురా?

కృ—ఈకృష్ణుఁడు లేనప్పుడు.

కుం—ఉపాయాంతరము ?

కృ—తత్కార్యనిర్వహణంబు నాయందుంపుము. కర్ణుని ప్రబలశాపాహతునిఁ జేసి నిర్వీర్యుం జేయుభారము నాది.

కుం—కృష్ణా ! నీవు సర్వవిషయవేదివి ! కర్ణుని మడియింతువేని నాకు తీరనిపుత్రశోకము గలుగును. కావున నష్ఘఁటుపతోరిష్టవి

చ్ఛేదకంబుగ సంధి పొసఁగునేని యట్లు గావించి కురుపాండవుల నుద్ధరింపఁజూడుము.

కృ—పాండవమాతా! కర్ణార్జునులు మిత్రులై భారతసంగ్రామము కడముట్టుట స్వప్నవృత్తాంతమని తోఁచుచున్నది.

కుం—కపటప్రపంచనాటకసూత్రధారి వగునీవు దలంచునెడలఁ గారాని దేమున్నది.

కృ—అమ్మా! నీవు చింతింపకుము. సాధ్యమైనంతవఱకు నేను సంధిచేయ యత్నించెద. అది సాధ్యముకాదేని కర్ణునైనఁ బాండవపక్షమునకు మరలింపఁ జూచెద. అదియుఁ గాకున్న పాండవవిజయంబే ధృవంబుఁ జేసెద. ఇఁక నీ వఱుగుము.

కుం—(నిష్క్రమించును).

విదు—జగన్నాయకా! "కర్ణునిఁ దలంచి భీతిల్లెద" నని కుంతీదేవియనుటయు నీవు "ఔను! అది భయస్థానమే" యని పలికితివి. అనితరసులభమహామహిమాన్వితునకు నీకుసైత మాసూతసూతి భయస్థాన మయ్యెనే?

కృ—విదురా! ఆకర్ణుఁడు సామాన్యుఁడుగాఁడు. అతనిదానగుణంబు జగద్విశ్రాంతమయ్యెను. గోబ్రాహ్మణప్రీతిఁ గావించినందువలన దేవత లాతనియందు సంప్రీతులైరి. అట్టివానిని జయించుట దుస్సాధ్యంబని నామదికిఁ దోఁచెను.

విదు—గోపాలకృష్ణా! ఆతఁ డంతటిదానకర్ణుఁ డగుట నిజమా?

కృ—"నిజమా! యని సంశయింపనేల? ఆతనివితరణశీలత నీ కెఱుంగఁజేసెద. సాధువేషంబులఁ దాల్చి మనమాతనికడ కరుగుదము రమ్ము.

విదు—అటులే చేయుదము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

౨వ దృశ్యము.

[ప్రవేశము—కర్ణుఁడు. మంత్రిపరివారము.]

(నృత్యము జరిగినతరువాత)

కర్ణ—సచివచంద్రమా! సప్తాహమునకై వచ్చినసమస్తజనులకును మర్యాదలు యథావిధిగ జరిగెనా!

మంత్రి—ప్రభువునానతి మరొకవిధ మెటులగును?

కర్ణ—విప్రులకు, సాధులకు, సన్మానసత్కారములు జరిగెనా? దక్షిణలు సంతృప్తిగ నొసంగఁబడినవా?

మంత్రి—భాగ్యము.

(కృష్ణ, విదురులు, సాధు వేషములతో ప్రవేశింపుట.)

కృ—విదురా! చూడుము. ఆసింహాసనస్థుఁడగు మహాతేజశ్శాలియే కర్ణుఁడు; మన మీచాటుననుండి యీతనిపరిపాలనావిధానమ్ము బరికింతము.

విదు—చిత్తము. (ఒకప్రక్కనుందురు.)

కర్ణ—అడుగ మఱచితి. మొన్న దక్షిణదేశమునుండి యజ్ఞభిక్షకై వచ్చినవిప్రులకోర్కెలు తీర్పఁబడినవా?

మం—క్షమింపవలయు. వా రింకను రాజప్రాసాదమునందే యున్నారు.

క—ఎందుచేత?

మం—నెలదినములనుండియు నెడతెగనివర్షపాతము. ఆబ్రాహ్మణులు, యజ్ఞముచేయుదురట. ఇంధనములు కావలయునట. వర్షములు వెనుకఁబట్టుదనుక నుందుమంటిరి.

క—ఛీ! ఏమిపనిచేసితివి? మనయనుకూలసమయముకొఱకు విప్రకార్యములు నిలువవలయునా? ఏమి నీబుద్ధిజాడ్యము? నీలోభగుణంబు వదలదైతివిగదా! ఈకర్ణుని "దేహి" యని యర్థించినవాఁడు నీవలన వ్యర్థుఁడుకావలయునా?

కృ, వి—(విని తమలో సౌజ్ఞలుచేసికొందురు)

మం—ఆజ్ఞ యెటులయిన నట్లు గావింతును.

క—ఆజ్యఘటంబు లేవియు మిగిలియుండలేదా?

మం—జాగ్రత్తపఱచెదను

క—పదివేల యాజ్యఘటంబుల నా బ్రాహ్మణుల కొసంగి పంపుము.

మం—చిత్తము.

క—శీఘ్రముగ ముందాపని కానిమ్ము; ఇంతవఱకైన యాలస్యము చాలును.

మం—(వ్రాసి సేవకునకిచ్చి పంపును.)

క—నీకిదియే శాసనము. అర్థులవిషయమున నీ వేపనినిగాని స్వతంత్రించి చేయవలదు. ఏమందువా?

చ. క్షితిసురకోటులన్ వధము సేయుటకన్న మధుద్రవంబు నా
యతమతిఁ ద్రావుకన్న పలలాశనదోషముకన్న గోవధో
ద్ధితమగుపాపకార్యమునఁ దేలుటకన్న నసత్యదోషమే
యతితరమై నృపోత్తమ, కులాంతకకారణమై చెలంగెడున్.

సేవ—(ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! కొందఱుపౌరులు దర్శనమపేక్షించి హజారమున వేచియున్నారు.

క—సత్వరము రానిమ్ము.

[కొందఱుపౌరులు ప్రవేశింతురు.]

1పౌరు—మహాప్రభూ! దిక్కులేనివారము; కాపాడవలయును

క—పౌరులారా! మీ కేమియాపద గలిగె?

1పౌరు—బాబూ! ఏమిచెప్పుదుము! అతివృష్టిచే పొలములపైరులు మునిగిపోయినవి. దురంతక్షామము గల్గునని భయపడుచున్నాము. మాకొకదారిఁ గలిగింపకున్న బ్రదుకము.

క—సరే! రాజకీయముగ మీరు చెల్లించుచుండిన శిస్తులను మానెదము. తృప్తినందితిరా?

1పౌరు—మహారాజా! మీరు శిస్తులను మానెదరుగాని మాకు బ్రతుకుమార్గమేది? ఇంటనుండిన కొలఁదిధాన్యమువిత్తనములక్రింద మునిగిపోయినది.

మం—మీరు సత్యమేవచించుచున్నారుగద?

క—మంత్రీ! ఇది యనాలోచితమగుప్రశ్న. అనృతము కలనైన నెఱుఁగని యమాయకులగు జానపదులని వారిమొగంబులే చెప్పుచుండుటలేదా? ఎవ్వరెవ్వరిపొలంబు లతివృష్టిచే నాశనములయ్యెనో నీవుస్వయముగ విమర్శించి వారందఱకు సంవత్సరగ్రాసంబు లిప్పింపుము.

మం—భాగ్యము.

1 పౌ—మహారాజా! మీచల్లనిపరిపాలనము వేయేండ్లుండునుగాక!

2 పౌ—మహాప్రభూ! నామనవిగలదు.

క—ఏమి?

2 పౌ—నేను నిరుపేద నగుభూస్వామిని. నాతండ్రిచచ్చినదిమొదలు భూములన్నియు ఋణప్రదాతలపాలైపోవ నొకభూఖండమును మిగుల్చుకొని, నాలుగేండ్లనుండి కాలముఁబుచ్చుచుంటిని. ఈసంవత్సర మీబ్రాహ్మణుఁడొకఁడు వచ్చి నాతండ్రి బ్రతికియున్నపుడిది తనకుదానముగ నిచ్చెననియు తాను కాశీయాత్రకరిగి యీవర్షమే వచ్చెననియుఁ దనకదిచెందవలయుననియుఁ జెప్పుచు దానపత్రముం జూపుచున్నాఁడు. నేను బహుకుటుంబీకుఁడను. మహారాజా! కేవల మీభూమిపై నాధారపడినవాఁడను. న్యాయము దయచేయవలయును

క—ఏదాదానశాసనము?

బ్రా—(పత్రము నిచ్చి) మహారాజా! బ్రాహ్మణుఁడను. బీదవాఁడను. న్యాయమూర్తులు—

క—జానపదుఁడా! ఇది నీతండ్రి వ్రాసిన దేకదా?

బ్రా—మహారాజా! అందు సంశయము లేదు.

2 పౌ—రాజేంద్రా! ఇది మాకుటుంబముచ్ఛిద్రదినములలో నుండినపుడు నాజనకుఁడు దానముగానిచ్చియుండెను. నాఁటనుండియు మాభుక్తమందే యున్నది. అదిగాక, మాకుటుంబ మిపుడు చితికి పోయినది.

బ్రా—దానకర్ణుఁడవు మహాప్రభూ నాభూమి నాకిప్పింపుము. వీఁడు నాకుఁ గాకుండ తప్పించుకొనఁ జూచుచున్నాఁడు.

క—బ్రాహ్మణుఁడా! అల్లరిచేయకుము. అన్యాయ మెవ్వరికినీఁ గలుఁగదు. ఇది కర్ణునిపరిపాలనమని యెఱుఁగుము.

బ్రా—అట్లయిన శాంతించితిని.

క—జానపదుఁడా! ఎట్టికాలమున నెప్పుడు దత్తమైనను దానముదానమే! సత్యవాక్యమున కెన్నటికిని వికల్పము జఱుగదను అదిగాక పితృశాసనమును నీవు చెల్లింపవలయును. నీ వీక్షేత్రము నీవిప్రునకు విడువనేవలయు.

బ్రా—మహాప్రభూ! సూర్యచంద్రు లున్నంతకాలము మహేంద్రభోగము లనుభవింతువుగాక!

2 పౌ—అయ్యయ్యో! ఇంక నాబ్రతు కేమున్నది? నా బిడ్డలు చావవలసినదేనా?

కర్ణ—పౌరుఁడా! శాంతింపుము. ఈపత్రము ననుసరించి యీబ్రాహ్మణునకు నీ వైదుపుట్లభూమి నీయవలసియున్నది. కావున నీకు మేము పదిపుట్లభూమిని మాన్యముగా నిచ్చితిమి! వలయుస్థలమునఁ గొని యథేచ్ఛగా ననుభవింపుము పొమ్ము.

2—పౌ—నాతండ్రీ! నీయింట కనకాభిషేక మగునుగాక! నీకడుపున మామిడిపండ్లవంటిబిడ్డలు పుట్టుదురుగాక!

క—పౌరులారా! ఇఁక నరుగుఁడు.

పౌ—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

క—మంత్రీ! కాలాతీతమయ్యె! సభ చాలింతమా?

మం—చిత్తము.

కృ—విదురా! ఈతఁడు సభ చాలించుచున్నటు లున్నది మన కిదే సమయము.

విదు—అటులే కావింతము.

కృ, వి—విజయతాం, విజయతాం, రాజన్

క—భూసురాశీర్వాదమును నమస్కారణపూర్వకముగఁ గైకొంటిని. మహాత్ములారా! ఈపీఠముల నాసీనులుగండు.

కృ, వి—(కూర్చుందురు.)

కృ—రాజా దానకర్ణుఁడవనివిఖ్యాతి విని బహువ్యయప్రయాసల కోర్చి దూరదేశమునుండి వచ్చితిమి. పూజ్యుల మగుసాధువులము. కేలుసాచి దేహీ యని యర్థించుచున్నాము. మాకోరికలు దీర్పవలయును.

క—సాధూత్తములారా! ఇఁతవఱకు కర్ణునిచే నిరాశ నందిన యర్థులీభూతలమునఁ గలుగరు. తమ కోరిక నెఱిఁగింపుఁడు. ఎట్టిదైనఁ గాదనక తీర్చు వాఁడ.

కృ—మహారాజా! మేము బదరికావనమున సత్రయాగముఁ దలపెట్టితిమి. మాసముదినములనుండియు నఖండవృష్టిగనున్నది పొడిసమిధలు లభింపక బ్రాహ్మణకార్యము భంగమగునట్లు కనఁబడుచున్నది. మా కింతకన్న వేరుదానము లక్కఱలేదు. పదిబండ్లపొడిప మిధల నిప్పింపుము.

క—సచివోత్తమ! ఏమిచేయవచ్చును!

మం — యజ్ఞవిషయమే మఱలవచ్చెను. వర్షకాలముగదా!

క — ఆజ్యభాండములు గలవా?

మం — ఇప్పుడేకదా! పదివేలకు వాగ్దానమైనది. మఱల, గావలయునన్న నసాధ్యముగాదా?

కృ — రాజా! ఈయాగమునకు సమిధలేకావలయును. ఆజ్యము నిదివఱకే జాగ్రత్తపఱచితిమి.

క — సాధువులారా! మీరెందంబులఁ గొందలంబందకుఁడు. చందనదారునిర్మితంబగు నీమందిరమును మత్కరప్రయోగకౌశలమునఁ గూలనేసి యిచ్చెద మీరీచందనకాష్టంబులనే యజ్ఞార్థము వినియోగింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

(కర్ణుఁడు చందనగృహమును కూలనేయును.)

అందఱు నిశ్చేష్టులగుదురు,

విశ్రాంతిసంకేతమగుయవనిక మెల్లగవ్రాలును.

విశ్రాంతికాలము.

తృతీయాఙ్కమ్-సంపూర్ణము.

దానవీరకర్ణ.

చతుర్థాంకమ్.

—:o:—

౧ వ దృశ్యము — ద్వైతవనము.

[పాండవులు ద్రౌపది ప్రచ్ఛన్నచారుఁడు]

ధర్మ — చారుఁడా! తరువాత నేమిజరిగినది?

చా — స్వామీ! అట్లుప్రయాణమైనమద్రరాజు తన మేనల్లుఁడ్రగునకులసహదేవులఁ గనుగొనుకోరికగల్గి కతిపయసేనాసహితుఁడై యీవంకకే వచ్చుచుండెను. ఈయెడకు శల్యుండువచ్చినయెడల మేనల్లురయెడల మోహంబున జఱుగఁగలరణంబున పాండవపక్షము నే వహించుననియు భీమసేనునంతటివిక్రమముగలశల్యుఁడు తమయండ నుండిన సేమమనియుఁ దలపోసి దుర్యోధనుఁడుకపటవేషంబును వహించి శల్యునివెంబడించెను.

భీమ — కపటవేషంబు వహించెనుగా? ఓరీ! దుష్టదుర్యోధనా! ఇంకను నీ కపటంబు విడువవైతివిగదరా?

మ. విసముం బెట్టితి; నీటఁ ద్రోసితి; మహాభీలాగ్నులం గాల్చి నా
యసువు ల్దీయఁ దలంచి తంతటనుఁ దృష్టాత్ముండవుం గాక యీ

బిసజాతానన, ద్రౌపదీసతిని, నిర్భీతిం బరాభూతఁగా
నొనగం జేసితి వల్ల శల్యుఁడని నీ వూహించితే దుర్మతీ.

అర్జు—అన్నయ్యా ఇప్పు డీయపస్తుతంబేల?

ద్రౌప—ఇంతేఁద! మీయన్నదమ్ములపరితాపము?

భీము—పాంచాలీ! ఇంతేయనియా? ఔను. ఇప్పటికింతే—
(మీసము త్రిప్పుచు)

గీ. ఈత్రయోదశవత్సరమాత్రదీక్ష
వదలఁ గానిమ్ము; నీవ చూచెదవు గాక
కురుకులసరస్సుఁ గలఁచి యీకుంజరంబు
దుంచు కురులను తామరతూండ్ల నెల్ల.

ధర్మ— తమ్ముఁడా! ఇప్పు డెవ్వరిపైనాగ్రహము? శాంతింపఁ గూడదా? పాంచాలీ! నీవును తగినటులాడుదానవే? చారుఁడా! కపటవేషంబున దుర్యోధనుఁడేమిచేసెను? మామ కేమైన హానిగల్గింప లేదుగద?

చా—ఉపకారము నపేక్షించినవాఁ డపకార మేల చేయును?

ధర్మ—ఎట్టియుపకార మపేక్షించెను?

చా—విన్నవించుచున్నాను. శల్యునిసైన్యంబుననే దుర్యోధను డొకసామాన్యభటునివేషంబున విహరించుచు శల్యుఁడు బస చేయు మార్గంబునందెల్ల చలువపందిళ్ళు, చలివేంద్రిలు, పంచభక్ష్య సంయుతంబులగుభోజనంబులు, మార్గాయాసాపహారంబులగు వాహనంబులు, ననుకూలంబులగునట్లు గావించుచుండెను.

ధ—ఇది యెంతయుఁ జిత్రము! తరువాత

చా—తరువాత, నొక్కనాఁడుమద్రరాజు సుఖాసీనుడై యుండి, "నా కీసుఖంబులు గూర్చుచున్నమహనీయుఁడు గాన్పించినా నాశరీరంబిచ్చెద" నని పలుకఁ దటాలున దుర్యోధనుఁడు భటవేషంబుఁదీసివేసి, పాదములంబడి, "మామా! సంగ్రామంబున నీ సహాయము గాఁవలయు" నని పలికెనఁట! అంతట శల్యుఁడు ప్రీతుడై యాతని కావాగ్దానం బొసంగెనఁట!

ధ—(స్వ) ఔరా! ఎంత మోసగాఁడు సుయోధనుఁడు!

ఆ. భండనోక్తశస్త్రభాండారసామగ్రి
తోడ దారులందుగూడఁ గొట్టి
తగినబంధుజనులఁ దనపక్షమునఁ జేర్చు
కొన్నవాఁడెదా సుయోధనుండు!

ఈతనియుద్యోగంబు మెచ్చఁదగియున్నది. దీని కేదేనిప్రతివిధానం బాలోచింపవలయు (ప్ర.) చారుఁడా! ఇప్పుడు శల్యుఁడెక్కడ?

చా—మీకడకే వచ్చుచుండెను. ఇప్పటి కీయాశ్రమంబు చేరెననియే నాతలంపు.

[తెరలో]

యుధిష్ఠిరమహారాజా! మద్రరాజేంద్రులు వచ్చినారు.

ధర్మ—ఓహో! రానేవచ్చెను. చారుఁడా! నీ వింక నరుగుము. పాంచాలరాజపుత్రి! నీవును—తమ్ములారా! ఈతని నెదుర్కొందమురండు.

(ద్రౌప, చారు, వేర్వేర నిష్క్రమింతురు.)

(పాండవులెదురేగి శల్యునిఁదోడ్తెత్తురు. అందఱు నాసీనులగుదురు).

శల్యు—కటకటా! ఎట్టిస్థితిలో మిమ్ముఁ జూడఁగంటిని.

గీ. పాండుభూజాని మాబావ పరమపదముఁ
జేర మాద్రి మాసోదరిచితినిఁ జేర
నపుడు మాదేవియులను మిమ్ము నరసినాఁడ
నేడు మరల మి మ్మాస్థితిఁ జూడఁగంటి.

దురాత్ములగు దుర్యోధనాదులు మిమ్ముఁబెట్టిన కష్టోదంతంబులనెల్ల

నాలకించితిని. అయినను శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు మీయండనుండుదనుక మీ కేయపజయమునుఁ గలుగదు.

భీ—మామా! అంతటిసానుభూతిగలవాఁడవు మరల సుయోధనునకు సహాయమగుదునని వాగ్దత్తముఁ జేసితివఁటగాదా!

ధ—అతఁ డేమిచేయును! ఇది దుర్యోధనునిమోసముగదా!

శ—శమనాత్మజా! మీ కీవార్త యెట్లుతెలసెను!

ధ—భగవదనుగ్రహమున సర్వవార్తలును దెలియుచునే యుందును.

శ—ధర్మజా! సుయోధనున కట్టివాగ్దానముచేయుట సత్యమేకాని, యందులకు భంగమురానిసహాయము మీ కేది వలయు నన్నఁ గావింతును.

ధ—ధన్యాత్ముఁడ నైతిని. మామా! ముందు జరుగఁబోవు కురుపాండవరణమందునఁ సూతపుత్రుఁడగు కర్ణునకు నిన్ను సారథింగాఁ జేసిమనయర్జునునిపైకంపుదురు. ఆసమయంబున నీవు కర్ణునకు నిరుత్సాహకరములగువాక్యములనాడుచు, నాతనిమనంబు నెప్పటికప్పుడు కలఁచివేయుచుండవలయును. ఇదియేనీవునాకుఁ జేయఁదగినయుపకారము!

శ—నిస్సంశయముగఁ గావింతును!

ధ—నేఁడు కడుసుదినము. మామా! ఎండఁబడివచ్చితివి. భోజనసమయమైనది లెమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు).

౨వ దృశ్యము.

(కుంతి ఒంటరిగ ప్రవేశించును)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! కన్యాత్వంబుననే దూర్వాసుండు నాపాలి కేలరావలయు! వచ్చినవాఁడంతతోఁబోక, మత్పూజలకానందించి, నాకామంత్రం బేల నుపదేశింపవలయు? ఉపదేశించినంతనే యూరకుండక గంగాతీరముంజేరి సూర్యునేల నారాధించితిని?.... నా కాకుమారుఁడు వివాహపూర్వంబుననే కానీనుడై కలుగనేల? కన్నకడుపనికనికరింపక లోకపరివాదంబులకు భయపడి, దేదీప్యమానముగ కవచకుండలములతో వెలుగుకన్నకుమారుని గంగకర్పించితి. అట్టివాఁడు నాపుత్రుండని వెల్లడిచేతమన్న! లోకంబు నన్నెట్లు దూషించి తూలనాడునో యని సంశయము. వెల్లడింపకుందమన్న తెరలు తెరలై వెల్లువలై గర్భశోకమునందంతటను భరింపరాని మహాదుఃఖమేదియో సముత్పన్నంబై నాప్రాణంబులం దీయుచున్నది! ఎట్టి దుఃఖంబులనైన భరింపవచ్చును. ఎన్నియాపదలనైన నోర్వవచ్చును గాని కటకటా! ....కడుపునఁగన్నకుమారుఁడు సకలలక్షణలక్షితాకారుఁడగు జ్యేష్ఠుఁడు. అట్టివానిని, శత్రుమిత్రభేదంబుమాని సర్వజనులును, సూతకులాధముఁడని దూషించు, దురంతనిందాగర్భవాగశనిపాతంబులబారి నాతనిఁ బడనేసిన నా దెంతటి శిలామయమానసమో వ్రీలకున్నదిగదా! మేలు! ...... దుర్యోధనా! మేలు.........స్నేహధర్మంబును చక్కఁగా నెఱిఁగితివి! నాప్రథమపుత్రుడగు కర్ణునాదరించిన నీవు మరణపర్యంతము సకల వైభవంబుల ననుభవింతువుగాక! ... .పూజ్యురాలవగు నోరాధా! కోటిసూర్యప్రభారాసియగు కుమారునింగని గంగోదకంబున విడిచిన నాకన్న పెంచిపెద్దవానింజేసి, ముద్దుముచ్చటలనుభవించిన నీవుగదా యదృష్టవంతురాలవు! అకటకటా! నేనిపుడేమిచేయను? ఎటుచూచినఁగన్నకడుపేగదా! హా! మూలదైవమా! వేరుచేసిన కుమారు

నంతతోఁ బోనీయక, శతృపక్షంబునఁ జేర్పవలయునా !........ అక్కటా ! నేనింక పుత్రశోకంబు దిగమ్రింగి యంగీకృతకార్యమును చేయనేవలయును...... మానసమా ! ధైర్యమును వహింపుము. పుత్రమోహమా ? నాదరికిరాకుము. అర్జున ప్రాణరక్షణార్థము కర్ణుని వదలనేవలయు అయ్యో ఇప్పుడు వదలుటేమి ? ఏనాఁడు, పాపిని నగు నాకడుపునఁబుట్టెనో యానాడే విడనాడితిని, కర్ణార్జునులిద్దఱును, నాకుమారులు గారు. కారు. ఎన్నఁడునుగారు. (కన్నులుమూసి)

నాధా ! త్రిటపూధినాధా ! నీకుమారుఁడగునర్జును, నీసంగ్రామంబునరక్షించుకొమ్ము.

— దండకము. —

నాకాధిపాలా ! సురానీకలోలా ! శచీజీవకారుణ్యలీలావినోదా సముత్తుంగ శృంగాయుతానంత శైలప్రమోదాపహారీ ! సదా నందనోద్యానరంగద్విహారీ మదోద్రిక్తదుర్వారి గర్వాపహారీ ! నమోవజ్రపాణీ నమస్తే నమస్తే.

ఇంద్రు—(ప్రత్యక్షమై) దేవీ! ఈయవసరంబున నావలన గావలసిన పనులేమిగలవు !

కుం—మహాత్మా ! తమపాదపంకేరుహములకు దాసురాలి యభివాదనము ! మహాభారతరణంబు జఱుగబోవుచున్నది.

ఇం—ఐననేమి ? చక్రి కరుణావిశేషమున, నందు నీ కుమారులకుఁగదా విజయంబుగలుగు.

కుం—అట్టిచోఁ జింతనాకేమియున్నది ?

ఇం—పరాత్పరుని సహాయమనిశ్చయమా ?

కుం—కాకపోవచ్చును. మనుష్యప్రయత్నమువలదా ?

ఇం—ఇప్పుడేమి కావలయు ?

కుం—కర్ణుని దలంచిన నామనంబువ్యాకులం బగుచున్నది. అతనికడ సహజకవచకుండలము లున్నంతదనుక నొండొరులాతనిఁ దేరి చూడలేరు.

ఇం—భీతిసందకుము. దానమునందుకర్ణునకుఁ బ్రీతియధికము. విప్రవేషంబున నిప్పుడేయాతనికవచకుండలముల నపహరింతును. నీవువిచారముదక్కియుండుము.

కుం—భాగ్యము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

సూర్య—(రభసమునఁ బ్రవేశించి) రే ! దుష్టా ! దేవేంద్ర ఇంతస్వపుత్రపక్షపాతంబుగలనీదేవత్వమేల కాల్పనా ! కర్ణునిదానగుణంబు నీకు మెప్పుఘటింపక, నిట్టి దురూహంబులకుఁ బనికివచ్చెఁగా ! కపటకలుషమానసంబున, మృషావిప్రరూపంబున కర్ణుని మోసగింపఁ దలంచిన, నీదురూహంబులాతనికిఁ దెలుపువారెవరు లేరని ప్రమత్తుండవైతివిగా ! నీవ్యూహంబులింక నీజగచ్చక్షువగు భానునికడసాగవు.

(నిష్క్రమించును).

౨వ దృశ్యము.

(గంగాతీరమునఁ సూర్యోపాసనమొనరించు కర్ణుఁడు)

క—(దోసిలిపట్టి) ఓ తండ్రీ ! సూర్యనారాయణమూర్తీ

శా. సోమాదిగ్రహసంతతుల్ వెలుఁగు, నీ శుభ్రప్రభారాశిచే
భూమిం బ్రాణులు తావకోష్ణముననే, పుట్టొందిజీవించునా
నానూర్గంబులఁగాల చక్రము, వినూత్నంబౌఁ బ్రచారంబుచే
స్వామీ ! చండమయూఖమండల! సమస్తప్రాణిలోకావనా.

సీ. పరమాణువాదిగా బ్రహ్మపర్యంతంబు
నిండిన సర్వరూపుండవీవ !

జగములు వెల్గింప సంధ్యలు గల్పింపఁ
    గారణకారణాధారుఁ డీవ!
క్షారోదకంబును క్షీరోదకంబుగ
    మార్చి లోకముఁ బ్రోచుమహితుఁ డీవ!
ఆతనిపై జనుల ధర్మాధర్మకార్యంబు,
    వీక్షించువరజగత్సాక్షి వీవ!
మహితసప్తాశ్వమండల మధ్యమందు
బహుసహస్ర మయూఖవిభ్రాజమాన,
మూర్తియుత గగనాంతర వర్తి వీవ,
ధవళగంగా జలార్ఘ్య ప్రదానమిదిగో.

(అర్ఘ్యము వదలును.)

[సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమగుచున్నాఁడు]

సూ—కుమారా! కర్ణ! నీపితృభక్తి నా కానంద ... ఘటియించె! దురాత్ముఁడగు నింద్రుఁడు తనసుతునర్జును ప్రాణములు గాపాడుకొనఁదలంచి కపటబ్రాహ్మణవేషంబునఁ నీకర్ణకుండలంబు లపహరించి నిన్ను నిర్వీర్యుం జేయుచున్నాఁడు. వానిమాయలంబడకుండ నిన్నుఁ గాపాడవచ్చితిని. హెచ్చరిక హెచ్చరిక!

క—తండ్రీ! నీయానతి శిరమునఁ దాల్చితిని! మీపలుకులచే నామనం బిప్పుడ మందానంద కందళితంబయ్యె. ఏమందు వేని.

ఆ. వితరణంబుచేత విశ్వంబు దనిపెని
కర్ణుఁ డంతె కాని ఘనసుపర్వ
పతిమనంబు మెచ్చ భాగ్యంబుఁ గనఁడయ్యె
కలిగెనట్టి భాగ్య గరిమ నేఁడు.

ఈతఁడు నను మోసంబొనర్ప వచ్చుచుండెనని యానతిచ్చితిరి! మోసంబున రానిండు ద్రోసంబున రానిండు! త్రిలోకేశ్వరుఁడంతటి

మహామహుండుఁ కేలుసాచి, నన్ను దాతగా భావించి తా నర్థియగుటకన్న, నాకీజన్మంబునవలయు కృతార్థత వేరేమున్నది? నా ప్రాణాపాయకరంబైన సరే! మరేమైన సరే! ఇంద్రుఁడే నన్నర్థించువాఁడేని, ఈకవచకుండలంబు లేకాదు. నాప్రాణంబైన నిచ్చెద. వీరభోజ్యమగు సంగ్రామవిజయంబపేక్షించినవాఁడను గాను. నన్ను మోసగించి యింద్రుఁడీ యఖండ సామ్రాజ్యము నర్జునునొదలంగట్టి మృతిలేనివానిం జేసినను నాకు విచారము లేదు. తండ్రీ! నీకుమారునకు దానకర్ణుఁడను విఖ్యాతి నీవు వెలుంగునందాక గల్గుటే నాకోరిక! నీపలుకు నిరాకరించితినని, కోపింపకుము. నీకు నాపైఁగల వాత్సల్యంబునకిదే నమస్కారము.

సూ—ఓహో! మెచ్చితి బాలకా! నీయశోకాంక్షకు మెచ్చితి! దానకర్ణుండవై ప్రళయపర్యంతకీర్తిని ధరింపుము. (తిరోహితుఁడగును).

క—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము! అల్పుండనగు నాదానగుణధ్యానంబు లెంతదూరము వినంబడుచున్నవి నాభాగ్యమే భాగ్యము.

క. ఎందాక సోమసూర్యుల
మందస్ఫూర్తిని ధరిత్రి మండింతురో, తా
నందాక కీర్తియుతుఁ డల
బృందారకలోకసుఖము వెలయఁగ నందున్.

[ఇంద్రుఁడు విప్రరూపమున ప్రవేశించును.]

ఇం—(స్వ) అల్లదే కర్ణుఁడు సూర్యోపాసనయందున్నవాఁడు. ఇదేసమయము (ప్రవేశించి) అర్థిజనకామితార్థప్రదుండవగు నో మహాకీర్తిశాలీ! నీకు భూసురాశీర్వాదములు.

క—(స్వ) ఇంద్రుఁడుగాఁ దోచుచున్నది. (ప్ర) భూమినవతరించిన కేవలసురేంద్రులగు తమదీవనలం బరిగ్రహించితి.

ఇం—(స్వ) ఇదేమి? ఈతఁడిటులనుచున్నవాఁడు? నన్ను గుఱుతించెనా యేమి? కాదుకాదు భూసురేంద్రా యని పిలుచుచుండెఁ

గాఁబోలును.(ప్రి) దానగుణసాంద్రి! రాధాగర్భవారాసిపూర్ణచంద్రి! చిరకాలమునుండి, నిన్నొకవరమర్థింప సంకల్పించియుంటిని. అడిగినవారికాశాభంగము గల్గింపననునీకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమయ్యె! కేలుసాచి వేడితిని. నాకోర్కెఁదీర్చి ధన్యునిఁ జేయవలయును!

క — ఈయర్థిజనదాసుఁ డింతగాస్తుతింప ననర్హుఁడు! వలయువదార్థమర్థింపుఁడు. అదినాశరీరమునఁగల కవచమైన సరియే కోసియిచ్చెదను!

ఇం — సెబాస్! కర్ణా! పరేంగితజ్ఞానమన్న నీధనము! నీసహజకవచకుండలంబులనే కోరి బహుప్రయాసమున నిందువచ్చితిని.

క — (కవచకుండలములఁ దీసియిచ్చి) నిస్సంశయముగ దీనిని దానముచేయుచున్నాను.

చ. ఇదియొకలిప్తపూర్వమున, నీయఁబడెందమకే, మనంబునన్.

ఇం — ఏమాశ్చర్యము? నారాకనీకెట్లు తెలసె?

క — చ. విదితముబొతెలంపు; రణవీరుని, నర్జునుఁగావ, నన్నుని
ర్మదునొనరింపఁగాఁగొనిన, మార్గముగా యిదిదానవైఖరిన్.

ఇం — అట్లయిన నేనెవ్వఁడనో యదియు నీవెఱింగియుందువు.

క — చ. మదినికలంతయేల? గిరిమండలభేదివిపజ్రపాణివే.

ఇం — (లజ్జతో) ఓమహాపురుష! నీమాహాత్మ్య మెఱుంగలేక త్రిజగచ్ఛాసనపరాక్రమోపేతుండనగు దేవపతినై యుండియు, నింతటి మోసంబునకియ్యకొంటిని. ఇందునేను కడుంగడునింద్యుఁడ! నేనింద్రుఁడననియు, మదుద్దేశ్యము దూష్యమనియు, నెఱింగియు, కేవల కీర్తికాంక్షచేలోకాతీతమైన సహజకవచకుండలప్రదానంబు గావించి కీర్తిఁగంటివి! నీవంటివాఁడు భవిత్యమునఁ గలుగఁబోవఁడు! నీభాగ్యమే భాగ్యము! నాయొనర్చిన మోసంబునకు మిగుల సంతాపము గలిగెను. అందులకు మాఱుగ పార్థప్రాణహరణ సమర్థంబగునీశక్తి బాణముఁగొనుము. (ఇచ్చును.)

క — కృతార్థుఁడను. (తెరవాలును)

---

౨ దృశ్యము.

(కర్ణుఁడు — కూర్చుండియుండగా — కుంతి ప్రవేశము).

రంగము — గంగాతీరము.

క — తల్లీ! నీవెవ్వతెవు? రాధాగర్భభారభూతుఁడ నగు నేను కర్ణుఁడను.

కుం — మహాతేజశ్శాలివగు నోబాలకా! ఈసమస్తదృశ్యప్రపంచమున కాధారభూతుఁడగు సూర్యునితోసహ ప్రథమపరిచయము గల్గించినదానను నేను.

క — నీపరిభాష నాకర్థమగుటలేదు.

కుంతి — నేను పాండవమాతను.

క — కుంతిదేవివా? తల్లీ! నీవిటులరానేల?

కుం — నాహృదయము ద్రవీభూతమైయున్నది. నిరంతరాందోళనమువలనఁ గలిగిన యెదురుపాటుచే నాగుండెలు దారుణప్రకారమునఁగొట్టుకొనుచున్నవి. ఏ యకార్యకరణమును గావించినకారణమున నాజన్మమతిహీనాతిహీనమై పోయినదో యానిగూఢకార్యరహస్యమును వెల్లడింపవగుతరుణము గల్గినందున నాశరీరము స్వేదయుక్తమై గడగడ వణకుచున్నది.

క — ఇదంతయు నాకత్యంత విస్మయప్రదముగనున్నది. తల్లీ! నీవు నిజముగా కుంతీదేవివా! నాప్రతిస్పర్థియగు నర్జునునిమాతవా?

కుం — అవును.

క — అటులైన నీహృదయము నాయందు ద్రవీభూతము కానేల? నేనెవ్వఁడను? నీవెవ్వతెవు?

కుం — అందులకు ప్రబలమగుకారణమున్నది. కుమారా! మనయిద్దఱకు నతిసన్నిహితమగు సంబంధమున్నది.

క—తల్లీ ! నీకన్నులు తుడుచుకొనుము. నీమాటలు నాకు బోధపడుట లేదు. అయినను

గీ. ఎగసిన నగాగ్రమందలి హిమకణము
తపనకరచుంబనంబున ద్రవముగా—ధ
రిత్రిబ్రవహించునట్లు నాహృదయమిపుడు
కరగుచున్నది; నీదృష్టి కాంతిచేత.

అదిగాక—నీకంఠస్వరము సయితము నా భూతచరిత్రమును, నాకుఁ దెలియని దానిని స్వప్నమాత్రముగఁ దోఁపఁజేయుచున్నది. మనసంబంధ మెట్టిది ?

కుం—నేను పార్థుని తల్లి నగుటచే నీకు శత్రుస్థానమనని నీవు తలంపవచ్చును. ఐనను నీ వాభావము నీక్షణమాత్రము మఱచిపొమ్ము.

క—ఎందుచేత !

కుం—నీ బాల్యమున నొకనాఁడు, హస్తినాపురమున, శస్త్ర విద్యాపరీక్ష జరిగెను. జ్ఞప్తియున్నదా ?

క—జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నీ వానాఁడు సందర్భహీనములగు వాక్యములతో రంగస్థలమున మూర్ఛిల్లితివి.

కుం—ఔను. అవి సందర్భహీనములని లోకులందఱును తలంచిరి. నీవునుఁ దలంచితివి. కాని, యామాటలయందు నామాతృవాత్సల్యము గూఢమైయున్నది. ఆనాఁడు నీవు శరచాపయుతుండవై దర్పముం జూపితివి. అప్పటి నీ వీరప్రసన్న ముఖకమలమును నే నెన్నఁడును మఱచిపోను. అప్పుడందఱిలో నిన్ను కన్నులతోఁ గౌగలించుకొని, మనస్సుచే నాశీర్వదించినది కుంతియని తెలిసికొనుము. ఆసభాంతరమున నీ హీనకుల ప్రశంస వచ్చినప్పుడేడ్చినది కుంతియేయని యెఱుంగుము. సుయోధనుఁడు నీకంగరాజ్యము నిచ్చినపుడుఁ పాండవకుటుంబమున, నానందకందళితస్వాంతయైన యేకమాత్ర స్త్రీమూర్తి యీ పార్థమాతయే !

క—ఆనందించితిని. అటులైన నిన్నిపుడే మహత్కార్యమిందు గొనివచ్చెను ?

కుం—నిన్నొక్కటి వేడవచ్చితిని.

క—ఏమికావలయునో యాజ్ఞాపింపుము. సర్వదా సంసిద్ధుఁడ.

కుం—నీవే కావలయును.

క—నా కర్థమగుట లేదు.

కుం—నిన్నుఁ గొనిపోవచ్చితిని.

క—ఎక్కడికి ?

కుం—నీతల్లి యొడిలోనికి.

క—నాతల్లి రాధగదా !

కుం—కాదు

క—ఏమిచిత్రము.

కుం—చిత్రమే జరిగియుండెను. ఇట్టిఘటనము లోకమునం దిదివఱకు లేదు. నాయంకుదక్క — వింటివా! నాయనా! నిర్భాగ్యురాలగు నీకుంతివక్షమున క్షీరపానము సేయుటకు నీ కెంతయో హక్కుగలదు.

క—అమ్మా ! మహావీరు లైదుగురికి స్థానమమర్చుటచేత నే నీవు వీరమాత వైతివి. సామంతరాజునగు నాకు సైతము నీవక్షమున చోటుగలదా ?

కుం—అగ్రస్థానమే నీది.

క—ఎటులు ?

కుం—మాతృగర్భమున బుట్టిన సర్వప్రాణిసముదాయమునకు నెటులో నీకును నటులే.

క—అట్లయిన నీగర్భమందా నేను జన్మించితిని ? ఏడ్వకుము. కన్నీరు దుడుచుకొనుము.

కుం—నేను కన్యాత్వముననుండగనే దూర్వాసవరప్రభావమున భానునకు..... (గద్గదికయై మాటాడలేకుండును.)

క——జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నాతండ్రియగుదివాకరుఁడు మున్నొకమారీవిషయమునే వచించెను. ప్రత్యక్షముగ మాతృప్రేమామృతమును నేనిదేయనుభవించుట——తల్లీ! ఇటురమ్ము. నన్నుకంటివనుమాటయేకాని నీముద్దుముచ్చటలుతీరలేదు. నేనుశైశవమునందలి కుమారుడనేయనిభావింపుము. నాకిదియొకస్వప్నము వలెఁదోఁచుచున్నది. నీకుడిచేతిని నాతలపైనుంచిదీవింపుము. నాతల్లిపోయినదని రాధ పెంపుడుతల్లియనిలోకులనుటకు మాయమ్మ రాధ సైరింపకుండెను. నాకుమాత్రమప్పుడప్పు డనవకుంఠనవతియగునాతల్లి కలలోఁగాన్పించినట్లుతోఁచుచుండెను. ఆకలయే నేఁడుమరల వచ్చినటులున్నది. ప్రకృతిప్రశాంతముగనున్నది. తెల్లవారినంతనే భూనభోంతరాళము లదరునట్లు రణభేరి మ్రోఁగఁగలదు. ఈప్రశాంతకల్లోలసమయముల నడుమ——నామాతృసందేశ మేలరావలయు? అది పార్థునిమాతనుండియా! చిత్రముగదా తల్లీ!

కుం——కుమారా! రమ్ము.

క——ఎక్కడికిప్పుడు?

కుం——పాండవశిబిరమునకు!

క——ఎందులకు?

కుం——పాండవాగ్రజుఁడవగుటకు.

క——లాభము?

కుం——ఈకురురాజ్యముఁ బాలించుటకు నీకన్నసమర్థులెవ్వరు?

క——నెత్తుఁటి శిశువునగునాపై దయాలేశములేక గంగకర్పించిన కఠినాత్మయగునాతల్లిముఖవీక్షణము నాకిఁక శాశ్వతముగఁగలుగవలసినదేనా?

కుం——అయ్యో! నేనెంతపాపాత్మను?

క——సందేహమేమి? జన్మస్వాతంత్ర్యమును జలములపాలుగావించితివి. స్వచ్ఛంద సహోదరప్రేమను గర్భశాతనముగ మార్చితివి.

రారాజపుత్త్రుని సూతపుత్త్రునిగఁ బ్రదర్శించితివి. కన్నకుమారుని గంగ కర్పించిననీకు ప్రేమయెక్కడిది? ఇప్పుడు పాండుపుత్త్రుఁడనని వచ్చుటచే నాకధికమర్యాదరాదు సరికదా పార్థునకు భయపడికర్ణుడీనైచ్యమును గావించెనని పలుకుదురు.

ఆ. విజయువిక్రమంబు విఖ్యాతమైయుండ,
నేను కొంతికొడుక భానుజుండ
ననుచు నతఁడుఁగూడ నరిగిన, నతనికి
వెఱచిపోయె ననదె విశ్వ మెల్ల.

కుం——అటులేలపలుకుదురు? సూర్యప్రమాణములేదా?

క——ఉండనిమ్ము. పోయిననాకుల మీకక్షుర్త్తిచే రాదుగదా! అదిగాక నేనీశరీరమును సుయోధనునకిచ్చితిని. దీనియందు నాకేయధికారమును లేదు.

గీ. చిన్నతనముననుండి యాదేశరాజ్య
సంతతులనిచ్చి, నన్ను తనంతవాని
జేసినట్టి సుయోధనుఁ బాసిపోవ
సమ్మతించుటకన్నను చావుమేలు.

సుయోధనున కన్న, నాకన్న దమ్ములును తల్లియు నధికము గారు మఱియు నోమానవతీ!

గీ. నీవు గంగ కర్పించిన న్నిముసమాది
నన్నుఁ బెంచిన జనని నన్యాయముగను
గోతఁ ద్రోయుట విశ్వాసఘాతుకంబు;
వారి తిండిచేఁ గద యింత వాఁడనైతి.

లోకులెల్లను బరిహాసింప సిగ్గులేక నేటికొకరాజకుమారుఁడనని బయలుదేరుటకు నామాత్మసమ్మతింపదు. నేను కౌంతేయుఁడనని నీవెవ్వరికినిఁ జెప్పవలదు. సూతపుత్త్రుఁడ ననిపించుకొనుటయే నాకిప్పుడు

గాంవతరము. నీకడుపునఁ బుట్టినందులకు నీపైభక్తి చూపెదను. నిన్ను మఱువను. నీకిదే నమస్కారము. నీయాశవదలి చనుము.

కుం—అట్లైన నేను పుత్త్రశోక మనుభవింపవలసినదేనా ?

క—గంగాజలంబుల నన్ను వదలినప్పుడు లేనిపుత్త్రశోక మిప్పుడుమాత్రము నీకేలఁ గలుగును.

కుం—అట్లైన నీవిఁక నాకుమారుఁడవు కావా ? నాదరికి రావా ?

క—వచ్చెదను, కానియిప్పుడుగాదు.

కుం—ఎప్పుడు ?

క—అర్జునుని నేను రణమునఁ జంపినతరువాత నీ వంకకు వచ్చెదను. అప్పుడు పంచపాండవులు నీకు ప్రాప్తియగుదురు.

కుం—అయ్యయ్యో !

క—క్షమింపుము. అర్జునమరణవార్త నీకువిచారకరముగనున్నదికాఁబోలును తల్లీ ! వేయిమాటలేల? నీకైదుగురుకొడుకులేగాని ఆర్వురులేరనినమ్ముము. కర్ణుఁడుచచ్చెనా పార్థునితోఁబంచపాండవులు. అర్జునుఁడుచచ్చెనా నాతో పంచపాండవులు.

కుం—అట్టి వాగ్దత్తమేది ?

క—అవశ్యమిచ్చెదను. పార్థుఁడుదక్కమరేపాండునందనుఁడు నాచేఁజిక్కినను సంహరింపను. ఈవాగ్దానముచాలునా ?

కుం—చాలును. కుమారా ! చాలును.

క—తల్లీ ! ఇఁక నీవు మరలుము. పాండవులే జయించెదరని నేనెఱుంగుదును. పరాజయమందు వారిపక్షమున నుండుటయే నాకంగీకారము.

కుం—హా ! హతాశను. తనయా ! ఒకమాట !

క—సావధానుఁడ నై యున్నాను.

కుం—కృష్ణభగవానుఁడు నేఁడే నీతోడ నేకాంతముగ సంభాషింపఁదలఁచియున్నాఁడు.

క—అతఁడును నిష్ఫలమునే చర్చించుననితలఁచెదను. కృష్ణుఁడుమాత్రమునాకడనుండి యింతకన్ననన్యమగు ప్రత్యుత్తరమెట్లుపొందఁగలఁడు ?

(ఇరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు)

చతుర్థాంకము

సంపూర్ణము.

దానవీరకర్ణము.

పంచమాఙ్కము.

—:o:—

ప్రదేశము—విశ్రాంతిస్థలము.

(దుర్యోధనుఁడు, ధృతరాష్ట్రుఁడు, గాంధారి, సంజయుఁడు.)

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! భీష్మద్రోణులమరణంబులు నాకెంతమాత్రము నధైర్యకారణములు కావు చూడుఁడు!

చ. కుడిభుజమై నిరంతరముఁ గూర్చెడువాఁడయి కర్ణుఁ డుండ నే
యెడలున కేమికారణ మహర్పతినందనుఁ డాతఁ డల్పుఁడే?
చెడుగుఁదలంచి పాండవుల శ్రేయము గోరి గతించినారు భీ
ష్ముఁడు గురుఁ డాత్మ నాఘనుల శూరతనమ్మితి మోసపోయితిన్.

ఇఁక నిప్పుడో—

మ. ధనురాచార్యుఁడు గూలినంతటనె రాధానందనుం జేరి యీ
తని సేనాధిపుఁ జేసినాఁడ! వివిధాస్త్రజ్ఞాత యీతండు త
న్మనమం దెప్పుడుఁగోరు నాహితమె, నానావ్యూహనిర్మాణ భీ
షణుఁడై శాత్రవదీప్తి నార్చి జయుశశ్వత్కీర్తినిం గాంచెడున్.

ధృత—నాయనా! నమ్మికొనినవారు—కురుకులక్షేమంకరులు—వృద్ధులు—మహావీరులగువా రందఱును గతించిరి. ఇఁక నూరు పేరు

లేని కర్ణుఁడా నిన్నుద్ధరించునది! మహాగజములు పలాయనములగుచుండ మశకములలెక్కయేమి? కావలసినయనుభవము లన్నియు నైనవి. పుట్టుగ్రుడ్డినగు నేనును నావలన గ్రుడ్డిదైన మీయంబయు కాటికి సమీపించి కాచుకొనియుంటిమి; నీపైననే మాప్రాణములను నిలుపుకొనియుంటిమి. మమ్మీపుత్రశోకదుఃఖముచే నేల జీవచ్ఛవములనుగాఁ జేసి చంపెదవు!

గాంధా—తండ్రీ! సుయోధనా! నాయనగారిమాట నాలింపుము! పడుచుతనమే ప్రధానమనుకొనకుము. ఐనదేమో యైనది. ఇప్పటికైన నేదో యొకదారి చూచుకొనుము. నీచేతి మీఁదుగ నీకష్టములను గడతేర్పుము. భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞలు మమ్ము కలవరపఱచుచున్నవి.

దుర్యో—అమ్మా! మీభ్రాంతియే కాని యిప్పటికైన దేమున్నది? భీష్మద్రోణులు వదలిరి పో నాశనివదలె. శ్రవణపేయముగ విన నుత్సాహపడినను వారు నాహితముగోరువలు కొకలైన నాడిరే! అట్టిద్రోహులు నాకు కర్ణునికన్న నెక్కువగారు. వారిజీవితంబులు పాండవస్తోత్రపాఠములతోడనే తెల్లవారె!

సంజ—రారాజా! నిన్ను స్తోత్రముచేయకుండుటచే భీష్మద్రోణులు ద్రోహులైరా? స్తోత్రపాఠములుచేయుకర్ణుఁడు ఘనుఁడయ్యెనా? ఎంతవివేకమునుఁ బ్రదర్శించితివి? వృద్ధుఁడై పదిదినము లఖండసంగ్రామము సలిపిన భీష్మునిసయితమెంత తేలక చేసితివి?

దుర్యో—మిమ్ముఁ దఱుముఁ బట్టుకొనిన పెద్దరోగమే యిది కాకున్న పదిదినములు యుద్ధముచేసెనని భీష్మునేల పెద్దఁజేసెదరు?

గీ. పరశురాము నెదిర్చిన బాహుశాలి
శస్త్రసన్న్యాసమును గోరి సలుపనేల?

చిరము పాండవహిత మపేక్షించియున్న
చంపువిధము వారల కెఱింగింపనేల ?

ఇంతకన్న ద్రోహ మేమికావలయును ? అదిగాక కర్ణుఁడు నన్ను స్తోత్రముచేయుచుఁ గాలముగడుపుచుండె నని నీవు పలికితివి! కర్ణుఁ డెప్పుడును నన్ను ముఖస్తుతిచేయలేదు. విద్వేషముచే మీరంద ఱట్లు నిందింతురుగాని యతఁ డట్టినీచోద్దేశములు గలవాఁడుకాఁడు.

ధృత—పోనిమ్ము; నాయనా! కర్ణుఁడు మంచివాఁడే యనుకొమ్ము. ఇంతవఱ కాతనిమంచితనమున నీకైన దంతయు నాశనమే కాదా ?

దుర్యో—నాయనా! మీరు పొరబడుచున్నారు. అతని మంచితనమును చూపనిచ్చినవా రెవ్వరు ? అదేమి ప్రారబ్ధమోకాని, చిన్న మొదలు పెద్దదనుక నందఱు కాతఁ డనిన కడుపుమంటయే కదా! పెద్దలుపెద్దలని నమ్మి తుద కిట్లు వ్యర్థుఁడనైతిని. ఇప్పుడు కదా కర్ణుని సేనాపతిం జేసినది.

గాంధా—నాయనా! కర్ణునకు మఱింతరాజ్యమిచ్చి సన్మానింపవద్దంటిమా! వానిని నీయర్ధాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొనవలదంటిమా ? నీకోరికల కెవ్వ రడ్డమువచ్చినవారు ? కర్ణుఁడు కాకున్న నిన్ను రణమునకుఁ దింపినవా రెవ్వరు ? అతనికన్న నింతదనుక నుపేక్ష చేసినవా రెవ్వరు ? నీహితమునుగోరినకర్ణున కొఱకిప్రోత్సాహ మేల? నిన్నేల కర్ణుఁ డింతకాలము సన్మార్గమునఁ బెట్టకపోయె ?

సంజ—రారాజా! వాదమున కేమి ? ఇప్పుడు నీకుత్తమవిధి శాంతిస్థాపనము.

దుర్యో—నీశాంతికి నాకర్థము తెలియుటలేదు.

సంజ—సంధియే శాంతి.

దుర్యో—ఛీ! సంధియా ?

చ. మరణమునందుదాఁక మహిమండలి నెల్ల నవక్రలీల, ఘో
వరమకుటస్థరత్నమణిభాసితపాదతలుండనై విభా
కరశశితారగ లుండుదనుకంగను కీర్తినిఁ గాంతుగాని యీ
కరణి నమానుషంబు నరకంబగు సంధికి నాస కోతునే ?

ధృత—నాయనా! ఎన్నిచెప్పిన నీమతమే యనుసరణీయమని కట్టిపట్టుబట్టెద వెట్లు కొట్టుకొందునురా !

(తెరలో)

ఓహో! కురుసేనాసమూహములారా! అర్జునుఁడు వృషసేనుం దలపడి యుపాయకరంబుగఁ బోరుచున్నవాఁడు. ఈవార్తను, సేనానియగుకర్ణున కెఱింగింపుఁడు.

దుర్యో—(ఆత్రముతో) సంజయా! సంజయా! కొంపలు కాలుచుండ, నూతులు ద్రవ్వఁ బ్రయత్నించినట్లు మనమి ట్లాలోచించుచుఁ గూరుచున్న మహాపద్రవము ఘటింపనున్నది. నీవు వృద్ధమాతాపితలను శిబిరస్థలాంతరమునకుఁ గొనిపొమ్ము. నేను రణమునకరుగవలయు.

ధృత—నాయనా! నామాట మన్నించి సంధికియ్యకొనవా? క్షణక్షణమునకును పాకము ముదురుచున్నది. పోరు ఘోరమగుచున్నది. ఒకింత యనుమతింపుమేని సంజయుఁడు సంధిపతాకము నెత్తించును.

దుర్యో—(విసుగుతో) ఛీ! ఛీ! ముసలితనమున మతిచెడి నాయుక్తి నింతైన గైకొనక పాడిన పాటనే పాడుచున్న మీకేమి చెప్పిన నేమిలాభమున్నది? నాయనా! మీరు కంఠశోషపడి నాచేఁ గాదనిపించుకొని నామనస్సువిఱిచి కలఁతపఱుపకుఁడు. మీఫాలమున బ్రహ్మపుత్రశోకమే వ్రాసియున్నచో నెవ్వరు తప్పింపఁగలరు ? ఎప్పుడు రణ మారంభమయ్యెనో యప్పుడే నన్ను లేనివానిని గాఁ

దలంపుఁడు. వీరింక నరుగుఁడు. సంజయా! తల్లిదండ్రులకు దారి జూపుము. నాప్రాప్త మెట్లున్న నట్లగును. నే నేగెదను. (నిష్క్రి)

ధృత — సంజయా! అబ్బాయి వెళ్ళినాఁడా?

సంజ — ఆఁ! గదామాత్రసహాయుఁడై రణమున కేగినాఁడు.

ధృత — ఇప్పుడు విచారించిన నేమిలాభము? మొదటినుండియు గారాబమను నెపమున వీనిని పాడుచేసినదే నేను. నన్ను నయితె మాయుద్ధమున కేఁ గొనిపొమ్ము. ఏయలుఁగైన నొమ్మున నాటి శీఘ్రముగ మరణింతును. దుఃఖపూరితమైన యీజీవితమేల?

సంజ — విచారింపకుఁడు; కులముఁ జెఱుపు కుమారులం గన్నవా రెవ్వరి కిట్టిదుఃఖము తప్పినది? ఇటు. ఇటు. (అందఱు ని॥)

(తరువాత కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కర్ణ —

మ. విలయాంభోధర గర్జమానశ్రవణోద్భేదక్రియారంభమై
చలితోత్తుంగతరంగవారిధిప్రశస్తధ్వాన సాదృశ్యమై
కులశైలప్రవిదారణోద్భవమహాకోలాహలప్రాయమై
కలనంబోలి మదీయమానస మహో! గర్జించు నేఁడేలొకో.

పరజయమును లేదు; మాకు పరాజయమును లేదు. నామన స్సిట్లేల కావలయును? ఒకగడియక్రిందట నేదియో కోలాహలమైనది. హేతువెఱుంగరాదయ్యె. అరాతిభేదనసమర్థములగు శరచాపంబులు నాకడ భద్రముగనున్నవి. నాసర్వస్వముం గూలిపోయినంత వంత స్వాంతమునఁ గల్గుచున్నది. ధైర్య మెంత కల్పించుకొనినఁ గలుగదు. సర్వతోముఖంబగు మత్శౌర్య మేమయ్యె (స్మృతినభినయించి) ఔను. మఱచితి. చిరంజీవి యొకవేళ రణమునకు రాలేదుగద? వచ్చిన వానికేమైన నపాయము రాదుగద!

[తెరలో కోలాహలము.]

(విని) ఏమది? పాండవసైన్యముల కోలాహలధ్వనులును విజయుని పాంచజన్యశబ్దంబును మిన్నుముట్టుచున్నవి. (తెరవంకఁ జూచి) ఓహో! సైనికులారా! ఏమిది?

ఉ. కర్ణశిలీముఖాగ్ను లరికాననకోటులఁ గాల్చుచుండఁగా
దుర్ణయశత్రురక్తచయదుర్గమవాహిని పాఱుచుండఁగా
నగ్నవలీల కౌరవమహత్తరసైన్యము పోరుచుండఁగా
కర్ణము లీస్వనంబు వినఁగా రణమేమి ఘటిల్లెఁ దెల్పుఁడీ.

(తరువాత తత్తరముతో వృషసేనుని సారథి ప్రవేశించును.)

సార — మహాప్రభూ రక్షింపుము. రక్షింపుము!

క — (తత్తరమున) ఆ.! ఆ! ఏమిది? చిరంజీవిసారథవగునీవిట్లు రానేల? ఏమైననపాయము సంఘటిల్లలేదుగద!

సార — మహాప్రభూ! ఇంకెక్కడిచిరంజీవి?

క — ఆ! చిరంజీవియే లేఁడా? హా రూపజితశతమన్మథా! హా పరాక్రమకార్తవీర్యా! హా మదాజ్ఞావిధేయా! హా! వృషసేన కుమారా! (మూర్ఛిల్లును)

సార — మహారాజా! శాంతింపుము. శాంతింపుము.

క — హా! తనయా! హా! వృషసేనకుమారా! సమగ్రధనుశ్శాస్త్రప్రవీణ! కూలిపోయితివా!

శా. హాహాహా! విజితారిసేన వృషసేనా వీడితే నన్ను; నీ
బాహాశౌర్యము కన్నులారఁ గని యబ్రం బందుకేఁగాని యీ
దేహత్యాగఫలంబు గల్గునని యింతేని స్మరిందోఁపకే
సాహంకారతఁబంపి యుద్ధమున నిర్జంపించితిన్ పుత్రకా.

సీ. కానవా? యింక నీకన్నతండ్రిని నన్ను
కమలసన్నిభమైన కన్నదోయి

బిగిఁ గౌఁగలింపవా ? సొగసారనింక స
ల్లలితంబులైన బాహులఁ గదించి
వినపింపవా ? నీదువీరవిహారంబు
చెలువారు నుడుల నీచిన్ని నోట
వెరపింపవా శత్రువీరులనింక, నీ
రతరమహోగ్ర నారాచములను
గీ. ముద్దులొలుకెడి మోము మోమునను జేర్చి
యొసఁగవా కన్నతండ్రి ! నాకొక్కముద్దు ?
వడి శిరస్మాలమొనరించి పరమపదముఁ
జేరితివె ! నాకు కడలేని చింతఁ గూర్చి.

(మూర్ఛిల్లును).

సార—అకటా ! ఏమిది ? ఈమహారాజు విశేష దుఃఖాతురుండై మాటిమాటికి నిమూర్ఛాగతుఁడగుచున్నవాఁడు. సేనాధిపతియే యిట్టి యవస్థనందియున్న నిఁక సేనలయవస్థల నడుగనేల ? (విసరుచు) మహాప్రభూ ! ఊరడిల్లి కార్యమునరయుఁడు.

క—సూతుఁడా ! నాకింకేటికర్తవ్యము ? నాయంతవాఁడై నన్నుద్ధరించునని, నాయాసలనన్నిటి నెవ్వనిపై నెలకొల్పియుంటినో, పరిపూర్ణసుధాకరబింబమునుగాంచి యలరువికాసమునందు కుముదంబువలె నెవ్వని మొగంబుఁ గనినంత, నెట్టికష్టముల నెట్టిదుఃఖముల నంతతో మఱచి, మహానందసముద్రమున దేలియాడుచుంటినో ఎవ్వఁడు నాయానందజీవిత నవనాటకసూత్రధారియై నాందీగీతముపాడెనో యెవ్వఁడు సాటికుమారవితులయందు దగ్రగణ్యుఁడై తనప్రతాపంబును దిశాంతరముల నెగుడఁ జేసెనో యానామోహంపుమొలక నాచిన్నారితండ్రి నాబహిఃప్రాణము నావృషసేనుఁడు నన్నుఁ బాసిన వెనుక నాకింక విజయాశయేల ? కర్తవ్యమేల ? కయ్యమేల ? ......నాయనా! వృషసేనా! తీరనిదుఃఖానలమును నాగర్భంబునఁ దరికొల్పిపోయితివా!

తండ్రీ ! ఏభోగంబు లనుభవించితివని నీకిపుడే నూరేండ్లు నిండె ?

గీ. వయసుమీరిన మాపైన భ్రాంతిమాని
కూడెనే నిన్ను ముక్తికాంతాలలామ !
ఎందఱో రాజసుతలు మోహింప; మాని
పాపి మృత్యుకన్యక నెద వలచినావె ?

(మూర్ఛిల్లును.)

(తెరలో)

ఓరోరి ద్రౌపదీకచాంబరాకర్షణమహాపాతకీ ! దుశ్శాసనా ! ఎంతకాలమునకు నాభుజబంధంబునఁ బట్టుబడితివిరా దుర్మతీ !

చ. పరమపతివ్రతామణిని బంధకియందు ననూనచేలమున్
బెరకి యమానుషక్రియలఁ జేస్తితివా ! కులనాశకారణా !
కరముల రెంటవక్షముఁ బెకల్చి, కవోష్ణపువేడినెత్తుటిన్
బిరబిరఁ ద్రావి కంఠమునఁ బ్రేవులుదాల్చెద పూవుమాలగా.

సార—(దృష్టి నిగుడ్చి) ఔరా ! దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁ డెంతటిదారుణముఁ దలపెట్టినాఁడు. దుశ్శాసను నువ్వెత్తుగఁ దనవక్షస్థలమునఁ బిగియఁబట్టి—నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞుఁడుగా నంకించుచున్నాఁడు. అంగరాజున కీతనివలన నేయపాయము మూడునో కదా ?

(భీముఁడు దుశ్శాసనుని శరీరముం బిగియఁబట్టి రక్తసిక్తాంగుఁడై భయంకరరూపమునఁ బ్రవేశించును.)

ఓహో ! కురుపాండవోభయ సేనాసమూహములారా ! ఈభీముని వీరాలాపము మీరంద ఱాకర్ణింపుఁడు.

ఉ. పాండవపత్ని ద్రౌపది సభాస్థలి నీడ్చినపాపరాసి ను
ద్దండరణస్థలంబున వధం బొనరింపఁ బ్రతిజ్ఞఁగన్న భీ
ముం డిఁక వేడినెత్తుటను ముంచి హితంబుగ మానఖండముల్
దండి నిదే భుజించెదను వ్యధామతి భీతిలిపోకుఁడందఱున్.

ఈవార్తను దుర్యోధనమహారాజున కెఱిగింపుఁడు. పోఁకు. నన్ను గాంచిన భయంబున, మీయాయుధంబులను నేలఁ బడవైచి బరువెత్తకుఁడు. నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞామహోత్సవంబున రుధిరాస్వాదనకేళీప్రమత్తుఁడగు నీవృకోదరుఁడు మీకెవ్వరికిని హానిసేయువాఁడు గాఁడు. వీని రక్తంబును దోసిళ్ళతోఁ దనివారఁ ద్రావితిని. వీఁవక్షముం జెకలించి యామాంసము నాహరించి ప్రేవులచే కంఠమునలంకరించుకొనుటయే యవశిష్టము. ఈపని నాచాటునఁ గావించెదను.

(దుశ్శాసను లాఁగికొనిపోవును.)

సార—అమ్మయ్య! ఇప్పటికి నాప్రాణము లొకపట్టునకుఁ జేరుకొనినవి. దుశ్శాసనవధోన్మత్తుఁడై స్వవశతం దప్పియున్నందున, నన్నును, అంగరాజును దురాత్ముఁడగు భీముఁడు చూడక తనదారిం బోయెను. కానిచో నేమై యుండునో?

కర్ణ—సూతుఁడా! ఈకోలాహలమేమి?

సార—మహాప్రభూ! దేవరవారు మూర్ఛాగతులై యున్న సమయమున దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁడు దుశ్శాసనకుమారునిఁ దన పొట్టనుఁ బెట్టుకొనియెను.

క—ఆఁ! ఆఁ! దుశ్శాసనుఁడు వధింపఁబడెనా?

సార—చిత్తము.

క—హా! హా! విధి సంకల్పము.

చ. తనయునిఁ బాసినట్టి ననుఁ దాకురునాథుఁడె యూరడించునో,
యనుజసమానసంపుమృతి కాలని శోకము నే నెయార్తునో
ఘనభుజశక్తి మా మదులఁగాల్చిన వాయుపృథాకుమారులఁ
దునుమగలేకపోయితిమి ద్రోహులకార్యములెల్లఁజూచుచున్.

ఆఁ! తునుమగలేకపోవుటయేమి? ఓరీ! భీమపార్థులున్నయెడ కిప్పుడే పోవలయు; నారథము నిటు దెమ్మని సూతునితోఁ జెప్పుము.

సార—మహాప్రభూ! రారాజు మాతాపితలతో నిటులే వచ్చుచున్నాఁడు.

క—కటకటా! ఈస్థితిలో నామహారాజుమొగముఁ జూచుటకు నాకు మొగము చెల్లుటలేదు. ఐనను సన్నిహితుండగు మిత్రుని మాని పోవరాదు.

(తరువాత ధృత, గాంధా, దుర్యో, సంజయులు ప్రవేశింతురు.)

ధృత—(శోకముతో) హా! దుశ్శాసనకుమారా! దుశ్శాసనకుమారా! శవమును చేతులతోనైనఁ దడవి తృప్తినందుదమన్నను పాపి భీమసేనుఁడు నీశరీరమునైనను విడువక భుజించుచుండెనా నాయనా!

గాంధా—ఓరీ! దుష్టవృకోదరా! ఎంతటిరాక్షసజాతకంబున నీవు జనించినను, తమ్ముని నెత్తురు ద్రావునంతటి హీనరాక్షసచండాలకార్యమున కుపక్రమింపవలెనా? వానినిఁ జంపుటతో నీకు తృప్తి కలుగలేదా? రక్తపానముసయితము చేసి, కడుపునింపుకొనఁదలచితివా?

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! ఇంకెంతసేపు మీ రిట్లడలిన నేమిలాభము? రాచపుట్టువుఁ బుట్టినవానికి రణమరణమునకన్న నుత్తమప్రాప్తియేది?

ధృత—నాయనా! గర్భశోకమునఁ బొగలుచున్న మాకు నీసమాధానములు చెవికెక్కవు. హా! దుశ్శాసన! దుశ్శాసన!

గాంధా—హా! కుమారా! దుస్ససేనా! నాకడుపుఁగాల్చి పోయితివా తండ్రీ!

సంజ—రారాజా! కర్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

దుర్యో—ఆఁ! ఎక్కడ నామిత్రుఁడు?

క—మిత్రమా! సుయోధన!

గీ. బాలు, వృషసేనుమృతికి జీవచ్ఛవమయి
పుత్రశోకాకులత, నీదుముద్దుతమ్ము

భీమసేనుఁడు చంపఁగ వికలియగుచు
మరల జీవచ్ఛవంబైన వ్యర్థుఁ డిడుగో!

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) మిత్రమా! దుఃఖింపకుము. కన్నీరు తుడుచుకొనుము.

క. నీకు వృషసేనుఁ డెటులో
నాకటు దుశ్శాసనుండు; నాకసతీల
శ్రీమ్మకరుపై యిటుతీరని
శోకముఁ గలిగించి చనిరి సుమి! మన మదులన్.

అయినను, మనమధైర్యపడి చేయునది యేమున్నది? నాకర్తవ్యమును నీ వాలకింపలేదు. ఇప్పుడు వినుము.

ఆ. అరివధంబొనర్చి హతబంధులకు తిలో
దకములిచ్చి యింక దక్కియున్న
వారితోడ నొక్కమా రేడ్చి కౌగిళ్ళ
బెనఁగి, పోదమమరవీధి నపుడు.

కావున సర్వదుఃఖశాంతి యగు నాశుభకాలముదనుక నీవోపికతో నుండుము. ఇప్పుడు బంధునాశనంబున కధైర్యముంబూని శత్రులను వధింపకపోయితిమా మనలను జనంబులు హీనులనుగాఁదలపోసెదరు.

క—మిత్రమా! దుఃఖాతులమైన నామనస్సు నీమాటలచే కలఁతఁదేరి ధైర్యముగల్గుచున్నది.

ధృత—సంజయా! ఎవరామాటలాడునది?

సంజ—మన సేనానియగు కర్ణుఁడు!

ధృత—నిజముగ కర్ణుఁడేనా?

సంజ—సందేహమేమి?

ధృత—సంజయా! నేను నమ్మలేకున్నాను. ఇన్నిదినంబులు బీరములాడి నేఁడు సేనానియైయున్న సమయమున నాకుమారునిదుశ్శా

సనుని నిండుప్రాణములను భీముఁడుదీయుచుండ వ్యర్థుఁడై సకర్ణుఁ డింక నుమామొగములంజూచుటకై బ్రతికియున్నాఁడా!

గాంధా—హా! కుమారా! కుమారా! దుశ్శాసనా! మా కీదుఃఖ మెన్నడుతీరునురా? నాయనా! నీవు వెలిగించిన యీమంట కన్నీటిచే నభివృద్ధియై మండదొడఁగినది రాతండ్రీ!

క—అమ్మా! నాయనా! నిజమే కర్ణుఁడంతటిద్రోహియే కావున ఇదిగో దోసిలిపట్టితిని.

గీ. ప్రాణసముఁడైన సుతుమృతివార్త వినియు
పగుల దీగుండె దారువో వజ్రమో త్వ
దీయశాపాగ్ని శిఖలసంధించి నన్ను
గాల్పుఁడీ! నిత్యమైన సౌఖ్యంబు గలుగు.

దుర్యో—తండ్రీ! శోకావేశంబున నీతనిపై నలుగు టేటి భావ్యము! దగ్గఱనుండి మేమందఱ మేమిచేయఁగల్గితిమి? అదిగాక పుత్రశోకంబున సాజ్ఞారహితుఁడైయున్న కర్ణుఁ డీనిందలకుఁ దగినవాఁడు కాఁడు.

క—మిత్రమా! ఈనిందాపరిభాషలకు నేనవశ్యము తగినవాఁడనేఁ నాయట్టివ్యర్థుని నమ్ముకొనిన నీవు మోసగింపఁబడితివి.

దుర్యో—మిత్రమా! జరాభారంబున తల్లిదండ్రులవలెనే నీకును పుత్రశోకంబున మతిచెడినదేమి?

క—(పౌరుషముతో లేచి) సుయోధన రాజేంద్రా! ఇఁక పుత్రశోకములేదు. పరాజయములేదు కర్ణుఁడన్న నెవ్వఁడో సమస్త సేనలకును నేఁడెఱుంగఁజేసెదను. మధ్యందినమార్తాండునిగతి వెలింగి రిపుసేనల శోషిల్లఁజేసెద! ఇదె యధిజ్యశరాసనము. ఇవియే సముజ్వలబాణపరంపరలు త్రిపురాంతకుఁ డెదురైవచ్చిన నేఁడు నన్నెదిరింపలేడు,

ఉ॥ చేసెద నేఁ డపాండవ; మజేయశిలీముఖకోటి నింపి, ఘో
రాసురమూర్తినై రిపులనందఱ నొక్కటనేలరాల్చి రా
కాసుల కీచకరిపిశితరక్తముల న్భుజియింపఁ జెట్టి యీ
భాసురరాజ్య మీవు పరిపాలనసేయ ముదంబుఁగాంచెదన్.

దుర్యో—మిత్రమా ! నీవంతవాఁడవే యగుదువు, నీపరాక్రమము నాకుఁ గ్రొత్తగాదు.

(తెరలో)

ఓహో ! సేనలారా ! మాయాయుద్ధవిశారదుఁడును రాక్షసుఁడును నగుఘటోత్కచుఁడు కర్ణునిఁ జంపెదనని యాకాశమార్గమున నేగుదెంచుచున్నవాఁడు హెచ్చరిక ! హెచ్చరిక !

దుర్యో—మిత్రుఁడా! జాగరూకుఁడవై యుండుము. అదిగో మింట వీక్షింపుము. ఘటోత్కచునియాకృతి గాన్పించుచున్నది. వీనిని శక్తిబాణమునఁదక్క నొండైన నిర్జించుటసాధ్యముగాదు.

క—దాని నర్జునునికొఱకు దాచితిని.

సంజ—వీనినుండి నీవు బ్రదికిన గదా అర్జునునిమాట.

దుర్యో—మిత్రమా ! త్వరపడుము.

క—అక్కటా ! ఇదియు నిట్లు వ్యర్థమయ్యెనా!

(బాణము వదలును, ఘటోత్కచుఁడు నేలగూలును).

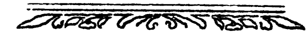
(విశ్రాంతిసంకేతమగు యవనిక మెల్లగావ్రాలును)

విశ్రాంతికాలము.

పంచమాంకము.

దానవీరకర్ణ.

షష్ఠాంకము.

---

౧ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

(ధర్మరాజు, సారథి ప్రవేశింతురు.)

సార—మహాప్రభూ ! ఇందు తమరు కొంతవిశ్రమించుటయే సర్వోత్తమము.

ధర్మ—ఏల ?

సార—సారథి సదా రథికుని క్షేమముం గోరుచుండుటయు దానిని రథికుఁడు నిరాకరించుటయు నాచారమే కాని, దాని ననుసరించి, తాము సయితమపాయమునఁ బడవలదని నాప్రార్థన.

ధర్మ—ఇప్పుడు వచ్చిన యపాయమేమి ?

సార—కర్ణుఁడు నేఁడుమహోజ్జ్వలుఁడై యున్నాఁడు. ఇదివఱకే శరబాధితులైయుండిన తమకు కర్ణునివలన నేఁడెట్టి యపాయమో యని—

ధర్మ—ఆఁ! కర్ణుని నేమి పెద్దగాఁ దలంచెదవు? కర్ణుఁడు వరప్రసాదియా యేమి?

సార—అటులే చెప్పుకొనుచున్నారు స్వామి?

ధర్మ—ఎటులు?

సార—పరశురాముని వంచించి కర్ణుఁడు బ్రాహ్మణ వేషమున......

ధర్మ—అవును. నేనిదివఱకే యీవృత్తాంత మానుపూర్విగ వింటిని.

సార—"నీకొక్కనాఁటి యుద్ధమున నీశరవిద్య కరగతముగు"నని భార్గవుఁ డనుగ్రహించిన వరవాసరము నేఁడే యని, కర్ణప్రతాపమును దేరి చూడలేని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారు.

ధర్మ—అవును. ఇదియును కొంత నిజమే. కాని క్షత్రియుఁ డగువాఁడు రణమున రిపుఁ జంపవలయు. తాఁ జావవలయుఁ గాక! పలాయనంబు సేయుట దుష్కీర్తికరము. వ్రణబాధయు విశేషముగ నున్నది. కావునఁ గొంత విశ్రాంతిఁ దీర్చుకొందును రథమునాకడిమి చెట్టునీడకుఁ గొనిపొమ్ము.

[తెరలో శంఖానినాదము.]

సార—మహాప్రభూ! కర్ణుఁడు శంఖంబు పూరించుచు నిటే వచ్చుచున్నాఁడు. సత్వరము చనవలయును. (ఇరువురు ని॥)

[తరువాత శల్యసహితుఁడగు కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—శల్యా! చూడుము. ఇప్పుడు నేను గావించిన శంఖానినాదంబు రోదసీకుహరంబును విహ్వలంబుఁ గావించె.

శా. నారాచాదిమహోగ్రబాణపటలీ నానావిధోల్లసముల్
సైరింపక ధృతిలేక పాండుతనయుల్ సంభ్రాంతినొందంగ, వి

స్మేరంబై ఖచరవ్రజంబువొగడన్ మెచ్చంగనీచూడ్కి దు
ర్వారోదగ్రత నేఁడుచూపెద భుజావష్టంభసంరంభినై

శ—అంగరాజా! ఇప్పుడు నీదనినమాట యననిమాటయే

క—ఏల?

శ—నీ బాహుశౌర్యం బిప్పుడుకాదు.

క—సమరసన్నాహదోహలుండనై వచ్చిన యిప్పుడుగాకింకెప్పుడు?

శ—నీశంఖతూర్యారావవిదారణదారుణంబగు పార్థునిపాంచజన్యంబుగలదు. అదిగాక సత్యపరాక్రములును, శౌర్యఘనులును, అఖిలాస్త్రధనులును, భుజవీర్యమహితులును, భూరితేజోనిధులును, నగు పాండురాజనందనుల పరాక్రమమును నీవల్పముగఁ దలంచి, స్వాభిమానమున ప్రేరితుండవై పేలుట తగనిపని

క—(తనలో) ఈతఁడు కొంతసేపటినుండియు, నన్నుఁ దూలనాడుచు, పాండవులఁ బొగడుచున్నవాఁడు. ఈతనియుద్దేశ మెఱుంగరాదయ్యె. (ప్ర) మద్రరాజా! పాండవులశౌర్యమును నాశౌర్యమును చూచెదవుగాక!

శ—ఆహా! చూడకేమి? ఇదివఱకు చూడలేదా? ఇఁక చూడనా? తినఁబోవుదానికి రుచులడుగనేల?

క—(తెరవంకఁ జూచి) ఓహో! కురురాట్సేనాసమూహములారా! నిర్వీర్యులగు పాండవులందలంచి మీరెడందంబుల కుందుఁ జెందకుఁడు. అధిజ్యశరాసనుండగు కర్ణుఁడిదే మీకుబాసటయై యున్నవాఁడు.

(తెరలో)

దానవీరకర్ణునకు జయము.

(మరలఁ దెరలో)

అంగరాజప్రతాపాలాపాకర్ణనశీలురగు నోసైనికులారా!

అవధారు ! అవధారు ! రిపులోకవిజయుఁడగు రాధేయుఁడు సంగరబునఁ బ్రవేశించెఁ గావున, నేఁ డపాండవంబయ్యెననియే దృఢసంకల్పులై మీరెల్లఱు సాహసంబు పెంపున సంగ్రామము సలుపవలయును.

(మరలఁ దెరలో)

దానవీరకర్ణునకుజయ్ !

క—శల్యా ! చూచితివే ! మదీయరణవిన్యాసంబున సైనికులకుఁ గల్గినయుత్సాహము ! ఇదె చూడుము. నాప్రతాప మెట్లు శత్రుదుస్సాధ్యంబగునో !

మ. అరదంబెక్కి శరాసనంబుఁగొని తెంపారంగ, నే నేచి, సం
గరసంక్రీడకుఁజొచ్చినం దృణసముంగాఁ గొందు నద్దేవతా
వరునైనం గురు నాపగాతనయుఁ జావంజూచుటల్ వైరులే
తురు, చెండాడెదనుగ్రతం దలలు నాదోర్దర్పముం జూడుమీ.

గాంగేయకుంభసంభవులు పాండవులం గెలువలేని యశక్తతచేతనో, కాక పాండవాభిమానంబుననో నేలఁ గూలి మన కవమానంబు దెచ్చిరి. కాకున్న కురువీరులు పాండవులకోడికా, యిన్నిదినంబులు రణంబుసల్పుట? నేఁడు దేవేంద్రాదులు గావ నడ్డైన, నడలక, పార్థుని రూపుమాపి కురురాజుఋణంబుఁ దీర్చెద.

శ—(నవ్వి) అంగరాజా ! ఏమియీప్రలాపము ? శూరులందుకార్యశూరులనియు, వాగ్శూరులనియు నిరుదెఱంగులుందురు. నీవీరెండవజాతిలోఁ జేరినట్లున్నది. కానిచో పార్థునిజయింపఁ దలచిననీకీవ్యర్థభాషణంబులేల ? పార్థునిపరాక్రమము లోక మెఱుంగదా ! నీపోడిమి యింతకుమున్నె తేటపడదా ? ఏటి కీకోఱమాలిన యాత్మప్రశంస ?

సీ. రాత్రిమైఁదాఁకి క్రూరతఁబోరి మగఁటిమి
వాసినయంగారవర్ణుకంటె

ఘోషయాత్రావిధిఁ గురురాజుచెఱవట్టి
మానమేదిన చిత్రసేనుకంటె
ఖాండవోద్యానంబు, గావనేరక సిగ్గు
పడి, చన్న, నిర్జరప్రభునికంటె
క్రీడాకిరాతుఁడై క్రోడంబునకుఁ గాఁగ
బెనచి చిక్కిన త్రిలోచనునికంటె
గీ. నెక్కుఁడైన వీరుఁ డే నర్జునునితోడఁ
బోడుతు నోడుతుననినఁ బోలుఁగాక
వినుము సూతతనయ ! మనబోటు లాతనిఁ
జెరుతుమనుట నోరు చేటుగాదె.

పార్థునంతదూర మేల పోయెదవు ? పార్థునికుమారుఁ డభిమన్యుఁడే, మిమ్ము పద్మవ్యూహాంతరంబునఁ బడఁగొట్టి, తలలుగొట్ట సమకట్టఁడే ! మీమీసతులమంగళసూత్రప్రభావంబుల నప్పటి కెటులో బ్రదికి బయటఁ బడితిరి.

క—శల్యా ! ఏటి కీరీతి మమ్ము వెఱపింపఁజూచెదవు ? నీ వెన్నిమాటలు చెప్పిన నే వెఱచువాఁడనుగాను. నాశక్తి పరిశీలింపఁ గోరి నీవిట్లనుచుందువు; దానికేమి ? నాశక్తి మాటలతోఁ గాదు. ఇంకొకనిముసమున ప్రచండభండనాంతరమునఁ జూచెదవు గాక !

శ—కర్ణా ! ఇవి రిత్తపలుకులుగావు.

గీ. అర్జునప్రతాపానలమార్పఁ గోరి
దగ్ధమగుదువుసుమ్ము రాధాకుమార !
కాంతిభాసితోజ్వల దీపకళికఁ గాంచి
మిడిసిపడి కూలి కాలెడుమిడుతవోలె.

క—(అనాకర్ణితముగ) నీతోడనేమి ? ఓహో ! సైనికులారా ! ఈనాప్రతిజ్ఞను మీరందఱును వినుఁడు.

గీ. జగతి నిప్పు డపార్థకృష్ణంబుసేయ
కర్ణుఁడను వచ్చినాఁడ ! సంగ్రామమునకు
మానితంబగు నీకురుసేనలోన
నెచటనుండెనో యాపార్థకృష్ణయుగము
వారిఁ గాన్పింపఁ జేసినవీరవరుల
కేది వలయునో కోరిన నిచ్చువాఁడ.
గజతురగరథాశ్వంబులో, కాంచనములో
భూమిదానంబులో ? కాక పుణ్యసతులో.

శ—కర్ణా! నిలుపుము నీవీరప్రశంస! పార్థకృష్ణుల నీకొక్కరు చూపనేల ? వారలే నిన్ను వెదకుచు నిందు రాఁగలరు. అందులకై యిట్టి రిత్తదానములు సేయనేల ? అట్లు సేయు నపాత్రదానంబులు పరిహాసపాత్రంబులని యెఱుంగుము. అదిగాక రాధాకుమారా !

గీ. కొలఁది యెఱుఁగక కృష్ణుల కలనఁ గెలుతు
ననుచు శుష్కప్రియంబుల నాడెదీవు
కంటివే యెపాలంబునఁ గాని, నక్క
సింగమును గెల్చెనను కథ యంగరాజ.

క—ఆఁ! ఏమంటివి? వృద్ధుఁడగుపార్థుని సింగంబుగను, నన్ను నక్కగను బోల్చి యుద్ధేచ్ఛముఁగఁ బ్రలాపించినందులకు నామిత్రుఁడగు సుయోధనుని మొగంబుఁ జూచి యూరకుంటిని గాని నీపాపంపు నాలుక, యీవఱకే వేయిచీలికలు గావింపకుంటినా ? శూరధర్మంబుల నెఱుంగని పిఱికిపందవగుటచే నిట్లు కారులు ప్రేలుచుంటివి ? నీయున్మత్తపైశాచికప్రలాపంబులను నేఁడే యంతమునందించి యుందును. నాధైర్యంబు సెటఁ గలుప—నిరుత్సాహకరవాక్యంబులాడు నీవు పయోముఖవిషకుంభమవు —అయినను, సుయోధనా దేశంబున నిసారథ్యంబు నాకు దప్పదయ్యె. నీకు సమ్మతము కాదేని నారథంబు

తొలఁగి చనుము రథము సయితము నేనే నడుపుకొనియెద. నీ విట్టి బుద్ధులు నాకుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

శ—మదహంకారదుర్గుణవిధేయా! రాధేయా ! నాపలుకులకుఁ గినిసి—నీవు చేయఁదగినది తుదకు రోదనమే ! నాబుద్ధులు నీకిప్పు డేల రుచించును ? నే నిప్పుడు నీ కీబుద్ధులు చెప్పనేల ? అర్జునుఁడు గాండీవగుణనిక్వాణంబు సెలంగ గదిసి—నీశరీరమున, నక్షయంబులగు దన తూణీరంబులు నిగుడఁ జేసియే—నిను బుద్ధిమంతుం యును.

ఆ. ఏను ధార్తరాష్ట్ర హితమాచరించుట
కై పెనంగి చెవుల కప్రియంబు
లైన నిన్నిమాటలాడితి నాబుద్ధి
విని దురాగ్రహంబు విడువవలయు.

క— శల్యా ! శల్యంబులనాటుపోటుమాటలు గాటనేయుచు, మృషోపచారవాక్యంబు లేల ? నీకపటంబు నేనెఱుంగనివాఁడ ననితలంచితివో ! కృష్ణపార్థులగరుడకపిధ్వజంబులు బెండుమానిసులకు భీషణంబులు నాకుఁ బరితోషణంబులు వేవురుగోవిందులు పదివేవురు పార్థులు బన్నినం బోరెద ! నీవుమహాయుద్ధకోవిదుండవు గామిం జేసి, వెఱచఱచికారులరచెదవు మఱియు నక్కసిపక్షపాతంబున ప్రేలెదవో యెఱుంగను.

శ—కర్ణా ! హితచింతకులగువారిమాట తిరస్కరించి యకారణాగ్రహంబు బూనుట వినాశదాయకమని యెఱుంగుము. అదిగాక నేను నీ కింకను హంసకాకీయోపాఖ్యానాదికథ లనేకములు బోధింపవలసియున్నది. కానిమ్ము. నీగతికి నే నేమిచేయుదును, చెట్టు చెడునాటికిఁ గుక్కమూతిపిందెలు పుట్టుట సహజమేకదా ! అదిగో ! చూడుము. మనకభిముఖమై వచ్చుచున్నయారథము శమనునందనుని దిగాఁదోచుచున్నది.

క—ఏమీ? నేడు శమననందనుఁడు నాకభిముఖుఁడై రాద లంచెనా శల్యా! ఆలసింపక రథము నాతనికెదురుగాఁ దోలుము ఆతనితో రణక్రీడ సల్పుదును.

శ—అటులే చేయుదును.

(ధర్మరాజు ప్ర.)

ధ—ఓరికర్ణా! ఎందుబోయెదవు? నిలువుము. భార్గవుని వరంబు నీకెట్లు నేఁ డుపకరించునో చూచెదఁగాక!

క—కౌంతేయాగ్రజ! నిన్ను మోసంబున గెలుచుటకు నేను శకునింగాను. పరాక్రమైకజీవనుండనగు కర్ణుఁడ! నాభార్గవవరంబు మరల్ప నీతరంబుగాదు. వృథాప్రగల్భంబులు మాని పటకుటీరంబునకు మరలుము.

ధ—ఓరీ! సూతకులాధమా! గృహంబునకు మరల నేను నీవలె పిఱికిపందను కాను.

ఆ. కయ్యమునకు జంకి గాంగేయు డనిఁ గూలు
దనుక శరముఁ దాల్పననుచు మూల
దాగినట్టి మేటిదర్పోద్ధతుండవు
లజ్జ వలదె? కారుల న్వచింప.

క—శమననందనా! రణంబునకు జంకియే నే నప్పుడు సత్త్ర సన్యాసంబు|సలిపితినో పంతంబునకే నిలచితినో యూహించినవారలకు విశదంబగు. దానికేమి? నీశౌర్యమునకు నీ విటులు సన్నాడదగినది కాదుఁ ఏమంటివా?

చ. మగఁటిమి లేకజూదమున మాకు భయంపడి యే, సభ్రాతృకం
బుగ గహనస్థలంబులకుఁ బోయి త్రయోదశవత్సరంబు ల
త్యగణితబాధలంబడినయాహవభోహాలు లైనపాండవుల్
జగతిని లాతివారిబలసంపదఁ గాంచి హసింపఁజెల్లునే?

ధ—ఓజ్ఞానహీనుఁడా! మాధర్మప్రవర్తనంబు తుద కిట్లు నీ

కర్థమయ్యెనే? ధర్మపాశబద్ధులమై మే మట్లు త్రయోదశవర్షనిబద్ధం బగు దీక్షకుఁ గట్టువడి సహోదరులతో నిడుమలంగుడువవలసివచ్చె గాని మీవలె కపటదురోదరఖేలనలోలురై దుకుద్యోగమే జీవనముగా గలిగిన కపటశీలురము గాము. అదిగాక కురుపాండవవంశనాశనం బింత పట్టు నీవలనఁగదా సంఘటిల్లె! పాపీ చిరాయువనున ట్లింతదనుక నందఱ యాయువులు బోసికొని నీవొక్కఁడవు జీవించి యింత జేసితివి. తొలుదొలుత నీవే నశించినచో నీపెనుముప్పునకు హేతువు లేకుండునుగదా!

ఆ. అంగరాజ నని యహంకృతిచే నన్న
దమ్ములకునుపగలు దాపినావు
ఇంతఘోరమునకు నీవె మూలంబవు
భరతకులము నీదుపాలఁ బడియె.

శ—ధర్మజా! కర్ణుఁ డింతవఱకు వాచాశూరత జూపెను. ఇఁక బాహుశూరతయేమో తెలియఁదగియున్నది. కర్ణా! ఎంతకాల మిట్లుశమనసూనునితో వివాదపడియెదవు? ఇది సమరభూమి కావున మనబోటివారికి చలోక్తులతో కాలవిళంబనమొనర్చుట నీతికాదు.

క—శల్యా! నాతలంపునదియే! పాండునందనా! ఇఁక మనకు వివాదముతోఁ బనిలేదు. సంగ్రామమునకురమ్ము.

ధ—సిద్ధముగ నున్నాను.

(ఇరువురు యుద్ధముచేయగా ధర్మరాజు మూర్ఛిల్లును.)

క—ఈతఁడు మూర్ఛాగతుండయ్యె! ఇఁక మన మీతనిఁ జేయదగినది లేదు. రథమును వేఱొకయెడకుఁ దోలుము.

శ—కర్ణా! అదె చూడుము. రథ మావంకకు మరలింతునా?

ఉ. అల్లదె! యర్జునధ్వజవిహారము గానఁగనయ్యెడుం గపీం
ద్రోల్లసనంబునన్ మెఱసి యుద్భటులైనత్రిగర్తు లేపుశో
భిల్లఁగ వారి యన్నరుని బెట్టుఁగ దాకి రతండు సంపశె
న్వెల్లినిగుడ్చి ముంచె నిడ నిఁగి గుణధ్వని వ్రోఁగవారలన్.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[సూతుఁడు పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

మహాప్రభూ! మహాప్రభూ! కటకటా! ఇం కెక్కడి మహాప్రభువు దారుణరణాంతరంబునఁ గూలినయాయన కెట్టియపాయంబును రాక మున్ను రణభూమిం దొలఁగింపవలయు. రథంబును, నశ్వంబులును, కేతనంబును భగ్నంబులయ్యె. చేయఁదగినమార్గ మేమియు గాన్పింపదయ్యె. నేఁ డీకర్ణునిపరాక్రమ మాలోకింప జగద్విలయ మొనరించు వైఖరి దోఁచుచున్నది. (దూరముగాఁ జూచి) అదిగో! సహదేవ కుమారుఁ డిటులనే వచ్చుచున్నవాఁడు. అతని రథంబున నీయనం గొని శిబిరంబుల కరుగుటే శ్రేయము.

[సహదేవుఁడు ప్రవేశించును.]

సహ—సూతుఁడా! పెద్దన్నగా రెక్కడ?

సార—మహాప్రభూ! పాలికలనసాజ్ఞారహితులై యీదెసఁ బడియున్నవారు.

సహ—అపాయము లేదుగద?

సార—కృష్ణకరుణావిశేషమున నిప్పటికి లేదు.

సహ—శిబిరంబున కరుగుదము. జాగ్రత్తగాఁ బట్టుకొమ్ము. ఆవల రథముఁ గలదు.

సార—చిత్తము.

౭వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు]

కృ—పార్థా! నేఁడు మీపెద్దన్న రణమున కరిగెను. కర్ణునితో సంగ్రామ మొనరించుచుం[illegible]ని యింటాకటి సైనికకోలాహలమువలన సూచింపఁబడియె. కర్ణుఁ డీదెస కొంటరిగ నరుదెంచుచున్న

వాఁడు. దీనిం బరికించి చూడ మీయన్నగారి కేదియో యపాయము కలిగెనని నేఁ దలంతును. ఇప్పుడు సంగ్రామమధ్యమున కరుగుట శ్రేయమో—పటకుటీరంబులకరుగుట శ్రేయమో—చింతింపుము.

అ—బావా! సోదరునిస్థితి యెటులున్నదో కాని—కర్ణుని తేజంబు నేఁ డనివార్యమై యున్నది. ఆతనియెడ నీసునంజని మన మపాయముఁ దెచ్చుకొనవలదు. చచ్చినవెనుక సాధించున దేమున్నది? జయార్థియగువాఁ డుపాయంబున మెలంగవలయును. కావున రథంబును పటకుటీరంబులకు మరలనిమ్ము.

గీ. "పటపగటింటిసూర్యునిపగిది కర్ణు
డుగ్రమూర్తియై వెలుఁగుచు నున్నవాఁడు
మనరథం బిప్డు మాధవ మరలనిమ్ము
బ్రదికియుండినఁ దినవచ్చు బలుసుకూర."

కృ—ఇప్పటి కింతకన్న క్షేమోపాయము లేదు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

౮వ దృశ్యము—ప్రదేశము—పాండవశిబిరము.

(శరబాధచేతదొరలు ధర్మరాజు—పాదములకడ సహదేవుడు ప్ర)

ధ—(తనలో) ఎన్నిసారులు నాచేఁజిక్కలేదు! ఎన్నిసారులు నిరపాయులుగఁ జేసి విడువలేదు. ఊఁ! అందులకే నేఁడు నన్ను ప్రాణములతో విడిచినాఁడని సమర్థించుకొందమా! ఎందులకు? నిరర్థకములగు ప్రాణములు? మానము పోయెనే! ఈప్రాణము లీనరకబాధ ననుభవించుటకుగదా శరీరమును విడువకున్నవి! భగభగమండుచున్నవి. ఉద్రేకమున వ్రణపట్టికలు చెదరి రక్తస్రావ మగుచున్నదే! ఉస్—అబ్బా! ఈశయ్యయందు చీమలు ప్రాకుచున్నట్లున్నవి! సహదేవా!

స—ఇచ్చటనే యున్నాను.

ధ—వీవన—వీవన—

స—చిత్తము (విసరుచున్నాఁడు.)

ధ—గాలిఁ వీచునప్పుడు ప్రజ్వరిల్లు మంటవలెనే నీ వీవన గాలిచే నాశరీరము మరింత మండుచున్న దేమి ? తమ్ముఁడా ! ఆవీవన నొకమూలనుంచి ద్వారమువఱకరిగి చూడుము. కర్ణునిజంపి చిన్నన్న వచ్చుచున్నాఁడేమో!

స—అలికిడి లేదు.

ధ—లేదా ! పాప మాపాడుకర్ణునితో తమ్మున కెంతఘోర రణమగుచున్నదో; అయినను కృష్ణుఁడు దగ్గరనే యుండునుగదా ! చూఁడు సహదేవా—భీమన్న యేఁడీ

స—యుద్ధమునందే యున్నాఁడు.

ధ—సరి. ఈసారి భయములేదు. కర్ణునిరూపుమాసినదనన మాటయే— ఆద్వారమున నాధ్వని యేమి ?

స—ద్వారపాలకుఁడు—

ధ—పార్థుఁడుకాఁడా ?

స—కాఁడు.

ధ—అటులైన పార్థవిజయధ్వానముగాని కర్ణమరణకోలాహలముఁగాని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారేమో విను.

స—ఇంకను లేదు.

ధ—ఇంకను లేదా ! మఱియింకెప్పుడు ? కర్ణునిచావున కింకను నాలస్యమా ! నాశరీరమునందలిబాధ తీరకముందే వానిచావుమాట విందునను కొంటినిసుమా ! అర్జునున కేమిమాంద్యము ?

స—ఈపాటికి వచ్చుచుందురు.

ధ—నాకన్నులు మూఁతలుపడుచున్నవి. వేదనముగనున్నది. అర్జునుఁడురా వేగమే నిద్రాభంగమని తలంపక నన్ను లేపుము.

స—చిత్తము.

ధ—(కన్నులుమూసి కొంతవడిదొరలి లేచి) నాకెక్కడి నిద్ర ? కర్ణుఁడు. కర్ణుఁడు. కర్ణునిచావుచూడవలయు. నేనిద్రింపవలయు. కూర్కురాకున్నదిగదా? కన్నులు తెఱచినకర్ణుఁడు—కన్నులుమూసిన కర్ణుఁడు—(కన్నులుమూయును)

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

కృ—పార్థా ! మనమనుకొన్నంతయయినది. చూచితివా ! మీపెద్దన్న వ్యాధిశయ్య—

అ—అయ్యయ్యో ! శరీర మెల్ల వ్రణములై బాధపడుచున్నటు లున్నాఁడు. (దగ్గరకేగుదురు.)

స—మహారాజా ! చిన్నన్నవచ్చినాఁడు.

ధ—ఆఁ ! ఆఁ!! వచ్చినాఁడా ! ఏఁడీ? నాయనా! విజయుండవగు నిన్నుఁజూచుటకే తల్లడిల్లుచుంటినిసుమా ! (కౌఁగిలించుకొనును)

అ—మీశరీరము వ్రణపీడితమై యున్నటులున్నది. బాధతగ్గ లేదా ? అయ్యయ్యో ! తమరేల రణమునకరిగితిరి !

ధ—నాబాధమాటకేమి ? కర్ణునిసంహరించివచ్చిన నిన్నుఁజూడఁగనే నాయలమటయంతయుఁదీరినది. ఈయానందమున—చూడు— నాకన్నులవెంట నానందబాష్పము లెట్లుకారుచున్నవో ! అవమానమనునది యెఱుఁగనినన్నిట్లు దుర్భరశరబాధాసహితునిఁజేసివిడిచిన కర్ణపిశాచమిప్పుడుగదా భారతమును వదలిపోయెను !

అ—అబ్బా ! పాడుకర్ణుఁడు తమ్మెంతబాధపెట్టెను ?

ధ—ఇప్పుడు నాకేమియు బాధలేదు. కర్ణుని నీవు చంపితివను నానందమే నాకుచాలు. తమ్ముఁడా ! ఆక్రూరుఁడు నాఁడు ద్రౌపదిం బరిభవించినసభలో కూసినకారుకూతలకుఁ దగినఫల మనుభవించెను గదా ! పాపము వాఁడు సేవకమాత్రుఁడుగాన నట్లాడెనుసుమా ! పార్థా !

ఆ. కలన నెట్లు నీవు కర్ణుని వధియించి,
కౌరవేశుమనసు కలఁతపఱచి
నీప్రతిజ్ఞ నేఁడు నిండించుకొంటివా
విధముఁ దెలుపు చెవులవిందుఁ గాఁగ.

అ—సోదరా! మీ రింక తల్లడిల్లవలదు. ఆరాధాసుతుండు మరణించెనే యని నమ్మకుఁడు. సంశప్తకసేనలతో నేఁ బోరుతఱి నశ్వత్థామవచ్చి నన్నుఁ గవిసె. అందుచేనప్పటికి కర్ణుఁడు నాపాలఁబడక దక్కెనుగాని యిప్పు డాపాపి బ్రిదికిపోఁగలఁడా.

గీ. పంపు మిప్పుడె నేఁ జని పరమపాపి
యైనకర్ణుని వధియించి యసితలమునఁ
దచ్ఛిరంబును నీదుపాదముల చెంత
నిలుపకుండిన నీయాన కృష్ణునాన.

ధ—(తెల్లవోయి) అట్లయిన కర్ణుని నీవింకను చంపనేలేదా?

అ—ఇప్పటికి చంపలేదు. ఇఁక చంపనున్నాను. అందులకే మీయనుజ్ఞ వేఁడ వచ్చితిని!

ధ—ఓయసమర్థుఁడా! శత్రునిజంపివచ్చుటకునాయాజ్ఞ యెందులకు? శల్యంబులనాటిననాపరాభవముఁదీర్ప నీవు దిక్కైతివని నేదలంచినందులకుగదా నీ కింతయుదాసీనత గలిగెను, రణమునవీరుఁడు జయింపవలయు. చావవలయు. కాని యిట్లుపాఱివచ్చిననా కింతకన్న సన్మానమేలజరుగు?

అ—అన్నయ్యా! నాతప్పుమన్నింపుడు! ఇప్పుడే చని కర్ణుని వధించివచ్చెదను.

ధ—నేనే. యోడితిననుమాటయేమి? నేటికి నీవును కర్ణున కోడితివనినమాటయే! భీమనకులసహదేవు లంతకుమున్నే యోడిరి. మనతోఁ జేరినకతమున కృష్ణుఁడు సయితమోడెను, ఇట్టినిరర్థకులమగు

మనకు రణమేల? రాజ్యమేల? విజయమేల? అందఱమునడవులకుఁ జని తపసులమైయుందము.

అ—అంతమాట లేలయాడవలెను?

ధ—శౌర్యము లేనప్పుడు మాటలకేమికొదువ? తపసులమగుట హీనతగనున్నదా? కర్ణునిచెప్పుదెబ్బలకభిమానములేదా? ఇంతకన్న కురురాజుకాళ్ళుపట్టుకొనిన మనకాతఁడు కారుపిండంబులు వండించిపెట్టఁగలఁడే!

కృ—బావగారూ! శాంతింపుఁడని ప్రార్థించెనుగదా! శాంతి నందఁగూడదా! తీవరించినవ్రణబాధచే నుదయించినకోపమును పార్థునిపైఁ జూపఁదగునా?

ధ—కృష్ణా! ఇది వ్రణబాధోద్రేకమా! కర్ణునిఁజంపనందులకుఁ గలిగినలజ్జాభరము కాదా! పాండవులతోపాటు నీకును లజ్జాకారణమేసుమా! ఈవాచాశూరుని ప్రగల్భంబులు తొలుత గుర్తింపనైతిని. ఇట్టి పురుషాకారము దాల్చిన యాఁడువాని నెఱుంగలేక రణమునకు సిద్ధమై యవమానంబునకు పాలైతి ఓరివ్యర్థ! పార్థ!!

ఆ. కర్ణు నని వధింపఁ గలనంచుఁ గొఱమాలి
పట్టిప్రతిన లెన్నొ యాచరించి,
తుదకు రిపులనడుమఁ ద్రోసితి గోత్రిలో
నన్ను, లోకమెల్ల నవ్వకొఱకు.

అ—ఎందులకీనిష్ఠురవాదము చేసెదరు?

ధ—నిష్ఠురమా నావాదము? నీకార్యము నిష్ఠురముగాదా? దేవతలిచ్చిన తేరును నశ్వములునుఁ గలవఁట! కపికేతనమఁట! తాటియంతవిల్లు గాండీవము గలదఁట! హరిసారథ్యమఁట! ఛీ నీపౌరుషము ఇంకనుకర్ణునకోడిగావలయునా? నాపాలిభాగ్యముచే కుఱ్ఱలు ఘటోత్కచాభిమన్యులు చచ్చిరిగాని వారు బ్రిదికియున్న నిట్లుచేయుదురా?

నన్ను పరిభవాగ్నిచేఁ గాల్చి చంపుటకు వారు నీవలె పిఱికిపందలుగారు సుమా ?

ఉ. పాండవమధ్యముండ ననుపౌరుషమేమిటి కింక నీకు నీ
దండ నెయున్న చక్రిని రథంబుననుండఁగ వేఁడి, తత్కశా
దండము కేలఁదాల్చి యరుదారఁగ సారథివై మెలంగి నీ
గాండవమిచ్చినట్టి హరికి, కర్ణునిఁ గిర్ణుని మన్ను సేయఁడే.

అ—(కోపముతో లేచి) సహదేవా ! నాకరవాలమేది ? నా కరవాలమేది ?

కృ—కర్ణుని జంపఁదలఁచి చనుచుంటివి గావలయు! నేను నావలదా ! గాండీవముంగొనుము. కరవాలమేల ?

అ—కర్ణునిఁ గాదు. ఈధర్మజుని జంపెదను.

కృ—ఆఁ ! ఆఁ !!—మతి చెదరెనా ?

అ—నాకు మతిచెదరలేదు. మతిచెదరిన యీయమకుమారుని యమపురి కంపెద.

కృ—అర్జునా ! ఏమనుచుంటివో తెలిసియే మాటాడుచుంటివా ! అపచారముసుమా యిది !

అ—అపచారమా ! కాదు.

గీ. ఇతరులకునీదుగాండీవ మిమ్మటంచుఁ
బలికినదురాత్ముశిరమునుఁ బగులవేయఁ
బ్రతినదాల్చితి; నది తీర్పవలయు నేఁడు
శాంతిలేదిఁక నీతని సంహరింతు.

కృ—ప్రతిజ్ఞలకేమి ? పగతునియెడగాని, ప్రతిజ్ఞ బంధువుల యెడలనా ? అట్టిప్రతిజ్ఞ సోదరునియెడ దీర్పకున్న హానిదోషముసంభవింపదు.

ధ—కృష్ణా ! వారింపకుకుము—వారింపకుము.

చ. కుటిలుఁడు వంశఘాతుకుఁడు కూరిమితమ్ముల దారుణాటవీ
తటులఁ ద్రియోదశాబ్దములు దారుణబాధలపాలుఁజేసి, నేఁ
డిటుల నరాతిబాణముల కేమియు సేయఁగలేని నాశిరం
బటమటలేక దూల్చి మనసార సుఖింతురుగాక పాండవుల్.

కృ—పార్థా ! వింటివా ? నీయన్నగారిమాటలు. ఆమహాత్ముని మనంబును పరితాపంబుపాలుసేయకుము.

అ—కృష్ణా ! నీ సానునయవాక్యంబులను గట్టిపెట్టుము. ఓవీరమ్మన్య ! శమనకుమార !

సీ. నిఖిలసంపదలోడి నీమూలమునఁగదా
పడఁతితో నగచాటు బడితి మేము
నిజదార నొకకూళ నీమూలమునఁగదా
మానభంగము సేయఁ బూనె నాఁడు
నిలువనీడ దొరంగి నీమూలమునఁగదా
కందమూలములతో గడపినాము
నిర్మలయశమేగి నీమూలమునఁగదా
జూదరులని మాకు వాదుగల్గె

గీ. తుదకు నీమూలముననె బంధువులచెంత,
రోసములుమాని దాస్యము జేసినాము
ఏకచక్రంబునను భిక్షమెత్తినాము
కలదె నీమూలమున మాకుఁ గలుగుమేలు.

ఇంతేకాదు: నీవు ధర్మమని, శాంతమని చేతగానితనమున మాగొంతుకలు కోసితివి. నేఁడును చేతగానితనముననే కర్ణునిచేఁ దెబ్బలు దిని వచ్చి మాకందఱకు తలవంపులు దెచ్చితివి.

గీ. సిగ్గుపడి చావ కిట్లిల్లుజేరినట్టి
పాఱుబోతును నినుగాంచి పాంసుర జా

భరతకులగౌరవము పాడువడియెననీ, శ
పించి పరలోకమున నె దుఃఖించు నేఁడు.

కృ—అర్జునా ! మీయన్నగారిని దూషించుచు నీవుమాత్రము భరతకులగౌరవ మేమి నిలిపితివి. కర్ణుని వధింప శక్తిలేక సోదరునితో దగవులాడుచుంటివి.

అర్జు—కృష్ణా ! ఏమి నీ తెలివితేటలు. నాకు కర్ణుని వధింప శక్తి లేదా ? కలదో లేదో నీ వెఱుఁగ వేమి ? ఈయుధిష్ఠిరుఁడు పలికినట్లే తెలివిమాలినపలుకు పలికితివి. నాకీకర్ణుఁడా లెక్క ? ఛీ ! ఎంతహీనఁపుమాట !

సీ. క్రీడాకిరాతుఁడై యోడి పాశుపతంబు
నర్పించినట్టి యాహరుఁడు సాక్షి
మత్ప్రతాపాగ్నిని మసియై నమసినట్టి
కాలకేయాదిరాక్షసులు సాక్షి
ఖాండవోద్యానంబుఁ గాల్చినప్పటి చకి
తుఁడుఁ డీల్పడిన శచీధవుఁడు సాక్షి
ధైర్యంబున నెదిర్చి, తాళక పాఱిన
శౌంఠుఁ డంగారపర్ణుండు సాక్షి
గీ. భళిరె యన ద్రౌపదీస్వయంవరమునాఁటి
ధరణిపాసాధ్య మత్స్యయంత్రంబు సాక్షి
అరయ నివిగాక నెన్ని సాక్ష్యములు లేవు
కర్ణునకు భీతిగల్గునే కంసవైరి.

కృ—పార్థా! బాగు బాగు. నీ కంతకంత కున్మాదము గల్గుచున్నటు లున్నది.

ధర్మ—కృష్ణా ! ఇది యున్మాద మెటులగును? నాయనా ! అర్జునా! అంతయు కడు సమంజసముగ జెప్పితివి. ఔను. నేనే పాఱుబోతును; నేనే పాపిని. నామూలమున నే మీ కింత చేటు గలిగెను.

గీ. భీరువును శక్తిహీనుఁడ ; పాఱుఁబోత
నైన, నావల్ల కలిగె మీ కపయశంబు
ధరణి గిరగిర దొరల నాశిరముఁ ద్రుంచి
సుఖమునందుఁడు ద్రుపదసుతయు మీరు.
ఇదిగో! చంపుము. చంపుము. ఊఁ! చంప వేమి ?

కృ—అర్జునా ! ఏమి యీకుటుంబకలహము ? ఏమి యీ మౌఢ్యము ?

ధ—ఛీ ! అసమర్థుఁడవగు నీ వేల నన్ను చంపుదువు? చావఁదగినకర్ణునే చంపలేకపోయితివి ! చంపఁదగిననన్ను చావఁగలవా ? కానిమ్ము, నేనే యాత్మవధంబున మీకుసుఖంబుగలిగించెదను. (పొడుచుకొనఁబోవును.)

కృ—(నివారించి ఆఁ ! ఆఁ ! యుధిష్ఠిరమహారాజా ! ఏమి యీపాపము !

అ—కృష్ణా ! వాసుదేవ !

ఆ. జనకునంతఘనుని నజాతశత్రువుని, జం
పఁగఁదలంచినాఁడ పాపమతిని,
ప్రతిన లేల ? నింక బ్రదుకఁగఁజాల, ఖ
డ్గమునఁ జచ్చి సుఖముఁ గాంచువాఁడ.

(పొడుచుకొనఁ బోవును.)

కృ—(పట్టుకొని) ఆహాహా ! ఏమి యీపాండవసోదరుల పరితాపము ! ఆత్మవధోద్యోగమున నింతటివీరులు భూతవర్తమాన భవిష్యత్కాలములం గలుగరు !

అ— బావా ! నన్ను వారింపకుము. ప్రతిజ్ఞాభంగమును నేనెట్లు సైరింతును ! పూజ్యుఁడగుసోదరుని వధించుటకన్న నేనే ప్రాణముక్తిఁ గాంచెదను.

కృ—నీప్రతిన కిప్పుడేమియు భంగము గలుగలేదు.

అ—గాండీవ మొరులకిమ్మని పలికినవాని వధింతుననిగదా నాప్రతిన.

కృ—ఔను.

అ—అట్లుపలికినది నాయన్నగారు ఈయనను నేను వధించినఁగదా నాప్రతిన నిలుచుట.

కృ—వెఱ్ఱివాఁడా! పరులఁదూషించుట వధించుటయే యని యెఱుఁగవా? నీ వీ యుధిష్ఠిరునిదూషించుట వధించుటయే యగునుకావున నీప్రతిజ్ఞ పరిపాలింపఁబడినది.

అ—ఐనను నామరణము తప్పదు.

కృ—మరల నేమిమునిగినది?

అర్జు—భ్రాతృవధం బాచరించిన ద్రోహి యాత్మవధంబున కర్హుఁడే కద!

కృష్ణు—ఎన్నఁడును లేని విపరీతవిధమున నేఁడు నిన్ను నీవు పొగడుకొంటివి. ఇంతకన్న నాత్మవధ మేమున్నది?

అర్జు—(కౌఁగలించుకొని) బావా! ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండ మాయన్నదమ్ములప్రాణములను నిలిపితివి! నీఋణంబు దీర్చుకొను టెట్టులు?

ధర్మ—ఇది మొదటిసారికాదు; కృష్ణకరుణావిశేషముననే, పాండవులు సజీవులై మనుచుండిరి.

అర్జు—(ధర్మరాజుపాదములంబడి)

చ. సలిపినవాఁడ నీకు నపచార మచింతితతీవ్రబుద్ధినై,
కలుషములాడినాఁడ; నినుఁగారులు ప్రేలితి బుద్ధిలేక నీ
యలమటనైన మానసమునందుఁ దలంపఁగలేకపోతి నీ
ఖలమతికోపముల్ గయిదికావవె సోదర దీనవత్సలా!!

ధర్మ—నాయనా! చిఱుతతనంబున నాడితివిగాని నీకు నాపై విరోధమేమి? లెమ్ము దుఃఖపడకుము. కర్ణవధాకర్ణనమునకై తొందరపడి నిన్ను నేననరానిమాటలంటిని. విశ్రాంతితీర్చుకొనియే రణమున కరిగి కర్ణుని వధింతువుగాని సుఖాసీనుఁడవుగమ్ము.

అర్జు—అన్నయా! ఇఁక విశ్రాంతి దీర్చుకొను టెక్కడిది! ఈకోపముచల్లారకుండఁగనే బావతోనరిగి భండనంబున కర్ణునివధించి వచ్చెదను. తమయాశీర్వచనంబునకై వేచితి.

ధర్మ—విజయుఁడవై వచ్చెదవుగాక! నాయనా! పోయి రమ్ము. ముకుందా! పార్థునిచే నెట్లురణమొనరింపఁజేసి మాటదక్కించెదవో!

కృ—నీధర్మమే మీకు రక్షాకవచము! పార్థా! రమ్ము

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

షష్ఠాంకము

దానవీరకర్ణ.

సప్తమాఙ్కము.

—:o:—

౧ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[రథస్థులగు కర్ణశల్యులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

శ—ఏమియును జ్ఞప్తికివచ్చుటలేదా ?

క—లేదు.

శ—జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని చూడుము.

క—ప్రయత్నించి విసువు నందితిని.

శ—నిన్నటివఱకు భార్గవశరవిద్యోపదేశము స్మృతియందున్నదని చెప్పితివే?

క—ఔను. నేఁడు రణమునఁ బ్రవేశించినతోడనే బుద్ధి మందగించినది. అన్నియు మఱపునకు వచ్చుచున్నవి.

శ—(వికటముగ నవ్వును.)

క—ఏటికి నవ్వెదవు ?. . .

శ—నీ తెలివితేమికి నవ్వెదను. నీగర్వమానసమునకు నవ్వెదను. నీప్రాప్తికి నవ్వెదను. భూసురులశాపము పనిచేయుదని, నిన్ను

గదా నాతోఁ జెప్పి బీరములుపలికితివి. భూసురశక్తి యిప్పుడైనఁ దలఁదట్టెనా ? ఇంకను గర్వించెదవా ?

క—పోనిమ్ము. పరశురామాస్త్రములే వలయు నవసరమేమి ? పార్థప్రాణహరణంబునకు నాభుజశక్తి చాలును.

శ—ఇంకను నీకు భుజశక్తియా? కర్ణా! మదమణఁగలేదా? చచ్చిన పిదపగాని యణఁగదేమో!

ఆ. కవచకుండలములు దివిజాధిపతిఁ జేరె
వ్యర్థమయ్యె శక్తిబాణ మటుల
భార్గవాస్త్రవిద్య భంగంబునందె నీ
బాహుశౌర్య మెట్లు ఫలితమౌను.

క—శక్తిబాణము చనినఁ జనుగాక! ఖాండవదహనకాలమున పార్థునిపైఁ బగఁబూని నాకడఁ జేరిన నాగాస్త్రమేమయ్యె ననుకొంటివి ?

శ—ఆకిరీటియెడల నదిమాత్రము వ్యర్థముగాదను నిర్ణయమేమి ?

క—వ్యర్థమగునని యెట్లు చెప్పఁగలవు?

శ—నీజీవితరహస్యమునుబట్టి—

క—శల్యుఁడా! ఇఁక చాలును. ఇదివఱకే కలఁగియున్న నామదిని సిపోటుమాటలచేఁ జెదరఁజేయకుము. బుద్ధిలేక నిన్ను నామిత్త్రుఁడు సారథిం జేసెను.

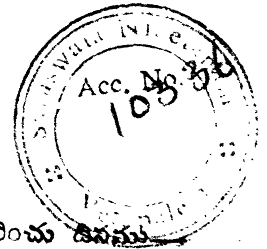
శ—పోనిమ్ము. నీప్రచారము నాకేల? ఈయొక్కమాట వినుము.

క—ఏది ?

శ—ఆదినము నేఁడేకదా !

క—ఏదినము ?

శ—అర్జునుఁడు నిన్ను సంహరించు దినము—

శ—దురాత్ముఁడా! నీప్రసంగము మానవుగా?

శ—ఆఁ! ఆఁ! దూషింపకుము—నేను నీవలె సూతుండను గాను—నేను సత్తముఁడగుక్షత్రియుఁడ—కన్నులు పోవును.

క—నాచావును నీ వెట్లు నిర్ణయించితివి.

శ—చూడుము. నేఁడు నీమనస్సే నీమరణము సమీపించినదని సాక్ష్యమిచ్చుటలేదా? అదిగాక—మనము పటకుటీరము వెలువడుటతోడనే—వితంతు వెదురఁగుటఁ జూడవా? మనశిబిరరక్షకుఁడు వ్రణపట్టికల కసి నూనెముంతను మన కభిముఖముగఁ దెచ్చుట యశుభమని నీవేల నిర్ణయింపవైతివి? రథమున నీవు కాలు మోపినంత నేనేను మరణసూచకంబుగ తుమ్మితినే! స్మృతికి రాలేదా? రథకేతనము చుట్టును గ్రద్దలు మూగెఁగదా! దానినైన గుఱుతింపవా?

క—నేనీదుర్నిమిత్తములకు భయపడెద ననుకొంటివా?

శ—అవును. సుయోధనుఁ డొసఁగిన సేనాధిపత్యముచే నొడలు మఱచిన నీకు దుర్నిమిత్తశంక యేల? ఈయుద్ధమున చావనైన జచ్చెదవు గాని—

క—చీవాట్లకు చింతకాయలు రాలునా? వెఱ్ఱివాఁడా! పలుమారులు నేను చత్తుననినీవు బెదరించిన నీపలుకులే వేదాక్షరములగుటకు నీవేమి వేదవ్యాసుఁడవా? చతుర్ముఖుఁడవా! నీయున్మాదము చాలించి రథమును సాగనిమ్ము.

శ—కానిమ్ము, నాకు నీమరణవిచారమేల? బంధుఁడవా! మిత్రుఁడవా? ఎందఱీభారతరణమున చావలేదు? అందఱికన్న నీయాధిక్యతయేమి! ఇదుగో! రథము దోలుచున్నాను.

క—చూడుము. అదిగో! కపిధ్వజము. అదిగో పాంచజన్యనాదము. అర్జునుని తేరు సమీపించినది. నీవు వడిగా నశ్వముల నదలింపుము.

[రథస్థులగు కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.]

అ—కర్ణా! భారతయుద్ధ మారంభమై నేటికి పదునైదుదినములైనది. మనయుభయులలో నెవ్వరో యొకరు మరణించిన నింతకష్టము లేదు; సైనికులందఱు రణమున మిగుల నలసియున్నారు. రణోత్సాహము సేనలందుతగ్గినది. ఈపృథ్వి యకర్ణమో యపార్థమో శీఘ్రముగ నిర్ణయింపఁబడుటమంచిది. నేఁడాపని నిర్వహింతమా!

క—అభ్యంతరమేమి? అటులేకానిమ్ము.

శ—కృష్ణా! పార్థసారథివగు నీయంతవాఁడనై నేను కర్ణసారథినైతిని.

కృ—నడుపవోయి నీశల్యసారథ్యము—కర్ణునిరథము, నడచినప్పుడుగదా నీవు నడుపఁగల్గుట?

శ—నడువక—దొంగయూబినిఁబడుమహిషమువలెభూమిలో దిగఁబడుననుకొంటివా?

కృ—ఏమో ఏవేళ కేదిరానున్నదో!

అ—కర్ణా!

మ. కురుసేనల్ వెఱఁగంద భీముఁడు రణక్షోణిన్ గదామాత్ర భీ
కరుఁడై నిన్ననె, దుస్ససేన ఘనవక్షస్థానముం జీల్చి మే
దురరక్తంబునుఁ ద్రావి; వానిశపథస్తోమం బరందీర్చె నీ
శిరముంద్రుంచిమదీయమౌ, శపథముం జెల్లింపఁగానొప్పదే?

క—ఓరీ! వాచాలా! ఈశపథముల కేమిలే?

గీ. దుస్ససేనునిఁ జంపి నెత్తురులుద్రావ
గదను రారాజు నూరుభగ్నంబుసేయ,
మీరు ప్రతినలుదాల్చిన తీరుగాఁగఁ
గలవుమాకుఁ బ్రతిజ్ఞలు; గర్వమేల?

శ. కర్ణా! మీరే, వంటయింట నీప్రతినలుదాల్చితిరి? ఎన్నఁడును మీప్రతినలను వినియుండమే?

కృ—నీప్రతినలతో మాకు నిమిత్తము లేదు ప్రతిజ్ఞాపరిపూర్తి క్రియలతోఁగాని, మాటలతోఁగాదు.

క—అట్లయిన శరచాపములు సిద్ధముగనున్నవి

కృ—అర్జునా! గాండీవమెక్కుపెట్టుము. ఎవరికో యొకరికి నేడు విజయప్రాప్తి కలుగవలయును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధముజేయుదురు.)

శ—కర్ణా! అర్జునప్రతాపము రథికుండవగు నీకేకాక, సారథినగు నాకును చవి జూపుచున్నది. నాటిప్రతాపవాక్యములు, శస్త్రవిద్యతోపాటు మఱపువచ్చెనా?

క—ఛీ! ఛీ! దుష్టుఁడా! నీమూలముననే నాకింతచేటు గల్గుచున్నది. మారాడక నోగలపై నుండుము. తొలఁగినఁ దొలఁగుము. సారథ్యమునుసయితము నేనెఱుఁగకపోలేదు.

శ—అయ్యయ్యో! నీకంత కష్టమేల? సారథ్యమునకు నేనుంటినిగాదా? రథమున కేదైన నపాయముగలిగినచో నీసహాయము గాని రథము తిన్నఁగా నున్నంతవఱకు సారథ్యశ్రమను నాయందే యుండనిమ్ము.

క—ఎటులో కానిమ్ము. పార్థా! చూచితివా యీనాగాస్త్రమును! ఖాండవవనమును నీవు దహించినప్పటి నాగకుమారుఁడీతఁడు. నీపైఁ బగఁబూని నన్నుఁజేరెను. దీనినుండి నేడు నీవుతప్పించుకొనలేవు.

శ—అర్జునా! వింటివా కర్ణుని బెదరింపులు. నీగుండె దడదడలాడుటలేదుగదా! పుట్టినప్పుడే నిన్ను చంపవలయునని కవచకుండలములతోఁ బుట్టెను. నిన్ను చంపవలయుననియే పరశురాముని కడ దొంగవేషమున విద్య నభ్యసించెను. నీమరణముకొఱకే యింద్రునికడ శక్తిని సంపాదించెను. ఈనాగాస్త్రము సయితము నీకొఱకే సంపాదించినాఁడు. పాప మిప్పుడీతని కిన్నిటిలో నిలచిన దీశస్త్రమొక్కటియే. కావుననే యీనాగాస్త్రమునం దీతనికి ప్రేమయధికము.

క—ఓరిపయోముఖవిషకుంభమా! నాప్రారబ్ధమున కేమందును? ప్రతికూలదైవమిట్టి దుర్మార్గుని నిన్ను నాకు సారథిగ నియమించెను. కర్ణశూలాయమానములగు నీమాటలకెంతశాంతి దాల్తమన్నను హృదయావేగము చల్లఁబడుటలేదు.

శ—ఆడలేక మద్దెలయోడననటులున్నది. ఓరిశూరమ్మన్నా! ఎందులకీవీరతోద్ఘాటనము! నిజముగ నీవు పార్థుని గెలువఁగలవనియే గర్వించుచుంటివా! పార్థునేమి నీవేమి గెలుచుటేమి! హే హే హే

క—సూతమాత్రుండవగు నీకేమి? ఇంత మిడిసిపాటేమి!

శ—సూతుఁడవు నీవానేనా? మతిమఱచి మాటలాడుచుంటివా కర్ణా! మతితప్పుకాలమారంభమయ్యెనా! నేను సూతుండనగు కర్మమేమి? నీకును నీరాజునకు సారథికిగతిలేక మాద్రాధిపుఁడనగు నేను దయఁదలఁచివచ్చితిని. ఒడలు తెలిసికొనుము.

క—ఛీ కల్మషమతీ! నీతో వివాదమేల! (శరముతొడుగుచు) అర్జునా! కాచుకొనుము. ఇదె నాగాస్త్రము.

కృ—పార్థా! త్వరపడు. త్వరపడు. శిరంబు గుఱినిదప్పించి క్రిందికి వంచుము.

అ—ఏల!

కృ—కారణ మడుగకుము. త్వరపడుము. ఇప్పుడువంచవలదు. శరము చాపవిముక్తముకానిమ్ము.

(కర్ణుఁడు నాగాస్త్రమువిడువగా కృష్ణార్జునులు తలలువంతురు నాగాస్త్రము గుఱి దప్పును. అర్జునుని కిరీటము భూమిదొరలును.)

శ—భళి భళీ కర్ణునిగురి! కంఠమునకుగొట్టుటకుమారు కిరీటమునకుఁ గొట్టితివేమి! నాగశరంబుసైతము నిష్ఫలంబైనటులేకదా! ఇంకేమాశవహింతువు! అర్జునుని పాదములంబడుము.

శ—ఛీ! దుర్మతీ! నోరుమూయుము. పార్థునిపాదముల నేను బడవలయునా! పార్థునిశిరము నాపాదములఁబడనున్నది. చూఁడు! నా నాగాస్త్రము మరల నెట్లువచ్చుచున్నదో!

కృ—ధనంజయా! ప్రమాదముసంభవింపనున్నది. నాగాస్త్రము మరలవచ్చుచున్నది. దీని నారునాగసంబు లేసివధింపుము.

(అర్జునుఁడు నాగాస్త్రమునుద్రుంచును.)

శ—కర్ణా! ఇప్పుడుచూచితివా! ఎవరిశిరంబు నేలదొరలినదో! నాగాస్త్రమేమైనది?

క—పార్థా! నాసర్వశక్తులు నిప్పుడు సమసినవి. నిస్సహాయుఁడనై యుంటిని. నీవు సర్వసాధన సంపత్తిగలవాఁడవు. ఐనను, నాజన్మమున కధైర్యము లేదు.

గీ. అనలశిఖలట్లుశాపము లాక్రమించి,
కుంచితునిఁజేసి, నిన్ను మాయించె, నైన
సమదరిపు దారుణంబు మత్సౌర్యకలన,
నిన్నువిడువదు ప్రాణంబు చన్నదనుక.

శ—కర్ణా! బీరంబు లేమిపలికెదవు? ఇటుచూఁడు. రథము కదలుట లేదు.

క—ఎందుచేత?

శ—రథచక్రము భూమిలోఁగ్రుంగినది!

క—(రథముదిగి) ఔరా! ఇదియునుసంభవించెనా! ఒక్క శాపమైన నన్ను విడువ లేదుసుమా శల్యా!

శ—ఇదేమిశాపము?

క—ఒకనాఁడొకె విప్రాంగనమ్మూలమున, నేతికొఱకై . . . . .

శ—ఓహో? అప్పుడు భూదేవి ప్రసాదించిన శాపమా!

క—ఔను. ఐనను నాశక్తికొలఁది చక్రము నెత్తెదను. నీవును రథావతరణము చేయుము.

శ—(దిగును.)

క—(చక్రము నెత్తుచు) ఔరా! ఏమిచిత్రము! రథచక్రము నెత్తినకొలఁదియు మరింతగ్రుంగుచున్నది. భూతలము,కులపర్వత కాననసముద్రసహితంబుగ నారంగుళంబులు పైకెగసినది! కటకటా! పరశురామ భార్గవాస్త్రంబౌ, ప్రతిభాసింపదయ్యె.జామదగ్న్య భూసుర భూదేవీ శాపంబులా, నమయమునకుఁ బనిసేయఁజొచ్చినవి.సర్పముఖ శరంబౌ గురిదప్పెను. కటకటా!

గీ. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన
చిత్తు లగువారిఁ బూని రక్షించుధర్మ
మందురదిబొంకుగావించె నతులధర్మ
శీలుననుధర్మమిపుడు రక్షింపదయ్యె.

అ—కర్ణా! ఎంతసేపు కాలయాపనము! రథమధిరోహింపుము రణముసలుపుము. మేమింక శాంతింపఁజాలము.

క—శల్యా! కొంచెము చక్రము లేచినది. ఇఁక రథమెక్కుము.

(ఇద్దరును రథమెక్కుదురు)

క—అర్జునా! ఇదె బ్రహ్మాస్త్రము. చూడు. (విడచును)

అ—ఇదె నా యైంద్రాస్త్రము విడిచితిని.

క—నీయైంద్రాస్త్రమును నాబ్రహ్మాస్త్రమే గెలిచినది. ఇప్పుడేమి చెప్పెదవు?

కృ—పార్థా! బ్రహ్మాస్త్రమునకు బ్రహ్మాస్త్రమే వదలవలయునని యెఱుంగవా?

అ—అవును. కర్ణా! ఇదిగో బ్రహ్మాస్త్రము చూడుము నీ బ్రహ్మాస్త్రమును వారించినది.

శ—కర్ణా! తిరిగిరథచక్రము నేఁగ్రుంగినది. (ఇరువురు దిగుదురు)

క—నాశరీరమున రక్తము విశేషముగఁగారుచున్నది. అయినను భయములేదు. శల్యా! ఈదక్షిణభుజబలంబున చక్రంబు నెత్తెదను. చూడుము (ఎత్తును)

కృ—పార్థా! కాలాతీతమగుచున్నది. రథచక్రము నేలఁగ్రుంగిన కర్ణుడింక మనతోఁ బోరుటేమి గెలుచుటేమి? ఇదేసమయము ఈదురాత్ముని భూమింగూలనేయుము.

అ—అయ్యో! శరముదాల్పనివాఁడుగదా!

కృ—ఏలసందేహము! రణమెల్ల ధర్మముననే జరిగెనా? ఈ ధర్మసందేహములకేమిలెమ్ము. దుస్సాధ్యశత్రువుఁడు చేఁజిక్కినప్పుడు ధర్మసూక్ష్మమునక్కఱలేదు.

క—ఆఁ! ఆఁ! తప్పుసుమాయిది. కృష్ణా! మీరురథస్థులు నేను భూమిస్థుఁడ. ఇంతవరకు సమయుద్ధచతురులనిపేరుగంటిరి. నేఁడీ యధర్మకార్యమువలన గలుగు దుష్కీర్తి కలకాలము నిలువఁగలదు. శాపపీడితుఁడనై రథచక్రము భూమిఁ గ్రుంగు నీదుష్కాలమున సధర్ముఁడగు పార్థునిఁ బ్రోత్సహించి నన్నుఁజంపఁ బాపపుబంధిఁ దోలుట నీకుఁ దగదు. ధర్మాధర్మ విచారణసేయుము. అసమర్థుఁడనుగాను. చక్రమును సరిఁజేసికొననిమ్ము, పిదపమనమనసామర్థ్యంబులు దెలియవచ్చును.

కృ—ఆఁ! ఏమి? కర్ణా! ధర్మాధర్మవిచారమా! నీనాలుకకింకను ధర్మమనుమాట నాడుటకధికారముగలదా?

సీ. గొంతియు నాదఱు కొడుకులు సుప్తులై
యుండంగ లక్కయిల్ మండఁజేసి
కపటంపుజూదంబు ఘటియించిధర్మాత్ముఁ
డగుధర్మసుతుసిరియపహరించి
యంతఁబోవక ద్రుపదాత్మజఁ దెచ్చి స
భాస్థలి నమ్మెయి భంగపఱచి

యమ్మహాత్ములఁ జంప నడవికిఘోషయా
త్రానిధినెపమున దాడివెట్టి
గీ. బాలునభిమన్యునొక్కని బహురథికుల
బనిచిచంపించె మీసుయోధనుఁడు దలఁపఁ
గానియిప్పాపముల కాదకర్త నీవ
యిన్నియెడలను నీపాడియెందుఁబోయె.

పార్థా! నీవాలసింపకుము. కౌరవులు మనయెడల గావించినయన్యాయములందిదియెన్నవపాలు! చంపవలయు— ఈతరుణమందే— ఈపాపి కర్ణునిఁ జంపవలయు.

క—(కోపముతో) ఓరీ! కపటదామోదరా! నీమూలముననే మాకింతచేటుగలిగెను. ముప్పుకాఁడవగు నీవు కురుపాండవుల నడుమ నీకలహంబులు పెంచకున్న నీసంగ్రామమునకుఁ గారణమే లేకుండునుగదా! విషోదరుండవై యెన్నెన్ని యధర్మకార్యములను పాపమనాయకులగు పాండురాజనందనులచేఁ జేయించితివి? లజ్జాభిమానవర్జితుండవై మరలధర్మముమాట నెత్తనేల? నీతల నామాటలకు నేలఁబడుటలేదా? కుటిలబుద్ధిచే చక్రంబుదాల్పనని తొలుతఁ బ్రతినఁబూని భీష్మునిఁ జంపయత్నించితివి. స్వేచ్ఛామరణంబుఁగల భీష్ముని శిఖండికారణమున నంపశయ్యాగతునిఁ జేసితివి. బొంకనుమాట యెఱుఁగని ధర్మజుని మోసగించి యశ్వత్థామ చచ్చెనని యనృతములాడించి ద్రోణునిదూలించితివి. విదురునింట విందుగుడిచి సంధిచెడఁ గొట్టితివి. పార్థుని రణమునుండి దూరముగ గొనిపోయి యభిమన్యుని నీవచంపించితివి. ప్రొద్దుగ్రుంకెనని యనృతమాడి సైంధవుని జంపించితివి. ఇప్పుడు రథచక్రము నేలగ్రుంగి నిరాయుధుఁడనై సంగరమునకు దొలంగిననన్ను ధర్మముగఁ జంపింపదలఁచితివి. ఛీ ఛీ! కపటశీలా! ఇంత మాత్రమున నీవు పరాక్రమశాలివైతివటరా! పాఱుబోతా! జరాసంధునిచే నెన్నిమారులు పరాజితుఁడవై పాఱిపోయితివో మఱిలేదా!

పుట్టిన దాదివిష్ణులీలలనుపేర గొల్లపడుచుల చేబట్టుచు వారియిండ్లలో ని పాలువెన్నలను మెసవుచు దుర్గుణంబులే పరిధానంబులుగ బ్రతికితివి. ఛీ నీపేరు దలంపఁగూడదు. నీతోడనేమి? పార్థా! నీవుధర్మశాలివి. క్షణకాలము శాంతింపుము.

అ—శాంతించుటకు వీలులేదు. నేలనుండియే బాణము వదలుము. నిన్నుఁ జంపుటకు నాశరంబు లాందోళనపడుచున్నవి.

(అశ్వత్థామ ప్రవేశించును.)

అశ్వ—కర్ణా! పాపము. భూసురశాపంబులు నిన్ను నేఁడు శౌర్యవిహీనునిగఁ జేసెనా? కాలమహిమ—కురురాజు నిన్నెంతగా నమ్మియుండెనో యంతయు నాశాభంగముఁ గలిగినది. పోనిమ్మిపుడు గతముఁ దలంపవలదు. నాహితము వినుము.

ఆ. కురుకులేశ్వరునకుఁ గూర్చెదువా రెవ
రైన సరియె, నిట్టి యాదనునందు
నోపినంత శక్తిఁ జూపింపవలయు, స
హాయ మాదు నీకు నాలమందు.

క—ఛీ! నీసహాయమా నేను గోరునది? ఎన్నఁడులేని బ్రాహ్మణసహాయము నిప్పు డపేక్షింతునని వచ్చితివా! నీవు రక్షించి ప్రాణముఁ గాపాడితివన్న గోడు నాకేమి?

అశ్వ—ఆఁ! నాగోడే నీకక్కఱలేదఁటరా! ఓరి బ్రాహ్మద్వేషీ! ఇట్టి స్వాహంభావమువలననే కదా నీవీదుర్గతికిఁ బాల్పడితివి. అంగరాజ్య మిచ్చిన కురురాజునకు నీ వేహితంబు సల్పితివి? దుశ్శాసనుని భీముఁడు ఱొమ్ము చీల్చి రక్తముఁ ద్రావుచుండ, దగ్గఱనుండి యూరక చూచుచుండిన యసమర్థుఁడవు కావా నీవు? నా సహాయమును నిరాకరించితివి. నిన్ను పార్థుఁడు నేఁడు బ్రదుకనిచ్చునా?

క—చచ్చిన నర్జునుని చేతఁ జత్తును గాని నీసహాయ మపేక్షింపను.

అశ్వ—తథాస్తు. (నిష్క్రమించును.)

కృ—పార్థా! ఈకర్ణుని సంహరింపుము. ఎంతతడవీకాలయాపనము?

క—కృష్ణా! మహాద్రోహమునకు నీవు పాల్పడుచుంటివి. ఈకలుషము నీవంశాంత మొనరించునని నమ్ముము, నీయధర్మమునకు నాయాత్మ మహాసంక్షోభము నొందుచున్నది. నాయుసురు నీకుఁ దగులక పోదు. అర్జునుఁడు నన్ను చంప వెనుకంజ వేయుచున్నవాఁడు. నీ దుర్బోధన మాతని మనస్సును విఱుచుచున్నది. (చక్రము నెత్తుచు) ఇదిగో చక్రము లేచినది. క్షణకాలము శాంతింపుము. పార్థుని గూపు మాపెదను.

కృ—చాలు చాలు. నీయుపన్యాసము. నేనధర్మకార్యములు చేయించి మిమ్ముహతమార్చితినని దూషించితివా? ధర్మాత్ములయిన కతమున యుధిష్ఠిరాదులు జయించి రాజ్యరమాలాలితులై ధరిత్రిఁ బరిపాలింతురు. అధర్మనిరతులైనందున—కౌరవులు నశింతురు. ఇందు నాకపట మేమున్నది. ఇదియంతయు మీస్వయంకృతాపరాధము.

క—ఆఁ! దుర్యోధనాదు లధర్మనిరతులను వాక్యపిశాచమింకను నిన్ను వదలదయ్యెఁగా! ఓరి కపటతంత్రవిశారదా! కౌరవపాండవులందెవ్వఁరు ధర్మాత్ములు?

కృ—నీకింకను సందేహమా! భూజనంబుల నడిగిచూడుము యుధిష్ఠిరాదులు ధర్మవాదులని యెట్లువాదింపగలరో!

క—నీవంటి దుష్టమానసు లందందు జేరి కౌరవులుదుష్టులని చాటుటచే నమాయికులగు లోకులట్లుతలంచిరి. కానిచో నేతిబీరకాయయం దెంత నేయిఁగలదో ధర్మజునందంత ధర్మముగలదు. ఎక్కడిదా ధర్మము? అసలెవ్వఁడీధర్మరాజు? రాజ్యభాగంబునకై తగవులాడనీతనికేమధికారము?

కృ—ఆఁ! ఏమీ దుర్వాదము.

క—మర్యాదనూ! దుష్టగోపాలకా! ఇంకెంతకాలము నీమాటలచే లోకముం గట్టెదవు? నిరాధారమగు నీ దాయభాగవివాదముం దెచ్చిపెట్టినది నీవుగాదా ! ఇంక నిస్సహాయుండనగు నన్నెట్లును నీవు బ్రదుకనీయవు. చావనున్నాను. నా క్రోధము వెడలఁగ్రక్కియే చచ్చెదను.

కృ—దాయభాగవివాదము నిరాధారమా ?

క—కాదా? విస్సన్న చెప్పినది వేదమన్నట్లు నీవీకువాదమును ప్రపంచమున వ్యాపింపఁజేసితివి.

కృ—సజ్జనహితమునకై సజ్జనపాత్రత్వంబున నక్రమభాషణంబు లాడకుము.

క—ఆడెదనా! నీనోటనామాటలుసత్యములని యూడించెదనా

కృ—ఎట్లు ?

క—ఎట్లా ! కురువంశంబున నుదయించిన రాజ్యాధికారిధృతరాష్ట్రుడు. రాజ్యముధృతరాష్ట్రునిదిగాని పాండురాజుదిగాదు. ఒకవేళపాండురాజున కర్థరాజ్యమునగ వలయుననుకొన్నను వైద్యశాస్త్రము ననుసరించి పాండురోగికి రాజ్యాధికారము లేదే ! అటులే పాండురోగి కుమారులకును లేదు. అదిగాక పాండురాజెవ్వఁడు ? పాండవులెవ్వరు? కురురాజ్య మెక్కడవారికిరావలయు ! రంకులాడియగు కుంతియమునికొకని గాలికొకని ఇంద్రునకొకని గన్నంతనే యాకులటాసుతులకు కురుకులంబునబుట్టనివారికి రాజ్యమీయ వలయునా ? కృష్ణా ! మరియొకమాట రాజనీతివేత్తయగు దుర్యోధనుఁడు, పదుమూడేండ్లుపాండవులను ప్రవాసవాసులంజేసెను. పండ్రెండేండ్లు దాటినపిదపనేభూమిపైన నెవ్వనికైన నధికారముండునా ? కాలదోషము గలుగదా ! పదునాల్గవయేట కాలదోషముబట్టినరాజ్యము నడిగి పాండవులు తగవునకువచ్చుట కేవల మధర్మముకాదా ? తగుదుననిరాయ

బారముగలుపవచ్చిన నీవా ధర్మవేత్తవు ? ప్రపంచజ్ఞానములేని భూస్వామి నడిగి చూడుఁడు. ఇది యన్యాయమని పలుకును. పెద్దవాఁడగు ధృతరాష్ట్రుఁడు బ్రదికియుండఁగా నాతనికుమారులు రాజ్యమేలఁదగరఁట ! అధర్మవాదులఁట—ఎవరికో కుంతిఁగన్న యనామకులు—పేరునకు తండ్రియై చచ్చిన పాండురాజపుత్త్రులకు దాయభాగమఁట! వెఱ్ఱిగొల్లఁడవగు నీకు రాజకీయ మేమి తెలియును ? ఛీ ! ఛీ !—నీవు గదా యీకల్లోలమునకు హేతువు ?

కృ—అర్జునా ! వీని ప్రేలాపనము నీశరములచేతనే కాని నామాటలచేఁ దీరదు. త్వరపడుము.

క—రథచక్రము తిరిగి క్రుంగినది. ఉండుము. చక్రమునుసరి జేసి నేనును రథము నెక్కెదను.

కృ—కాలవిళంబమునకు వీలులేదు. పార్థా! చూచెదవేమి?

అ—ఇదిగో ! బాణమును వదలుచున్నాను. (విడచును.)

క—ఛీ! అధర్మనిరతులారా! మీరు మర్యాద నతిక్రమించి ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇంక నయభాషణముల కెడములేదు.రథమును విడిచితిని. భూతలముననే యుద్ధము చేయుదును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధముచేయఁగా కర్ణుఁడు భూమిపై బడును. తెరవ్రాలును.)

౨వ దృశ్యము.

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

అ—కృష్ణా ! నీకీవిచారమేల ?

కృ—కర్ణుని పలుకులే కారణము.

అ—ఏమి నీనిర్హేతుకవిషాదము! దుష్టుఁడగు నాతని ప్రేలాపనములకు నీవిట్లు చింతిలనేల ?

కృ—పార్థా! తప్పు—తప్పు—కర్ణుఁడు దుష్టుఁడని పలుక వలదు. అతఁడు మరణకాలమున నాడినమాటలన్నియును వేదాక్షరములని నమ్ముము—ఆతఁ డాత్మగౌరవమునుఁ బోషించుకొనినమహాత్ముఁడు—మనబోటు లాధర్మాత్మునిముందు నిలువఁజాలము.

అ—అటులాడెదవేమి?

కృ—నిజమే పలికితిని. నన్నాతఁ డాడినమాటలకు తలయెత్త నేరక సమయానుకూలధైర్యముం జూపితిని,

అ—అంత ధర్మాత్ముఁడని నీవు పలికితివి. అట్టివానిని ధర్మదేవత యేల రక్షింపఁదయ్యెను.

కృ—ధర్మమా! రక్షింపకుండుటకు మనశౌర్యము కారణము గాదు, కర్ణుఁడు పాపము పలుశాపంబులచే నశించెను.

క. "నరవర! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుండు నీల్గె నార్వురిచేతన్."

ఇవిగాక పరశురామశాపం బొక్కటి బలవత్తరంబై వీనినివెంటాడించె.

అ—కానిచో కర్ణుఁ డంతధర్మశీలుఁడా!

కృ—నీకు నిదర్శనము చూపవలయునా?

అ—చూడఁ గుతూహలముగ నున్నది.

కృ—కర్ణునిప్రాణము లింకనుఁ బోలేదు. మనము సాధురూపములఁ దాల్చి మఱల నొక్కమాఱు రణభూమి కరుగుదము రమ్ము.

అ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

మోక్షరంగము.

—:o:—

(శరబాధచే దొరలుకర్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

క—(బాధ నభినయించుచు) ఆనందమునకు సంతృప్తియే యవధి. తృప్తియే మానవజీవితనిక్షేపము. కావున డెందమా! తృప్తి వహింపుము. ఇంతే. ఇఁక నీజీవితమునకింతే. గెలిచెను. అన్యాయమో న్యాయమో నాప్రతిస్పర్ధి పార్థుఁడే గెలిచెను. కీర్తికాంతచే నేనును గెలిచితిని. కవచకుండలదానంబున నింద్రునిసయితము మెప్పించితిని. దానకర్ణుండనుకీర్తి వహించితిని. పాండవుల కేమిగలదు? కలకాల మీయన్యాయంబును భవిష్యజ్జనులువాకొందురు........ఓహో! సంధ్యాకాలము గాకున్నది. సంధ్యవేళగాని నాకు మరణములేదుగాఁబోలును. తండ్రీ! సూర్యభగవన్మూర్తీ! నీతనయునిమరణంబునకై నీ వెంతశీఘ్రముగ నస్తమించిన నంతమేలగును. శరబాధ భరింప నశక్యముగనున్నది........ ఔరా! పట్టపగలే జంబూకములు దరికివచ్చుచున్నవి, శవప్రాయుఁడనై పడియున్ననన్నాహరించుటకా! ఓసంగ్రామ సంచారభూతభేతాళసంతానములారా! మీరైనదయఁ దలఁచి నాజీవితశేషముం దీర్చివేయుఁడు శరీరబాధతోపాటు మానసబాధయు దుర్భరముగనున్నది. ఓమిత్రమా! సుయోధన! నన్నుచిన్నతనమాదిగనతిసౌహార్ద్రంబునఁజూచి మన్నించితివి. నాకై యెందరెందరితోడనో విరోధముఁబూనితివి. నీఋణముఁ దీర్చుకొననైతినిగదా యను విచారము నాహృదయమునుఁ గలఁచుచున్నది. నీవాల్లభ్యమెల్లనా యెడల బూడిదెలోఁ బోసినపన్నీటిచందమునయ్యెను. పరశురామాదులకిప్పటికిఁ గడుపుమంట చల్లారెనా! ఔరా! ఒక్కఁడనగు నాకొఱకెందరు శ్రమపడిరి. కృష్ణపార్థులునయిత మెంత యధర్మము

నకుఁబాల్పడిరి. ఛీ పవిత్రముగనుండదగిన యీచరమసమయమున నేనిప్పుడీ చింతలకు మానసమున నెడమీయఁజనదు. ఎవరావచ్చునది?

[కుంతి విచారముతో ప్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనా! కర్ణా! నాతండ్రీ! (ఆక్రందించును)

క—తల్లీ! కుంతీదేవివా!

కుం—నిన్నీయవస్థలోఁ జూచెదననుకొనలేదు. నాయనా, నీకెంతపాటుగలిగెను?

అన్నదమ్ములకలహములెంత దెచ్చెను! నాకడుపుశోకము తీరునట్లు పుట్టినయందరు చల్లగానుందురని సంబరపడితినిగాని పెద్దకొడుకే నాకడుపుకాల్చుననుకొననైతినిరా!

క—అమ్మా! శాంతింపుము. నీకింక దుఃఖకారణము లేదు. నీసంకల్పమే నెరవేరెను. నీకుమారుఁడు పార్థుఁడే గెలిచెను. అతనితో నీకు పంచపాండవులు పూర్ణమైరి. నేనే మరణించుచుంటిని. నీకు విచారమేల?

కుం—అయ్యో! నీవుమాత్రము గావా నాకుమారుఁడవు?

క—నీమానసమున నట్టితలంపుగలదా! కలిగినచో చిన్ననాఁడే గంగ కర్పింపనేల? ఇంద్రుని ప్రోత్సహించి నాకవచకుండలములు హరింపఁజేయనేల? ఫాల్గునిదక్క నన్యపాండుపుత్రుల నెవ్వరిఁ జంపనని నాచే బాస చేయించుకొననేల? నీకుటిలబుద్ధి నెంతయో వెల్లడించుకొంటివి. నీవేలేనిచో నాకీప్రాప్తమేలగలుగును? మీరందరేకమై నన్న్యాయమ్ముగఁ జంపించితిరి. కానిండు. మీకు రాగలకీర్తియు, నాకు రాగలయపకీర్తియు లోకమే నామరణానంతరమున నిర్ణయించును. పొమ్మా, పొమ్మా. నాకై నీవు విచారింపకుము. నాచరమసమయము సమీపించినది. నిశ్చింతతో నన్నుజావనిమ్మా.

కుం—ఎటులైన నీవు నాపుత్రుఁడవే కదా! మీయందరియెదుట నాప్రాణములు వెడలిపోవుననియు నామరణకాలమున ధర్మజుచేఁ జెప్పించి నీచే తిలోదకంబులు వదలించుకొనవలయుననియు నాశపడితిని. అది శశవిషాణమయ్యెను. నీవే నాకన్నముందుగఁ దరలనుంటివి. ఇట్టి నీకు తల్లినగు నేనేమి చేయుదును?

క—అట్టివాత్సల్యము నిజముగ నీకుఁ గలదేని ధర్మజునిచే నాకు తిలోదకంబులిప్పింపుము. నాకునువ్వులునీళ్ళు విడువఁదగిన యొక్కకుమారుని వృషసేనునిసైతము మర్జునుఁడే తనపొట్టనుఁ బెట్టుకొనియెగదా!

కుం—నాయనా నాకు నీవిది వేరుగ చెప్పవలయునా? సుక్షత్రియపుత్రుఁడవు. నాకారణముననిట్టి నీచత నీజన్మంబునకు గలిగెను. తిలోదకములకై ప్రార్థింపవలెనా?

క—మరియొకమాట! నాజన్మవైచిత్ర్యమునుగురించి నీవు విచారింపవలదు. నామరణాంతము దనుక నీవీరహస్యమును వెల్లడింపవలదు. నీకిదే నమస్కారము నాతప్పులను మన్నింపుము. అదిగో ఎవరోయిద్దరీవంకకు వచ్చుచున్నారు. మనసంభాషణము నొరులు వినఁదగదు. నీవు శీఘ్రముగనరుగుము.

కుం—హా! తండ్రీ! నీప్రాణములు పోవువఱకుఁ గనిపెట్టుకొని యుంద మనుకొంటినిరా నాయనా! (దుఃఖించుచు నిష్క్ర)

క—ఔరా! మాతృప్రేమయందలి తీపి! ఛీ! ప్రకృతీ! నిన్నేమందును? ఇట్టిసమయమున సయితము నన్ను మమకారమున బడవేసెదవా?.........ఎక్కడి తల్లి!—ఎక్కడి కుమారుఁడు—ప్రపంచమంతయు స్వప్రయోజనాధురంధరముగదా? కుంతియా నామాత! నాపాలిఁటి యమమాత!—ఛీ! ఇది తగదు నాకు? ఈతలంపులే వలదు. పరాత్పరా! నాప్రాణము లింక నేల శరీరమును వీడకున్నవి? ఓతండ్రీ! భానుమూర్తీ! ఆసన్నాస్తశైలుఁడవగునీవు నన్ను

నుకరించి రక్తశరీరుఁడవగుచున్నావు. శీఘ్రముగ నస్తమించి నన్ను పాపముక్తునిఁ జేయుము—నీ కిదే నమస్కారము.

(కన్నులు మూయును.)

(కృష్ణార్జునులు సాధురూపములతో ప్రవేశింతురు.)

కృ—పార్థా! కర్ణునిప్రాణములు సంధ్యాకాలముదనుకఁ బోఁజాలవు! అదిగో చూడు—భగవచ్చింతాపరవశుఁడై యున్నటులున్నది. నే నాతనిం బరీక్షింతును. నీవు చూచుచుండుము.

అ—అటులే కానిమ్ము.

కృ—దానవీరకర్ణరాజేంద్రా! దానము—దానము!—అర్థులము.

క—(కన్నులుఁ దెఱచి) ఆహా! కృతార్థుఁడ! కృతార్థుఁడ! ఎవ్వ రీయర్థులు?—మరణకాలముననయితము నాకు వితరణ సుకృతంబు గలుగనున్నదా? అయ్యా! మీ రెవ్వరు?

కృ—రాధానందన! భోగసంక్రందన!

గీ. దానశీలుఁ డవని నిన్ను ధరణి జనులు
పొగడుచుండఁగ వింటి మద్భుతముగాఁగ
స్వర్ణదానంబునకుఁ జేలు సాచినాము
లేద నెడుమాట నీనోట లేదు గాన.

క—ఔరా! పరీక్ష!—మహాత్ములారా! మీరు నన్ను పరీక్షింప నేతెంచిన హరిహరులని తోచుచున్నది; గాని సామాన్యులని తలంపను. రణరంగమున శత్రువులచే వధింపఁబడి గతిలేని స్థితిలో రక్తపంకిలప్రదేశమున దొరలుచుంటిని. ఇప్పుడు మీరు స్వర్ణదానము నడిగితిరి. భయము లేదు. నానోట నింతవఱకు లేదనుమాట లేదు. నాదంతములం దొకటి సువర్ణదంతముగలదు. అంతకన్న నిప్పుడు—నాకడ గలసువర్ణ మేమియునులేదు. ఈదంతము నిచ్చెదను. స్వీకరించి

తృప్తులై నన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁడు.

(దంతములాగియిచ్చును)

కృ—ఛీ ఛీ ఎంతహీనతకుఁ బాల్పడితివి?

క—మహాత్మా! నాయపరాధ మేమి?

కృ—బ్రాహ్మణునకు శూద్రోచ్ఛిష్టదానముఁ జేసెదవా! దుర్మతీ!

క—సాధుపుంగవులారా! మరణాసన్నుఁడను. క్షమింపుడు. ఈసువర్ణమును పాతాళగంగాజలంబులచే పరిశుభ్రముగావించియొసంగెదను. శాంతింపుఁడు.

(ప్రయాసమున శరచాపములుగొని భూమింగొట్టగా పాతాళగంగాజల ముద్భవింపఁగా కడిగియిచ్చును.)

క—పూజ్యులారా! సాధుపుంగవులారా! ఇదిగో సువర్ణదానము. కృతార్థుఁడ నైతిని. మరణకాలమున భూసురదానముం జేసికొని పరితృప్తుఁడ నైతిని, ధన్యుఁడ!—ధన్యుఁడ!!—ధన్యుఁడ!!!

కృ—అ—(వేషములఁ దీసివేయుదురు.)

కృ—పరమపూజ్యుఁడవగుకర్ణా! చతుర్దశభువనంబులందును నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నీదాతృత్వము మెప్పుకలిగించెను. నీప్రతిస్పర్ధి యగునర్జునుఁ డిదే చూడుము. నీదానగుణంబుఁ బరిశీలింపఁ దలంచినాఁడు. అందులకై నిన్నీపరీక్ష చేసితిని. పరీక్షయే కాదు. మహానుభావా! నిన్ను సంహరించుటకు మా కెవ్వరకును శక్తిచాలకయే నిన్ను మోసమునఁ గూలనేసితిమి. నేను పాపము జేసితిని. నీమరణమునకు మే మందఱముఁ గారణమైతిమి నీసౌశీల్యంబును నీవు వీడవైతివి. దానవీరకర్ణుఁడని ఖ్యాతి నీకుఁగలుగును. నీవైరి యర్జునుఁడు తల వంచియున్నవాఁడు. మాతప్పులు మన్నింపుము.

క—కృష్ణా! జగద్రక్షకా! అజ్ఞానమునఁ దెలియక పరమాత్ముండవగు నిన్ను విశేషించి తూలనాడితిని నానపరాధము

లను మన్నింపుము. అర్జునా ! విజయుఁడవనుపేరిప్పటికి నీకు సార్థకమైనది. భారతసంగ్రామవీరుఁడవై జయమంది సర్వశత్రుసంహారముగావించి రాజ్యమేలుకొమ్ము. నాప్రాణము లింక నిలువవు.

అ—అంగపతీ ! దానవీరుఁడవగునీశక్తి నెఱుంగక భ్రమపడితిమి. నిన్ను వధించుట కేవల మన్యాయమూలకమని యెఱుంగుదును. అయినను నాకుమారుఁడగు నభిమన్యునిమరణవార్త జ్ఞప్తికివచ్చినకతంబున నామానస మెంతటిపాపంబునకయిన సమ్మతించెను. ఇందులకు నాకేప్రాప్తి గలుగనున్నదో !

క—అర్జునా ! చింతింపకుము. అభిమన్యుమరణమునకుఁ బ్రోత్సహించినవాఁడను నేనని—యింతకుముందు ముకుందుఁడు పలికెను. నేనట్టివాఁడ నేని—మహాఘోరనరకములననుభవింతునుగాక! పార్థా! కౌరవసైన్యములందు నీకుమారునిమరణ మన్యాయమని సంతాపమందినవాఁడను నే నొక్కఁడనే సుమా ! నాప్రియనందనుఁడగు వృషసేనుని మరణంబువలననైన పుత్రశోకము నెఱుంగజాలనా ? అట్టిశోకము నీకు గలుగఁగలదని యూకమాలోచించితిని సుమా !

అ—కర్ణా ! నన్ను మన్నింపుము.

క—శ్రీకృష్ణా ! నీ కింకొకమారు వందనము—మూఘుఁడను. కించిజ్జ్ఞుఁడను. నాపాపములు బాసిపోవునట్లనుగ్రహింపుము.

క—ఏదేని నీ వొనరించిన పాపమే యుండినను నీదాతృత్వంబున నన్నియు నణఁగెను. నీ కేమి గావలయునో కోరుకొనుము.

క—కృష్ణా ! సర్వభోగంబు లనుభవించితిని. నా కేకోరికయును లేదు. ఈ హేయప్రదేశంబున గతిమాలి మరణింపనుంటిని. దహనంబునకు వంశాంకురమైన లేకుండనయ్యెను. పాపదూరమగు పవిత్రస్థలంబున నన్నుఁ దహన పఱుపుము. ఇదే నాకోరిక—

కృ—అట్టిస్థల మేది ?

క—నీహస్తతలమే !

కృ—అటులే చేయుదును. నాడువిదురునితో నేనునీకడకు సాధురూపంబున వచ్చినప్పుడు నాకునీవుచందన మందిరదానముం జేసితివి. ఇప్పుడు నేను నీకు వైకుంఠమందిరదానముం జేయుచున్నాను.

క—అనుగృహీతుఁడ.

కృ—మరియొకమాట. నీమరణకాలమున దగ్గరనుండవలయునని నీబంధువులు గుమికూడివచ్చిరి. రమ్మందువా ?

క—వలదు వలదు నిర్మలమగు మనస్సు చెదిరి దుఃఖితమగును.

కృ—నీయిష్టప్రకారమే చేసెదను. (తెరవంక చూచి) ఓహో ? కర్ణహిత చింతకులారా ! మీరాకకు కర్ణుఁ డనుమతింపలేదు. ఆతని నింతటినుండియు దానవీరకర్ణుఁడని పిలువవలయును. ఆతనిప్రాణములుండగనే యొక్కమారు తవచెవులతో దనకీర్తిధ్వానముల నాలకించును. నాతోపాటు మీరందరును కర్ణునిఁ గీర్తింపుఁడు.

"జయ్ ! దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

[తెరలో వెంటనే]

"జయ్ దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

అ—కృష్ణా ! కర్ణునిముఖము విలక్షణకాంతిచేఁ బ్రకాశించుచున్నదేమి ?

కృ—మాహాత్మ్యాస్త్రమయ మైనది. కర్ణాస్త్రమయమును నైనది. ఈతని దేహము నిర్వర్తింతము.

అ—దానవీరకర్ణుని యాత్మకు శాంతి గల్గుఁగాక !!

కృ—తథాస్తు.

[కర్ణుని, కృష్ణుఁడుతనకరతలమునదహనము చేయఁగావైకుంఠమున కర్ణుఁడుకనబడును.]

గద్య.

ఇది, శ్రీభద్రాచల సీతారామచంద్ర కరుణాప్రసాదలబ్ధ కవితావిభాసితుఁడును
సోమరాజ, వంశసంభవ, కోదండరామ చూడమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తా
ఫలమును, భరద్వాజగోత్ర పవిత్రాపస్తంభసూత్రుఁడును,
స్వరాజ్యరథాది బహు గ్రంథకర్తయునగు రామానుజ
రాయ ప్రణీతంబగు, దానవీరకర్ణ మహా
నాటకంబున, సప్తమాఙ్కము
సర్వంబును
సంపూర్ణము.

రాజన్ ముద్రాశాల—రాజమండ్రి.

ముద్రణముననున్నవి.

క్రొత్తనాటకములు.

[సోమరాజు రామానుజరావు గారివి.]

తాజ్‌మహల్.

ప్రతాపరుద్రీయము.

గంగావతరణము.

భీష్మ.

కర్మవీర పార్థ.

ధర్మవీర బలి.

శ్రీ కృష్ణా బుక్ డిపో,

రాజమహేంద్రవరము.

ప్రొప్రయిటర్సు,

బ్రహ్మజోస్యుల వేంకటసుబ్బారావు,

సోమరాజు రామానుజరావు.

నవలలు.

1 ఆంధ్రప్రచారిణీ వారివి.
2. విజ్ఞానచంద్రికా వారివి,
3. సరస్వతీ గ్రంథమండలివారివి.
4. పానుగంటి వారివి.
5. వేగుంజుక్క వారివి.
6. చిలకమర్తి వారివి,
7. వావిళ్ళవారివి.
8. ఆనందప్రెస్ వారివి.

ఘోరప్రతిక్రియ	1-8-0
కుసుమ	1-4-0
నరాధమ	1-2-0
వనదుర్గము	1-0-0
భయంకరబధాచోర్	1-0-0
ఆత్మసామ్రాజ్యము	1-0-0
చిత్రలేఖ	0-10-0

నాటకములు.

తిరుపతివేంకటకవుల వన్నియు

కాళ్ళకూరివారివి.

శాంతి వారివి.

ద్రోణమరాజువారివి.

చ॥ మా॥ శర్మగారివి.

గూ॥ కో॥ రావుగారివి.

బ॥ కో॥ రావుగారివి.

రామనారాయణ కవులవి.

బళ్ళారివారివి.

అ॥ సుం॥ గారివి.

ఉం॥ ఆలీషాగారివి

వ॥ సు॥ రా॥ గారివి.

రోషనార	1-0-0
సువర్ణపాత్ర	1-0-0
కనక్తార॥ చం॥ కే॥	1-4-0
కృష్ణలీల సం॥ సిం॥	1-0-0
రామదాసు (బళ్ళారిడ)	1-0-0
మహానంద	0-12-0
బొబ్బిలియుద్ధం శ్రీ॥ కృ॥	1-0-0
సత్యహరిశ్చంద్రీయం బ॥ ల॥	1-0-0
సాత్రాజితీయం	1-0-0
ఉత్తరరామచంద్ర	1-0-0
బుద్ధిమతీవిలాసం	1-0-0
స్వరాజ్యరథం	0-8-0
తులసీదేవి	1-0-0
సావిత్రి	1-0-0
ద్రౌపది	1-0-0

హరికథలు,

నారాయణదాసుగారివి.

బాలాజీదాసుగారివి.

రాజన్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

సుల్తానా — రెజియా.

[దానవీరకర్ణ కర్త ఇం దీనిని వ్రాసెను.]

అల్తమష్ మరణించినతరువాత నాతనికుమార్తెయగు రెజియా ఢిల్లీ సింహాసనము నెక్కి సుల్తానాయై పరిపాలించుటను జూచి యోర్వలేక, కన్నుల నిప్పులనురాల్చిన, వజీర్ జలాలుద్దీనుపాత్ర మహాభయంకరస్వరూపమున, పాఠకులకు కన్నులగట్టుచున్నది. బానిసవర్తకము నారంభించి, రెజియావలన పరిహరింపబడిన మల్లిక్ తాగ్రుచు బాఘువలె పగబూని వెంటాడించి సుల్తానాను కటారితో గుండెలలో బొడిచిచంపుట. భీభత్సప్రదర్శనము. రాణిపరిచారికయగు భామియాకు యాఖూతుఖానునిపైనను, యాఖూతుఖానునకు భామియాపైనను నన్యోన్య ప్రేమాబంధముండగా, నీప్రేమసూత్రమును, షేకుఫరీదుభామియాప్రేమను, రెజియాయాకూతుఖానుప్రేమను గోరి యిరువంకలకులోగుట ఈప్రేమయుద్ధమున నాసూత్రము తెగి, షేక్‌ఫరాదున కాశాభంగము, సుల్తానాకు ఘోరమరణము, భామియాయాఖూతుఖానులకు కల్యాణముగల్గుట. అద్భుతపరిణామపూరితమగు నిట్టిమహానాటక మాంధ్రభాషలో నింతవరకు లేదు. ప్రేమరంగములు చదువునప్పుడు పాఠకులు మదనసాగరమున దేలియాడెదరు. హత్యారంగములు క్రోధరంగములు చదువునప్పుడు గుండెలదర భీతినందెదరు. వేయేల ? చదివియానందింపుడు.

త్వరలో వెలువడనున్నది.

శ్రీ కృష్ణాబుక్ డిపో
రాజమహేంద్రవరము.

END OF
TITLE